

Soňa Oboňová, Natália Ulrichová

VÝROČNÁ SPRÁVA O MIGRÁCII A AZYLE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE ZA ROK 2023

Financovaný
Európskou úniou

Výročná správa o migrácii a azyle v Slovenskej republike za rok 2023

Správa Národného kontaktného bodu
Európskej migračnej siete v Slovenskej republike

júl 2024
Bratislava

Financovaný
Európskou úniou

Správa bola spracovaná ako súčasť činností Európskej migračnej siete (angl. European Migration Network – EMN), ktorá poskytuje aktuálne, objektívne, spoľahlivé a porovnateľné informácie o migrácii a azyle na podporu tvorby politík Európskej únie (EÚ) a členských krajín EMN. Činnosť EMN Slovensko financuje EÚ a Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (MV SR).

Aktivity EMN sú zamerané na témy súvisiace s migráciou štátnych príslušníkov tretích krajín. Realizujú sa prostredníctvom národných kontaktných bodov v členských krajinách EMN (členské štáty EÚ okrem Dánska) a pozorovateľských krajinách EMN (Nórsko, Gruzínsko, Moldavská republika, Ukrajina, Čierna Hora, Arménsko a Srbsko) v koordinácii s Európskou komisiou (EK), konkrétne Generálnym riaditeľstvom EK pre migráciu a vnútorné záležitosti (DG HOME).

Správu zostavila Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM), ktorá je koordinátorom Národného kontaktného bodu EMN v SR (EMN Slovensko). Národný kontaktný bod EMN v SR tvorí Ministerstvo vnútra SR (Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, migračný úrad, odbor zahraničných vecí a európskych záležitostí Kancelárie ministra vnútra SR), Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (Odbor medzinárodných vzťahov a európskych záležitostí), Štatistický úrad SR (Sekcia sociálnych štatistík a demografie) a IOM Slovensko.

Táto publikácia bola vypracovaná s finančnou podporou EÚ. Názory uvedené v publikácii nemožno pokladať za oficiálne stanovisko EÚ. Rovnako nemusia predstavovať názory vlády SR alebo IOM.

Spracovali (v abecednom poradí): Soňa Oboňová, Natália Ulrichová.

Národný kontaktný bod Európskej migračnej siete (EMN) v Slovenskej republike
Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) – Misia v SR
Adresa: Grösslingová 35, 811 09 Bratislava
E-mail: ncpslovakia@iom.int
Tel.: +421 2 52 62 33 35

Web: www.emn.sk, www.ec.europa.eu/emn

ISBN: 978-80-8255-007-1

Predslov

V správe sú zahrnuté informácie o najdôležitejších zmenách, vývoji a aktivitách v oblasti migrácie a medzinárodnej ochrany na Slovensku, ktoré sa udiali v roku 2023. V SR ide o jedinú publikáciu tohto druhu, v ktorej sa každoročne mapujú všetky oblasti migrácie štátnych príslušníkov tretích krajín.

Správa je súčasťou súhrnnej správy EMN rovnakého zamerania, ktorá bola vypracovaná na úrovni EÚ, a v ktorej sú zhrnuté zistenia z národných správ spracovaných členskými krajinami EMN na základe spoločného zadania. Správa slúži aj ako podklad na vypracovanie Výročnej správy Agentúry Európskej únie pre azyl (EUAA) o situácii v oblasti azylu v EÚ za rok 2023, správy EMN Deti v migrácii a Prehľadov EMN o vývoji v jednotlivých členských štátoch EÚ za rok 2023.

Súhrnná správa, ako aj správy jednotlivých členských krajín EMN sú dostupné v anglickom jazyku na webovej stránke Európskej komisie www.ec.europa.eu/emn. Správa za SR je publikovaná v slovenskom a anglickom jazyku. Obidve verzie správy sú dostupné na webovej stránke slovenského Národného kontaktného bodu EMN www.emn.sk.

Obsah

Zoznam skratiek a odvolávok	10	
Metodológia a pojmy	12	
Metodológia a spracovanie	12	
Pojmy a definície	13	
01. Úvod	22	
02. Ústredné a prierezové zmeny v migračnom a azylovom systéme	25	
2.1. Systém riadenia migrácie, legislatíva a migračné politiky	25	
2.2. Politický vývoj a (medzi)rezortná spolupráca	28	
2.3. Postoje verejnosti a migrácia v médiách	31	
2.4. Výskum a štatistiky o medzinárodnej migrácii na Slovensku	31	
03. Legálna migrácia	34	
3.1. Štatistiky a trendy	34	
3.2. Všeobecné legislatívne zmeny	36	
3.3. Pracovná migrácia	37	
3.4. Študenti a výskumníci	40	
3.5. Zlúčenie rodiny	40	
3.6. Zamedzenie sociálnemu dampingu a znižovaniu pracovných štandardov	41	
3.7. Ďalšie opatrenia a aktivity týkajúce sa legálnej migrácie	41	
3.7.1. Bilaterálne dohody súvisiace s pracovnou migráciou	41	
3.7.2. Sčítanie obyvateľov a cudzincov	41	
3.8. Informácie o možnostiach a podmienkach legálnej migrácie	41	
04. Medzinárodná ochrana	42	
4.1. Štatistiky a trendy	42	
4.2. Národné politiky a legislatíva	43	
4.3. Prijímanie a starostlivosť o žiadateľov o azyl	44	
4.4. Súdne rozhodnutia na národnej a európskej úrovni	45	
4.5. Spolupráca s krajinami EÚ a mimo EÚ	45	
05. Dočasná ochrana a iné opatrenia v reakcii na príchod ľudí utekajúcich pred vojnou na Ukrajine	46	
5.1. Štatistiky	46	
5.2. Politiky a legislatíva	47	
5.3. Opatrenia v rámci implementácie smernice o dočasnom útočisku – prístup k právam	47	
5.3.1. Poskytovanie dočasného útočiska v SR, registrácia a udeľovanie dokladov odídencom	47	
5.3.2. Prístup na trh práce	48	
5.3.3. Prístup k ubytovaniu	49	
5.3.4. Prístup k zdravotnej starostlivosti	49	
5.3.5. Prístup k sociálnej podpore	50	
5.3.6. Prístup k vzdelávaniu	51	
5.3.7. Maloletí bez sprievodu	52	
5.4. Opatrenia mimo rámca implementácie smernice o dočasnom útočisku	53	
5.5. Spolupráca s medzinárodnými a mimovládnyimi organizáciami	54	
06. Maloletí a ďalšie zraniteľné skupiny	56	
6.1. Maloletí bez sprievodu	56	
6.2. Ďalšie zraniteľné skupiny	57	
07. Integrácia a inklúzia	58	
7.1. Integrácia štátnych príslušníkov tretích krajín	58	
7.1.1. Politiky a legislatíva	58	
7.1.2. Opatrenia na podporu integrácie	59	
7.1.3. Integrácia osôb s udelenou medzinárodnou ochranou	62	
7.2. Zvyšovanie povedomia o migrácii a nediskriminácia	63	
08. Občianstvo a situácia osôb bez štátneho občianstva	65	
8.1. Štatistiky a trendy	65	
8.2. Nadobudnutie a strata štátneho občianstva	66	
09. Hranice, víza a Schengen	67	
9.1. Štatistiky a trendy	67	
9.2. Politiky a opatrenia na kontrolu hraníc	68	
9.3. Vízová politika	69	
10. Neregulárna migrácia vrátane prevádzačstva	70	
10.1. Štatistiky a trendy	70	
10.2. Vývoj v oblasti politik a legislatívy na prevenciu a zabránenie neregulárnej migrácii	71	

Obsah

10.3. Prevencia neregulárnej migrácie	71
11. Obchodovanie s ľuďmi	73
11.1. Štatistiky a trendy	73
11.2. Politiky, legislatíva a medzinárodný monitoring	74
11.3. Medziinštitucionálna a medzinárodná spolupráca	76
11.4. Poskytovanie informácií a pomoci	77
12. Návraty a readmisie	79
12.1. Štatistiky a trendy	79
12.2. Vývoj v oblasti politík a legislatívy	80
12.3. Nútené návraty a readmisie	80
12.4. Asistované dobrovoľné návraty a reintegrácie	81
13. Migrácia a rozvoj	82
13.1. Rozvojová spolupráca	83
13.2. Humanitárna pomoc	84
Bibliografia	86
Príloha: Národné štatistiky	89

Zoznam skratiek a odvolávok

AMIF – Fond pre azyl, migráciu a integráciu (Asylum, Migration and Integration Fund)
ARM – Výročná správa EMN o migrácii a azyle (EMN Annual Report on Migration and Asylum)
AVR – asistovaný dobrovoľný návrat/asistované dobrovoľné návraty [assisted voluntary return(s)]
AVRR – Program asistovaných dobrovoľných návratov a reintegrácií (Assisted Voluntary Return and Reintegration Programme)
BMVI – Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku (Border Management and Visa Instrument)
CDR – centrum pre deti a rodiny
CEAS – Spoločný európsky azylový systém (Common European Asylum System)
CLK – centrálna lustračná konzola
CVEK – Centrum pre výskum etnicity a kultúry
ČŠ EÚ – členský štát Európskej únie/členské štáty Európskej únie
EHP – Európsky hospodársky priestor
EK – Európska komisia
EMN – Európska migračná sieť (European Migration Network)
EMN Slovensko – Národný kontaktný bod Európskej migračnej siete v Slovenskej republike
EUAA – Agentúra Európskej únie pre azyl (European Union Agency for Asylum)
Eurostat – štatistický úrad Európskej únie
EÚ – Európska únia
Frontex – Európska agentúra pre pohraničnú a pobrežnú stráž (European Border and Coast Guard Agency)
GRETA – skupina expertov na boj proti obchodovaniu s ľuďmi (Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings)
HRL – Liga za ľudské práva (Human Rights League)
IC OPK MV SR – Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality odboru prevencie kriminality Ministerstva vnútra Slovenskej republiky
IOM – Medzinárodná organizácia pre migráciu (International Organization for Migration)
ISF – Fond pre vnútornú bezpečnosť (Internal Security Fund)
KMV SR – Kancelária ministra vnútra SR
MBS – maloletý bez sprievodu/maloletí bez sprievodu
MEKOMIC – Medzirezortná expertná komisia pre oblasť pracovnej migrácie a integráciu cudzincov v Slovenskej republike
MIC IOM – Migračné informačné centrum IOM
MPSVR SR – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
MS SR – Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky
MŠVVM SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a mládeže Slovenskej republiky
MÚ MV SR/migračný úrad – Migračný úrad Ministerstva vnútra Slovenskej republiky
MV – ministerstvo vnútra
MV SR – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
MZ SR – Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky
MZVEZ SR – Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky
NJBPNM ÚHCP P PZ – Národná jednotka boja proti nelegálnej migrácii Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru
NKB – Národný kontaktný bod

NP – národný projekt
NVIS – Národný vízový informačný systém (National Visa Information System)
OMVEZ – odbor medzinárodných vzťahov a európskych záležitostí MPSVR SR
OPĽZ – Operačný program ľudské zdroje
OSN – Organizácia Spojených národov
o. z./OZ – občianske združenie
OZP SEP MV SR/OZP – odbor zahraničnej pomoci sekcie európskych programov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky
OZVEZ KMV SR/OZVEZ – odbor zahraničných vecí a európskych záležitostí Kancelárie ministra vnútra SR
P PZ – Prezídium Policajného zboru
PZ – Policajný zbor
RCMS – systém riadenia prípadov readmisie (Readmission Case Management System)
SPODaSK – sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela
SR – Slovenská republika
SVS MV SR – Sekcia verejnej správy Ministerstva vnútra Slovenskej republiky
ŠPTK – štátny príslušník tretej krajiny/štátni príslušníci tretích krajín
ŠÚ SR – Štatistický úrad Slovenskej republiky
UK/Spojené kráľovstvo – Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska
UNHCR – Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov (United Nations High Commissioner for Refugees)
UNICEF – Detský fond OSN (United Nations Children's Fund)
USA – Spojené štáty americké (United States of America)
ÚHCP P PZ – Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru
ÚPSVR/Ústredie práce – Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
ÚPZC – útvar policajného zaistenia pre cudzincov
úrad(y) práce – úrad(y) práce, sociálnych vecí a rodiny
VIS – Vízový informačný systém
V4 – Vyšehradská skupina (Visegrad Group)
WHO – Svetová zdravotnícka organizácia (World Health Organization)
Z. z. – Zbierka zákonov SR

Vysvetlenie symbolov (neplatí pre Tabuľku 9 v Prílohe):

(:) – údaj nie je k dispozícii

(-) – jav sa nevyskytoval

Metodológia a pojmy

Metodológia a spracovanie

Správa je spracovaná na základe spoločných špecifikácií (zadania), ktoré zostavili členské krajiny EMN a EK. Jednotné zadanie pre všetky členské a pozorovateľské krajiny EMN umožňuje porovnateľnosť národných správ a ich následné využitie na potreby celoeurópskej výročnej správy EMN, ako aj ďalších výstupov na úrovni EÚ.

Správa pozostáva z časti 1, ktorá je určená EK a nie je verejne dostupná, a časti 2, ktorá vo forme publikácie slúži pre národné potreby krajín. Tá vychádza z časti 1, pričom text je upravený podľa národných potrieb (napr. v kontexte SR je text rozšírený o ďalšie národné aktivity, najmä projekty financované z fondov EÚ). Súčasťou správy sú aj národné štatistiky, ktoré sa nezbierajú na úrovni EÚ (prostredníctvom Eurostatu alebo Frontexu).

Metodologicky správa vychádza zo sekundárneho výskumu a má opisný charakter. Spracovatelia čerpali z dostupných odborných publikácií, štatistík, legislatívy, politických dokumentov SR, internetových zdrojov a monitoringu médií¹. Významným zdrojom informácií boli podklady a informácie získané od týchto ústredných orgánov štátnej správy: Ministerstvo vnútra SR (konkrétne ÚHCP P PZ, MÚ MV SR, OZVEZ K MV SR, Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality odboru prevencie kriminality MV SR, OZP SEP MV SR a SVS MV SR), Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (sprostredkovane cez MPSVR SR), Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR, Ministerstvo zdravotníctva SR, Ministerstvo spravodlivosti SR a Generálna prokuratúra SR (obe sprostredkovane cez OZVEZ K MV SR), Štatistický úrad SR a IOM Slovensko. Dôležitými zdrojmi boli aj materiály, publikácie, internetové stránky alebo v prípade potreby odpovede na zaslané dotazníky so špecifickými otázkami ďalších štátnych, európskych, medzinárodných a mimovládnych inštitúcií. Správa sa odvoláva aj na relevantné publikácie a aktivity EMN, ktoré realizovala na Slovensku v roku 2023.

Ako zdroj informácií sa použili aj mediálne výstupy. V texte sa preto uvádzajú odkazy na mediálne zmienky o migrácii a aktivitách slovenskej verejnej správy, mimovládneho sektora a medzinárodných organizácií v tejto oblasti.

Správu spracovala Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) Slovensko, ktorá je koordinátorom Národného kontaktného bodu EMN v SR (EMN Slovensko). Pripomienkovali ju experti Ministerstva vnútra SR, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR a Štatistického úradu SR. Schvaľujúcim subjektom bol odbor zahraničných vecí a európskych záležitostí kancelárie ministra vnútra SR.

¹ IOM ako koordinátor Národného kontaktného bodu EMN v SR (EMN Slovensko) od roku 2012 zabezpečuje týždenný monitoring mediálnych výstupov o téme migrácie a medzinárodnej ochrany, ktoré využíva pri príprave publikácií a iných výstupov EMN.

Pojmy a definície

Odborné pojmy, ktoré táto správa obsahuje, do veľkej miery korešpondujú s ich definíciami uvedenými v *Migračnom a azylovom slovníku EMN*². Ak nebolo možné vychádzať z uvedeného slovníka, pojmy sa používajú v súlade s národnou legislatívou alebo právnymi predpismi EÚ (nariadenia, smernice).

Osobitnú pozornosť treba venovať pojmu *cudziniec*, za ktorého sa podľa slovenskej legislatívy, konkrétne § 2 ods. 2 zákona o pobyte cudzincov³, považuje každý, kto nie je občanom SR. Podľa Migračného a azylového slovníka EMN je cudziniec v kontexte EÚ osoba, ktorá nie je štátnym príslušníkom členského štátu EÚ, a v globálnom kontexte ide o osobu, ktorá nie je štátnym príslušníkom (rodákom alebo občanom) daného štátu.⁴ V slovenskej legislatíve sa v prípade cudzinca, ktorý nie je občanom ČS EÚ, používa pojem *štátny príslušník tretej krajiny*⁵. V správe sa preto pojem cudziniec používa najmä v takých textoch a štatistikách, ktoré súvisia s vnútroštátnym právnym poriadkom alebo sú podľa neho vedené. Pojem cudziniec v takom prípade zodpovedá definícii podľa § 2 ods. 2 zákona o pobyte cudzincov, a nie definícii uvedenej v Migračnom a azylovom slovníku EMN.

V správe sa používa aj pojem *migrant*, ktorý sa v texte – na rozdiel od definície v Migračnom a azylovom slovníku EMN⁶ – uvádza ako synonymum slov cudziniec alebo štátny príslušník tretej krajiny.

V kontexte vojny na Ukrajine sa v správe objavujú pojmy ako *ľudia utekajúci pred vojnou na Ukrajine*, z ktorých mnohí požiadali o dočasné útočisko a niektorí o azyl. Smernica o dočasnej ochrane⁷ sa transponovala do vnútroštátneho právneho poriadku SR v procese prijímania zákona o azyly v roku 2002. Pojem *dočasná ochrana* sa netransponoval doslovne a namiesto toho sa prijal názov tzv. *dočasné útočisko*. V správe sa preto uvádzajú ako synonymá. Tí, ktorí získali štatút dočasného útočiska, nazýva slovenská legislatíva *odídencami*.

Pojmy *neregulárny* a *nelegálny* sa v správe považujú za synonymá a ich použitie závisí od konkrétneho kontextu. V legislatíve SR sa používa pojem *nelegálny*. Podobne sa v správe synonymicky používajú pojmy *štátne občianstvo* a *štátna príslušnosť*.

² Európska migračná sieť (EMN), Asylum and Migration Glossary 10.0, 2024, https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary_en, citované 10. 7. 2024.

³ Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (zákon o pobyte cudzincov).

⁴ Európska migračná sieť (EMN), Asylum and Migration Glossary 10.0, 2024, https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/alien_en, citované 10. 7. 2024.

⁵ V zákone o pobyte cudzincov sa v § 2 ods. 4 vymedzuje pojem štátny príslušník tretej krajiny, ktorým je každá osoba, ktorá nie je občanom SR ani občanom EÚ, alebo osoba bez štátnej príslušnosti.

⁶ Podľa Migračného a azylového slovníka EMN je migrant v globálnom kontexte osoba, ktorá sa zdržuje mimo územia štátu, ktorého je občanom, a ktorá sa zdržiava v inej krajine viac ako rok bez ohľadu na príčiny (dobrovoľné alebo nedobrovoľné) a prostriedky migrácie (legálne alebo neregulárne). Zdroj: Európska migračná sieť (EMN), Asylum and Migration Glossary 10.0, 2024, https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/migrant_en, citované 10. 7. 2024.

⁷ Smernica Rady 2001/55/ES z 20. 7. 2001 o minimálnych štandardoch na poskytovanie dočasnej ochrany v prípade hromadného prílevu vysídlených osôb a o opatreniach na podporu rovnováhy úsilia medzi členskými štátmi pri prijímaní takýchto osôb a znášaní z toho vyplývajúcich dôsledkov (smernica o dočasnej ochrane).

Zhrnutie

Správa zahŕňa informácie o najdôležitejších zmenách, vývoji a aktivitách v oblasti migrácie a medzinárodnej ochrany na Slovensku, ktoré sa udiali v roku 2023. Ide o jedinú publikáciu tohto druhu, v ktorej sa každoročne mapujú všetky oblasti migrácie štátnych príslušníkov tretích krajín, a to aj v kontexte politik a právnych predpisov EÚ. Správa opisuje oblasť legálnej migrácie, medzinárodnej ochrany, maloletých a iných zraniteľných skupín, integrácie a inklúzie, občianstva a situácie osôb bez štátneho občianstva, riadenia a kontroly hraníc, vízovej praxe, neregulárnej migrácie vrátane prevádzachstva, obchodovania s ľuďmi, návratov a readmisií, ako aj migrácie a rozvoja. Jedna kapitola sa venuje špecificky vplyvom vojny na Ukrajinu na migračnú situáciu, politiky a opatrenia prijaté v SR. V prílohe sa uvádzajú aj vybrané štatistiky, ktoré súvisia s vyššie uvedenými oblasťami.

Ústredné a prierezové zmeny v migračnom a azylovom systéme

Hlavné zmeny v migračnej legislatíve, politikách a opatreniach sa v roku 2023 týkali najmä riešenia vplyvu vojny na Ukrajinu, získavania a udržiavania pracovnej sily zo zahraničia, ale aj zahraničných študentov a vzdelávania detí cudzincov. Na migračný manažment krajiny mala opäť výrazný dosah aj situácia tranzitujúcich neregulárnych migrantov po západobalkánskej trase, ktorá sa v roku 2023 najintenzívnejšie prejavovala v južných okresoch Slovenska vrátane mesta Veľký Krtíš, kde štát zriadil provizórny tábor. V roku 2023 na Slovensku nenastali zásadné organizačné ani inštitucionálne zmeny kľúčových rezortov štátnej správy, ktoré by sa týkali oblasti migrácie vrátane medzinárodnej ochrany.

Aj v roku 2023 sa predlžovala platnosť všetkých pobytov, povolení na zamestnanie a potvrdení o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta až do uplynutia dvoch mesiacov od odvolania mimoriadnej situácie, ktorá bola v Slovenskej republike (SR) vyhlásená v súvislosti s pandémiou ochorenia COVID-19 v roku 2020 a vojnou na Ukrajinu v roku 2022. Odvolanie mimoriadnej situácie 15. septembra 2023 v súvislosti s pandémiou ochorenia COVID-19 malo vplyv na oprávnenosť cudzincov zdržiavať sa na území SR, keďže počas trvania mimoriadnej situácie sa od roku 2020 isté skupiny cudzincov mohli v krajine zdržiavať aj bez platných povolení na pobyt.

Politickí predstavitelia sa na Slovensku v roku 2023 vo verejnom priestore vyjadrovali predovšetkým k historickému nárastu neregulárnej migrácie do krajiny, pričom táto téma výrazne zarezonovala aj v kampani väčšiny politických strán pred predčasnými parlamentnými voľbami.

Úradnícka vláda SR na čele s premiérom Ľudovítom Ódorom, ktorá krajinu viedla od mája 2023 do predčasných parlamentných volieb 30. septembra 2023, sa vo svojich strednodobých prioritách zamerala na pomoc slabším, udržanie a prilákanie talentov (vrátane zostavenia analýzy *Magnet pre talent*), efektívne využívanie európskych peňazí a boj proti dezinformáciám, ktoré mali presah na oblasť medzinárodnej migrácie.

Predčasné parlamentné voľby vyhrala a vládu na ďalšie štvorročné obdobie zostavila strana SMER-SD pod vedením Roberta Fica, ktorý sa stal premiérom krajiny po štvrtýkrát. Koalícia troch politických strán SMER-SD, HLAS-SD a SNS prijala 13. novembra 2023 *Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na roky 2023 – 2027 pod názvom „Lepšie, pokojnejšie a bezpečnejšie žiť“*,

kde sa akcentujú opatrenia v legálnej migrácii (prijímanie jasných pravidiel pre získavanie pracovných povolení cudzincov, odbúravanie existujúcich prekážok v uznávaní kvalifikácií a iných administratívnych bariér), dostupnosť digitálnych služieb pre cudzincov okrem úradného aj v anglickom jazyku, zavedenie povinnej školskej dochádzky pre deti cudzincov a zlepšenie podmienok na vzdelávanie dospelých cudzincov vrátane výučby slovenského jazyka, pomoci pri uznávaní ich odborných kvalifikácií a ich ochrana pred zneužívaním na trhu práce. Na druhej strane sa programové vyhlásenie ostro vymedzuje proti potenciálnej nekontrolovanej masovej migrácii z iných kontinentov, voči ktorej chce prijať rôzne opatrenia.

Legálna migrácia

Cudzinci v SR – štatistiky a trendy

Počet cudzincov z krajín EÚ a mimo EÚ žijúcich na Slovensku za posledných päť rokov stúpol na 311 406 (5,74 % obyvateľstva), pričom v roku 2022 ich počet narástol skokovo o dve percentá⁸ najmä v dôsledku núteného vysídľovania pre vojnu na Ukrajinu. Napriek tomuto nárastu Slovensko stále a dlhodobo patrí k európskym krajinám s najnižším počtom cudzincov (v roku 2022 ich na Slovensku žilo 5,13 %, v roku 2021 ich bolo 3,08 % a v roku 2020 tvorili len 2,75 % obyvateľstva). Počet obyvateľov SR sa pritom ku koncu roka 2023 medziročne znížil o vyše 4 000 osôb na 5 424 687 obyvateľov. Veľkosť populácie tak klesala tretí rok po sebe, kým predtým 75 rokov rástla.

Zo 311 406 cudzincov s pobytom na Slovensku v roku 2023 pochádzali viac ako tri štvrtiny (82,18 %) z krajín mimo EÚ. Štátni príslušníci tretích krajín v roku 2023 tvorili 4,72 % celkovej populácie Slovenska. Medzi najpočetnejšie štátne príslušnosti tretích krajín patrili tradične Ukrajina (176 522), Srbsko (19 045), Vietnam (9 082) a Rusko (8 434). V roku 2023 SR zaznamenala nárast cudzincov z Gruzínska (5 217), ktorí si pobyt viazali najmä na účel podnikania. Najviac cudzincov z krajín mimo EÚ (vyše jedna tretina) žilo aj v roku 2023 v Bratislavskom kraji. Vietnamská komunita sa stala v júni 2023 14. oficiálne uznanou národnostnou menšinou na Slovensku⁹.

Najväčšiu skupinu cudzincov na Slovensku tradične tvoria ľudia z Ukrajiny. Pred vojnou na Ukrajinu tvorili Ukrajinci 1/3 (56 480 osôb) z celkového počtu cudzincov na Slovensku. Ku koncu roka 2022 ich počet vzrástol trojnásobne na 156 881, v roku 2023 ich počet stúpol len mierne na 176 522, čo znamená, že začali tvoriť viac ako 1/2 cudzincov na Slovensku (56 % v roku 2022 a 56,7 % v roku 2023).

Na Slovensku dominuje migrácia za prácou a podnikaním. Od vstupu SR do EÚ sa počet zahraničných pracovníkov zvýšil viac než 30-násobne z 3 351 pracovníkov v roku 2004 na 100 583 pracovníkov na konci roka 2023, z ktorých bolo 68 691 z krajín mimo EÚ. Na konci roka 2023 pripadalo na 26 pracovníkov zo Slovenska jeden zahraničný pracovník, pričom rok predtým išlo o väčší pomer 28:1. Na Slovensku bolo koncom roka 2023 zamestnaných 100 583 cudzincov, z toho 68 691 osôb z krajín mimo EÚ – najmä z Ukrajiny (39 307), Srbska (9 681), Indie (3 211), Gruzínska (1 640) a Ruska (1 430). Približne tretina cudzincov pracovala v Bratislavskom kraji, nasledoval Trnavský a Nitriansky. Od roku 2016 na Slovensku stúpa počet pracujúcich cudzincov z krajín mimo EÚ medziročne o viac ako 10 000, pandemické roky 2020 a 2021 tento rastúci trend prerušili a vojna na Ukrajinu v roku 2022 počet zamestnaných cudzincov zvýšila o takmer 20 000.

⁸ Pred vojnou na Ukrajinu žilo na Slovensku 167 519 cudzincov, po vojne 278 595.

⁹ Medzi 14 oficiálne uznávaných národnostných menšín na Slovensku patrila v roku 2023 maďarská, rómska, česká, moravská, rusínska, poľská, ukrajinská, bulharská, srbská, nemecká, židovská, chorvátska, ruská a vietnamská menšina.

V roku 2023 sa počet zahraničných pracovníkov zvýšil o takmer 12 000, z ktorých polovicu tvorili občania Ukrajiny. Pred pandémiou v roku 2020 pretrvával niekoľkoročný trend zvýšeného dopytu zamestnávateľov v SR po pracovnej sile zo zahraničia vrátane krajín mimo EÚ a po pandémii sa tento trend obnovil.

Politiky a legislatíva

V roku 2023 bolo pre Slovenskú republiku prioritou saturovanie nedostatku pracovnej sily na trhu. Počas roka SR pokračovala v zjednodušovaní administratívnych postupov pre štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí na Slovensku pracujú či plánujú pracovať alebo študovať. Aj podľa *Programového vyhlásenia vlády SR na obdobie 2023 – 2027* SR „v záujme riešenia dostupnosti pracovnej sily v objektívne nedostatkových profesiách prijme jasné pravidlá pre získavanie pracovných povolení cudzincov, odbúravanie existujúcich prekážok v uznávaní kvalifikácií a iných administratívnych bariér“.

Okrem už v roku 2022 zavedených národných víz na zamestnávanie ľudí z krajín mimo EÚ zjednodušeným postupom boli v roku 2023 schválené dve nariadenia vlády o záujme SR udeliť národné vízum aj ďalším vybraným skupinám štátnych príslušníkov tretích krajín:

- s účinnosťou od 6. apríla 2023 v zamestnaniach vodič autobusu v počte 150 národných víz, vodič ťažkého nákladného vozidla, kamióna (medzinárodná a vnútroštátna doprava) v počte 5 000 národných víz v roku 2023 a
- s účinnosťou od 3. októbra 2023 vo vybraných zamestnaniach v oblasti priemyslu v počte 2 000 národných víz v kalendárnom roku.

Štátny príslušník tretej krajiny, ktorý má udelený prechodný pobyt na účel zlúčenia rodiny, sa od 1. januára 2023 môže na Slovensku zamestnať po 9 (predtým 12) mesiacoch svojho nepretržitého pobytu na Slovensku. Úprava zjednodušuje vstup týchto osôb na trh práce.

V roku 2023 SR schválila *Národnú stratégiu výskumu, vývoja a inovácií 2030 – Slovensko, ktoré si verí*, ktorá obsahuje dve opatrenia týkajúce sa cudzincov:

- Podporovanie medzinárodnej mobility výskumných pracovníkov, ktoré má za cieľ pritiahnúť zahraničných výskumníkov na Slovensko cez krátkodobú a dlhodobú podporu medzinárodných mobilit v akademickom prostredí vo forme štipendií a s cieľom rozvoja medzinárodnej spolupráce medzi organizáciami z akademického a neakademického prostredia.
- Podporovanie socio-kultúrnej integrácie zahraničných študentov vysokých škôl, vďaka ktorému bude možné na dlhšiu dobu udržať na Slovensku už študujúce vysokokvalifikované talenty.

SR spustila v roku 2023 prvý ročník štipendijnej schémy pre talentovaných štipendistov zo zahraničia na akademický rok 2023/2024: <https://scholarships.portalvs.sk/> a uľahčila uznávanie odborných stáží zo zahraničia cez novelizovaný zákon č. 422/2015 o uznávaní dokladov o vzdelaní a o uznávaní odborných kvalifikácií.

V roku 2023 bola pripravená a predložená do medzirezortného pripomienkového konania novela zákona o pobyte cudzincov. Koncom roka 2023 SR schválila novelu zákona č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch, ktorý sa naposledy menil v roku 2010 a s účinnosťou od apríla 2024 upraví výšku správnych poplatkov pre žiadosti o pobyt, víza, podnikanie a iné oblasti, ktoré cudzinci riešia na Slovensku.

Informácie pre cudzincov a inovatívne legálne spôsoby migrácie

Informácie cudzincom z krajín EÚ a mimo EÚ v roku 2023 poskytovali štátne inštitúcie (v prípade odídencom aj niektoré samosprávy), ako aj medzinárodné organizácie a občiansky sektor, ktoré rozširovali svoje služby a pobočky mimo hlavného mesta aj do slovenských regiónov. Aj v roku 2023 boli hlavným zdrojom informácií o možnostiach a podmienkach legálnej migrácie oddelenia cudzineckej polície. Na ilustráciu, na oddeleniach cudzineckej polície SR bolo v roku 2023 vybavených 94 224 klientov, ktorí sa objednali cez elektronický systém, v porovnaní so 74 318 klientmi v roku 2022. Okrem oddelení cudzineckej polície v roku 2023 poskytovali odídencom informácie a ďalšie služby aj tzv. tranzitné centrá, ktoré štát zriadil po vypuknutí vojny na Ukrajine na viacerých miestach Slovenska. V roku 2023 z nich fungovali ešte tranzitné centrá v Bratislave, Michalovciach (zrušené k 1. júlu 2023) a Košiciach.

SR bola v roku 2023 vybraná na spustenie nového pilotného programu pracovnej mobility utečencov spolu so štyrmi ďalšími európskymi krajinami: Talianskom, Španielskom, Francúzskom a Nemeckom. Tento rozšírený projekt DT4E 2.0 prichádza po úspešnom programe Displaced Talent for Europe (DT4E), ktorý sa v roku 2023 uskutočnil v spolupráci s Medzinárodnou organizáciou pre migráciu (IOM) a umožnil pracovnú mobilitu utečencov v Belgicku, Írsku a Portugalsku.

SR aj v roku 2023 podporovala pracovnú mobilitu mladých cez rámec tzv. pracovných dovolení. Na základe *Zmluvy medzi SR a Kanadou o mobilite mladých* sa dohodla recipročná kvóta na 350 účastníkov, ktorí si mohli podať žiadosti na rok 2023 (kvóta ostala rovnaká ako v roku 2022).

Medzinárodná ochrana

Za posledných päť rokov sa trend nízkeho počtu žiadostí o azyl a udelených azylov v SR nezmenil. Zo 416 žiadostí (377 prvých a 39 opakovaných žiadostí) patrilo 31 ľuďom, ktorí utiekli na územie SR z Ukrajiny. Ľudia utekajúci z Ukrajiny využívali na zotrvanie v krajine a prístup k službám štatút dočasného útočiska. Medzi najpočetnejšími žiadateľmi o azyl boli v roku 2023 štátni príslušníci Turecka (136), Bangladéša (61), Ukrajiny (32), Maroka (28) a Afganistanu (24). Maloletí bez sprievodu podali 15 žiadostí o azyl, pričom väčšina z nich pochádzala prevažne z Turecka a Afganistanu. Azyl v roku 2023 udelila SR spolu 37 osobám najmä z Afganistanu, ale aj Ruska či Kuby. Doplnkovú ochranu poskytla SR v tom istom období 43 osobám, z ktorých bola podobne ako v predchádzajúcich rokoch väčšina z Afganistanu a Ukrajiny. V roku 2023 SR nepresídlila ani nerelokovala na ani cez svoje územie žiadne osoby s potrebou medzinárodnej ochrany.

V roku 2023 nadobudli účinnosť dve novely zákona o azyle. Okrem iného sa nimi zrušili ustanovenia, ktoré umožňovali neudelenie azylu na účely zlúčenia rodiny alebo neposkytnutie doplnkovej ochrany na základe nesúhlasného stanoviska spravodajských služieb, keďže ich Ústavný súd SR označil za protiústavné. Cieľom tejto úpravy bolo poskytnúť žiadateľom o azyl dostatočné záruky možnosti preskúmania rozhodnutia Ministerstva vnútra SR a spravodlivého procesu v správnom súdnictve.

Od 1. januára 2023 sa zdravotná starostlivosť žiadateľov o udelenie azylu, žiadateľov o poskytnutie dočasného útočiska a osôb v programe asistovaných dobrovoľných návratov zabezpečuje prostredníctvom zdravotnej poisťovne s najväčším počtom poistencov, ktorej následne náklady refunduje Ministerstvo zdravotníctva SR (predtým za žiadateľa, ktorý nie je verejne zdravotne poistený, uhrádzalo neodkladnú zdravotnú starostlivosť Ministerstvo vnútra SR). Nejde o rozší-

renie rozsahu nároku, ale o administratívnu zmenu zjednodušujúcu realizáciu úhrady, pričom zmena je v prospech cieľovej skupiny, ale aj poskytovateľov zdravotnej starostlivosti.

SR a Bosna a Hercegovina pokračovali formou študijných návštev v partnerskom šírení know-how z oblasti azylu, ktoré nadviazali v roku 2021.

Dočasná ochrana a iné opatrenia v reakcii na príchod ľudí utekajúcich pred vojnou na Ukrajine

V roku 2023 sa počet prichádzajúcich osôb z Ukrajiny stabilizoval. Celkovo vstúpilo na územie SR z Ukrajiny o 112 897 osôb menej ako počas roka 2022 od začiatku vojny 24. februára 2022. O dočasné útočisko požiadalo o vyše 100-tisíc osôb menej v porovnaní s rokom 2022. SR eviduje celkovo 114 152 cudzincov na platnom tolerovanom pobyte s účelom dočasné útočisko.

V roku 2023 sa zaviedlo niekoľko opatrení s ohľadom na osoby s udeleným dočasným útočiskom, ktoré nadväzovali najmä na opatrenia prijaté už v roku 2022.

Bol prijatý aktualizovaný *Kontingenčný plán pre riešenie mimoriadnej situácie v súvislosti s hromadným príchodom obyvateľov Ukrajiny na územie SR na obdobie júl – december 2023*.

Poskytovanie dočasného útočiska sa predĺžilo v súlade s Rozhodnutím Rady 2022/382 do 4. marca 2024. Vzhľadom na klesajúci počet prichádzajúcich žiadateľov o dočasné útočisko sa počas roka 2023 postupne uzatvárali veľkokapacitné centrá.

Počas roka 2023 sa naďalej predlžovalo poskytovanie príspevku za ubytovanie odídencu.

Taktiež sa upravilo poskytovanie zdravotnej starostlivosti odídencom a to tak, že zahŕňa takmer rovnaký rozsah zdravotnej starostlivosti ako verejné zdravotné poistenie.

Prostredníctvom viacerých národných projektov SR v roku 2023 poskytovala poradenstvo a asistenciu odídencom v oblasti integrácie na trh práce, sociálnej pomoci a podpory alebo začlenením žiakov a študentov do škôl. Asistencia sa poskytla aj odídencom so zdravotným znevýhodnením alebo maloletým bez sprievodu.

Spolupráca pokračovala aj so samosprávami a neziskovým sektorom, ktorý aj v roku 2023 predstavoval významný prvok pomoci pri začleňovaní odídencom do spoločnosti.

Maloletí a ďalšie zraniteľné skupiny

V oblasti starostlivosti o maloletých bez sprievodu a opatrení zameraných na zraniteľné skupiny migrantov nedošlo v SR v roku 2023 k žiadnym úpravám v politikách alebo v legislatíve.

Počet umiestňovaných maloletých bez sprievodu do zariadení v SR klesol, čo predstavuje prvý pokles po piatich rokoch rastu. Naďalej pretrváva trend, keď drvivá väčšina maloletých bez sprievodu (95 %) opúšťa zariadenie. Počet maloletých bez sprievodu žiadajúcich o azyl zostáva naďalej nízky (6 % z celkového počtu novoumiestnených maloletých bez sprievodu).

Integrácia a inklúzia

V roku 2023 nenastali v oblasti integrácie v SR žiadne legislatívne zmeny.

V *Programovom vyhlásení vlády SR na obdobie 2023 – 2027* si vláda ako jednu z krátkodobých priorít určila, že zmenou školského zákona zväži zavedenie povinnej školskej dochádzky pre deti cudzincov a zlepši podmienky na vzdelávanie dospelých cudzincov, ktorí na Slovensku využívajú služby a čerpajú benefity financované z verejných zdrojov. Jeho súčasťou bude možnosť pre cudzincov učiť sa slovenský jazyk ako druhý jazyk.

V roku 2023 minister školstva schválil nový *Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie*, ktorý po prvýkrát obsahuje vzdelávacie štandardy na vyučovanie slovenského jazyka ako druhého cudzieho jazyka.

Dôležitou súčasťou opatrení na podporu integrácie štátnych príslušníkov tretích krajín boli aj v roku 2023 projekty a aktivity viacerých organizácií pôsobiach na Slovensku v oblasti migrácie (napr. IOM Slovensko, Slovenská humanitná rada, Mareena, o. z. či Liga za ľudské práva). Tie sa zamerali napríklad na poskytovanie poradenstva, jazykových kurzov alebo aktivít na zvyšovanie povedomia o migrácii. Vo výskumnej oblasti naďalej pôsobil CVEK, ako aj EMN Slovensko. Všetky tieto organizácie reagovali aj na potreby odídencom z Ukrajiny mnohými aktivitami, ktoré boli aj v roku 2023 integrálnou súčasťou ich činnosti v oblasti práce s cudzincami (pozri kapitolu 5).

Občianstvo a situácia osôb bez štátneho občianstva

Za posledných päť rokov kontinuálne narastá počet udelených občianstiev SR štátnym príslušníkom tretích krajín. V rokoch 2018 – 2022 získalo občianstvo približne 400 – 600 štátnych príslušníkov tretích krajín ročne. V roku 2023 ich SR udelila 909, pričom najviac nových občanov SR pochádzalo tak ako v predchádzajúcom roku zo Srbska a Ukrajiny, a v menšej miere z USA, Spojeného kráľovstva a Ruska. V roku 2023 sa spomedzi držiteľov medzinárodnej ochrany stalo 22 novými občanmi SR.

V roku 2023 v SR nenastali žiadne zmeny v zákone o štátnom občianstve, ktorý bol naposledy novelizovaný v apríli 2022. V roku 2023 nebola prijatá ani žiadna legislatíva, ktorá by sa týkala situácie osôb bez štátneho občianstva.

Hranice, víza a Schengen

V roku 2023 nedošlo k legislatívnym zmenám alebo zmenám politik v oblasti riadenia hraníc. Vláda SR v roku 2023 dočasne obnovila v rôznych časových obdobiach kontroly na vnútorných hraniciach v súlade s Kódexom schengenských hraníc a zákonom o pobyte cudzincov s Maďarskom v dôsledku zvýšeného tlaku neregulárnej migrácie cez slovensko-maďarskú hranicu.

V roku 2023 došlo k určitému rastu v počte vydaných schengenských víz, avšak čísla nedosiahli stav pred pandemických čias. Naopak, pokračoval stúpajúci trend vo vydávaní národných víz v dôsledku rozšírenia kategórie osôb, ktorým sa vydáva národné vízum, okrem vysokokvalifikovaných pracovníkov, vodičov autobusov a kamiónov, aj na manuálne profesie v oblasti priemyslu.

Neregulárna migrácia vrátane prevádzachstva migrantov

V roku 2023 celková neregulárna migrácia na území SR dosiahla historickú úroveň. Dôvodom bol nárast tranzitnej neregulárnej migrácie zo západobalkánskej trasy, pričom rok 2023 bol z tohto pohľadu rekordný. S počtom 46 259 cudzincov tvorila sekundárna tranzitná migrácia až 97,2 % podiel na celkovej neregulárnej migrácii a zároveň predstavovala obrovskú záťaž v oblasti manažmentu migrácie.

V dôsledku toho dochádzalo v priebehu roka 2023 so susednými členskými štátmi EÚ k intenzívnej výmene informácií nielen na úrovni analytických, ale aj operatívnych útvarov. Výmena informácií prebiehala aj na úrovni EÚ. V oblasti boja proti prevádzachstvu SR pokračovala v intenzívnej medzinárodnej policajnej a justičnej spolupráci s Europolom a Eurojustom.

Dočasne sa rozšírila vecná príslušnosť služby hraničnej a cudzineckej polície na okresné a krajské kriminálne útvary Policajného zboru.

Obchodovanie s ľuďmi

Najčastejším cieľom obchodovania s ľuďmi za posledných päť rokov ostáva sexuálne a pracovné vykorisťovanie. Počet cudzincov, ktorí boli na Slovensku identifikovaní ako obeť obchodovania s ľuďmi, je aj naďalej veľmi nízky, pričom v roku 2023 boli ako obeť identifikovaní traja cudzinci, z toho jeden formálne. SR v roku 2023 vzniesla obvinenie voči 18 osobám a odsúdila 18 osôb za spáchanie tohto trestného činu.

V októbri 2023 SR schválila *Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2024 – 2028*, ktorý sa prierezovo dotýka aj témy migrácie a cudzincov.

SR v roku 2023 spracovala a publikovala *Analýzu obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania*, ktorá mala pomôcť určiť hranice medzi obchodovaním s ľuďmi s cieľom nútenej práce a zlými pracovnými podmienkami.

S účinnosťou od 1. februára 2023 sa dosiahlo zahrnutie informačných kancelárií pre obeť trestných činov do organizačnej štruktúry Ministerstva vnútra SR, čím by sa mali zabezpečiť systémové služby pre obeť trestných činov vrátane obchodovania s ľuďmi. Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality Ministerstva vnútra Slovenskej republiky ako zariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky bolo zrušené a od 1. decembra 2023 bolo v rámci odboru prevencie kriminality Ministerstva vnútra Slovenskej republiky zriadené pod rovnakým názvom ako nové oddelenie. Samotný odbor prevencie kriminality bol vyčlenený z kancelárie ministra vnútra SR a zriadený ako samostatný odbor Ministerstva vnútra SR pod 1. štátnou tajomníčkou Ministerstva vnútra SR a zároveň národnou koordinátorkou pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi.

Návraty a readmisie

V roku 2023 nedošlo k žiadnym legislatívnym zmenám a zmenám politik v oblasti návratov. Významnou udalosťou v tejto oblasti bolo len odvolanie mimoriadnej situácie vyhlásenej v súvislosti s ochorením COVID-19, keď sa začali určitým skupinám štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí neboli schopní odísť v stanovenej lehote, vydávať rozhodnutia o návrate.

SR naďalej pokračovala vo využívaní služieb agentúry Frontex pri implementácii návratov.

Pri asistovaných dobrovoľných návratoch naďalej ostali cieľovou skupinou aj osoby prichádzajúce z Ukrajiny, ktoré sú občanmi iných krajín mimo EÚ a nachádzajúce sa na území SR legálne, aby v prípade záujmu mohli využiť služby programu. Napriek tomu došlo v oblasti asistovaných dobrovoľných návratov k poklesu z dôvodu ukončenia projektu asistovaných dobrovoľných návratov, ktorý bol financovaný cez AMIF, a realizovaním návratov aj prostredníctvom agentúry Frontex.

V roku 2023 pokračoval klesajúci trend nútených návratov, spôsobený najmä vojnou na Ukrajine.

Migrácia a rozvoj

SR za posledných päť rokov neprijala žiadne politiky ani legislatívu, ktorej špecifickým cieľom by bolo integrovať rozvojový aspekt migrácie do sektorálnych politik krajiny. Podľa údajov Svetovej banky dosiahli v roku 2023 remitencie (peňažné príspevky) migrantov žijúcich v Slovenskej republike zaslané na podporu svojich rodín a komunít v iných krajinách sveta takmer pol miliardy EUR, konkrétne 539 169 834 USD. Za posledných päť rokov ide o najvyšší objem takýchto remitiencií, ktoré v rokoch 2020 – 2022 klesali najpravdepodobnejšie v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19.

SR aj v roku 2023 deklarovala záujem a smerovala svoje financovanie a aktivity v oblasti rozvojovej a humanitárnej pomoci na riešenie príčin a dosahu nútenej a/alebo neregulárnej migrácie vo svete, prehlbujúcej sa aj vplyvom vojenského konfliktu na Ukrajine a klimatickej zmeny, ako aj na poskytovanie podpory najzraniteľnejším skupinám obyvateľstva cez rôzne nástroje rozvojovej spolupráce (napr. dotačné projekty, materiálna humanitárna pomoc, finančné príspevky, rozvoj azylového systému v tranzitných krajinách).

Zameranie dvojstrannej rozvojovej spolupráce SR na rok 2023 identifikovalo ako jednu zo svojich najväčších výziev humanitárnu krízu spôsobenú vojenskou inváziou Ruska na Ukrajinu. Aj v roku 2023 bola preto hlavným príjemcom oficiálnej humanitárnej pomoci Slovenskej republiky Ukrajina, ktorej hodnota od vypuknutia vojenského konfliktu vo februári 2022 dosiahla výšku takmer 16 mil. eur, z toho v roku 2023 sedem miliónov eur.

V roku 2023 bola predĺžená platnosť *Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023* o jeden rok, pričom nová strednodobá stratégia bude predložená vláde SR na schválenie v priebehu roku 2024. Zákon o rozvojovej spolupráci SR nenovelizovala.

SR a Bosna a Hercegovina pokračovali v roku 2023 v partnerskom zdieľaní know-how z oblasti azylu a fungovania azylového systému, ktoré nadviazali v roku 2021 a rozšírili ho o podporu cieľového štúdia tém využiteľných v migračnej praxi.

Úvod

Výročná správa EMN o migrácii a azyly (angl. EMN Annual Report on Migration and Asylum – ARM) obsahuje informácie o najdôležitejších zmenách, vývoji a aktivitách v oblasti migrácie a medzinárodnej ochrany na Slovensku v roku 2023 so zameraním na štátnych príslušníkov tretích krajín.¹⁰ Služi ako podklad na vypracovanie celoeurópskej výročnej správy EMN¹¹, ktorá od roku 2015 plne nahrádza Výročnú správu Európskej komisie o prisťahovalectve a azyly. Okrem toho je aj zdrojom informácií pre Výročnú správu Agentúry Európskej únie pre azyl (EUAA) o situácii v oblasti azylu v EÚ za rok 2023¹², správu EMN Deti v migrácii¹³ a pre Prehľady EMN¹⁴ o vývoji v jednotlivých ČŠ EÚ za rok 2023.

V správe sa uvádzajú zmeny, vývoj, trendy a aktivity týkajúce sa legislatívnych, inštitucionálnych, politických a praktických aspektov migrácie a medzinárodnej ochrany na Slovensku, ktoré nastali v období od 1. januára 2023 do 31. decembra 2023. Opísaný vývoj je zasadený do kontextu politík a právnych predpisov EÚ. Správa pozostáva z 12 tematických kapitol, ktoré sú zamerané na tieto oblasti: ústredné a prierezové zmeny v migračnom a azylovom systéme, legálna migrácia, medzinárodná ochrana, dočasná ochrana a iné opatrenia v reakcii na príchod ľudí

utekajúcich pred vojnou na Ukrajine, maloletí a ďalšie zraniteľné skupiny, integrácia a inklúzia, občianstvo a situácia osôb bez štátneho občianstva, vízová prax, riadenie a kontrola hraníc, ne-regulárna migrácia vrátane prevádzačstva, obchodovanie s ľuďmi, návraty a readmisie, migrácia a rozvoj. Príloha k správe obsahuje vybrané štatistiky vrátane tých, ktoré sa nezberajú na úrovni EÚ prostredníctvom Eurostatu alebo Frontexu, a zoznam použitej literatúry.

V kapitole *Ústredné a prierezové zmeny v migračnom a azylovom systéme* sa opisuje všeobecný rámec, v ktorom sa v roku 2023 na Slovensku formovali migračné politiky a legislatíva. Prehľad zahŕňa rámcové politické, legislatívne a inštitucionálne zmeny, (medzi)rezortnú spoluprácu, diskusie súvisiace s tvorbou politík a opatrení, mediálne diskusie, ako aj širší spoločenský kontext, ktorý vplýval na viaceré oblasti migrácie vrátane medzinárodnej ochrany. Súčasťou kapitoly je aj zoznam výskumu o migrácii, ktorý sa v danom roku realizoval na Slovensku.

V kapitole *Legálna migrácia* sa uvádzajú politiky, legislatíva, opatrenia a aktivity, ktoré sa týkajú prijímania a pobytu rôznych skupín migrantov, napĺňania potrieb pracovného trhu či zamedzenia sociálnemu dampingu. Kapitola obsahuje aj informácie o riadení migrácie a mobility, ako aj o poskytovaní informácií o možnostiach a podmienkach legálnej migrácie migrantom z krajín mimo EÚ.

Kapitola *Medzinárodná ochrana* poskytuje informácie o azylovom systéme SR, implementácii Spoločného európskeho azylového systému (CEAS), o inštitucionálnych a legislatívnych zmenách, národnej a európskej jurisprudencii, relokáciách v rámci EÚ, presídľovaní a o iných aktivitách v oblasti medzinárodnej ochrany.

Prierezová kapitola *Dočasná ochrana a iné opatrenia v reakcii na príchod ľudí utekajúcich pred vojnou na Ukrajine* sa sústreďuje na to, aký vývoj nastal v SR v druhom roku vojny na Ukrajine. Opisuje, ako sa v jednotlivých oblastiach európskej smernice o dočasnom útočisku implementujú opatrenia s cieľom integrácie osôb utekajúcich pred vojnou, špecificky sa venuje oblasti ubytovania, zdravotnej starostlivosti, prístupu k sociálnemu zabezpečeniu, vzdelaniu a prístupu na trh práce. Takisto uvádza zmeny s ohľadom na registráciu a vydávanie dokladov odídencom. Okrem toho sa venuje aj oblastiam, ktoré sa netýkajú implementácie smernice o dočasnom útočisku, maloletým bez sprievodu, poskytovaniu informácií odídencom a spolupráci s medzinárodnými a mimovládnymi organizáciami.

Kapitola *Maloletí a ďalšie zraniteľné skupiny* sa zameriava predovšetkým na politiky, legislatívu, opatrenia a aktivity, ktoré sa týkajú prijímania a starostlivosti o maloletých migrantov z krajín mimo EÚ, ako aj na opatrenia v oblasti poskytovania služieb ďalším zraniteľným osobám.

V kapitole *Integrácia a inklúzia* sa uvádzajú socioekonomické integračné opatrenia zamerané na štátnych príslušníkov tretích krajín, ako aj na osoby, ktorým bola udelená medzinárodná ochrana. Takisto sa uvádzajú aktivity súvisiace so zvyšovaním informovanosti o témach migrácie a nediskriminácie, ako aj s integráciou na miestnej úrovni a občianskou participáciou cudzincov.

Kapitola *Občianstvo a situácia osôb bez štátneho občianstva* sa venuje politikám a opatreniam, ktoré súvisia so získaním štátneho občianstva, ako aj statusom osôb bez akéhokoľvek štátneho občianstva na území Slovenskej republiky.

¹⁰ Opis všeobecnej štruktúry politického a právneho systému v oblasti migrácie a medzinárodnej ochrany v SR nájdete v prehľadnej publikácii Európskej migračnej siete (EMN), Organizácia systému migrácie a azylu v Slovenskej republike, 2024, <https://emn.sk/sk/publikacie/studie-a-policy-briefy-emn/item/738-organizacia-migracnej-a-azylovej-politiky-prehľad-2024.html>, citované 10. 7. 2024.

¹¹ Európska migračná sieť (EMN), Annual Report on Migration and Asylum, 2024, https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/european-migration-network-emn/emn-publications/emn-annual-reports_en, citované 10. 7. 2024.

¹² EUAA, Asylum Report, 2024, <https://euaa.europa.eu/asylum-knowledge/asylum-report>, citované 10. 7. 2024.

¹³ EMN, Publikácie, <https://emn.sk/sk/publikacie/studie-a-policy-briefy-emn/item/665-deti-v-migracii-2021.html>, citované 10. 7. 2024.

¹⁴ Európska migračná sieť (EMN), Prehľady za rok 2023 (angl. EMN Country Factsheets), 2024, https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/european-migration-network-emn/emn-publications/country-factsheets_en, citované 10. 7. 2024.

Kapitola *Hranice, víza a Schengen* obsahuje informácie o kontrole a riadení vonkajších hraníc, vízovej politike a opatreniach, ktoré sú zamerané na spoluprácu s krajinami mimo EÚ v oblasti riadenia a kontroly hraníc.

Kapitola *Neregulárna migrácia vrátane prevádzachstva* obsahuje informácie o zneužívaní spôsobov legálnej migrácie, politikách a opatreniach proti napomáhaniu pri neregulárnej migrácii (prevádzachstve), ako aj o monitorovaní a identifikácii migračných trás.

V kapitole *Obchodovanie s ľuďmi* sa uvádzajú informácie o politikách, legislatíve, medzinárodnom monitorovaní, národných projektoch, kampaniach a iných aktivitách, ako aj o spolupráci v tejto oblasti na bilaterálnej a multilaterálnej úrovni, ktoré sa týkajú cudzincov z krajín mimo EÚ priamo alebo sprostredkované.

Kapitola *Návraty a readmisie* nadväzuje na kapitolu o neregulárnej migrácii a obsahuje informácie o nútených návratoch a readmisii, ako aj (asistovaných) dobrovoľných návratoch a reintegráciách migrantov v krajine návratu.

V kapitole *Migrácia a rozvoj* sa nachádza prehľad o politikách a aktivitách na začleňovanie rozvojového aspektu migrácie do sektorálnych politík krajiny, ako aj základné informácie o remitenčiách posielaných migrantmi zo Slovenskej republiky. Uvádza aj prehľad najvýznamnejšej bilaterálnej a multilaterálnej spolupráce alebo pomoci v tranzitných krajinách EÚ, ako aj v krajinách mimo EÚ.

V prílohe *Národné štatistiky* sú zosumarizované vybrané štatistiky SR z oblasti migrácie, medzinárodnej ochrany a integrácie za rok 2023, pričom obsahuje aj údaje, ktoré sa nezbierajú na úrovni EÚ v rámci Eurostatu¹⁵ alebo agentúry Frontex¹⁶. Uvádzajú sa štatistiky týkajúce sa počtu cudzincov vrátane počtu zamestnaných, počtu vydaných povolení na pobyt a víz, počtu detí cudzincov vo vzdelávacom systéme, počty získaných občianstiev, počty prípadov neregulárnej migrácie a zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín, počty prevádzaných osôb, súvisiacich udeľených tolerovaných pobytov a povolení na pobyt prevádzaným osobám, počty prevádzachov, návratov a reintegrácií, počty týkajúce sa rôznych aspektov medzinárodnej ochrany a dočasného útočiska, relokácií a presídlení, počty maloletých bez sprievodu a obetí obchodovania s ľuďmi z krajín mimo EÚ, počty súvisiacich udelených lehôt na rozmyslenie a povolení na pobyt obetiam obchodovania s ľuďmi a počty obchodníkov s ľuďmi, ktorí boli obvinení alebo odsúdení za tento trestný čin.

¹⁵ Eurostat, Migration and migrant population statistics, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics, citované 10. 7. 2024.

¹⁶ Frontex, Publications, <http://frontex.europa.eu/publications/>, citované 10. 7. 2024.

Ústredné a prierezové zmeny v migračnom a azylovom systéme

2.1. Systém riadenia migrácie, legislatíva a migračné politiky

Mimoriadne situácie vyhlásené v SR a priority v riadení migrácie

Dňa 15. septembra 2023 bola odvolaná mimoriadna situácia v súvislosti s ohrozením verejného zdravia II. stupňa z dôvodu ochorenia COVID-19, ktorá bola vyhlásená 11. marca 2020.^{17,18} Meniaca sa situácia v súvislosti so šírením ochorenia COVID-19 nevyžadovala ďalšie trvanie mimoriadnej situácie. Ďalším faktorom bol vtedajší nárast neregulárnej migrácie a skutočnosť, že do odvolania mimoriadnej situácie migranti, ktorí boli vyhostení zo Slovenska, nemali povinnosť opustiť Slovensko v lehote stanovenej v rozhodnutí o administratívnom vyhostení.¹⁹

Mimoriadna situácia umožňovala cudzincom na Slovensku zdržiavať sa v krajine nad rámec platnosti víza alebo bezvízového pobytu, umožňovala automatické predlžovanie platnosti povolení na pobyt, pozastavila povinnosť preukazovania určitého minimálneho príjmu/zisku pri žiadosti o obnovenie povolenia na pobyt za účelom podnikania, ako aj množstvo lehôt, najmä v súvislos-

¹⁷ Skončila sa platnosť ustanovenia §131i zákona o pobyte cudzincov. Dva mesiace po odvolaní mimoriadnej situácie prestali byť platnými vybrané prechodné ustanovenia Zákonníka práce (zákon č. 311/2001 Z. z.) upravujúce pracovné podmienky zamestnancov počas mimoriadnej situácie odlišne od všeobecne platných ustanovení (napr. možnosť nariadiť prácu z domácnosti zamestnanca).

¹⁸ Informácie poskytli MPSVR SR a ÚHCP P PZ.

¹⁹ Informácie poskytla IOM Slovensko.

ti s ohlasovacími povinnosťami.²⁰

Cudzinci, ktorým sa skončil oprávnený pobyt z dôvodu zrušenia krízovej situácie spôsobenej ochorením COVID-19 (§ 131i zákona o pobyte cudzincov), museli vycestovať z územia SR najneskôr posledný deň oprávneného pobytu. Zrušenie mimoriadnej situácie umožnilo opätovnú realizáciu výkonu rozhodnutia administratívneho vyhostenia. Taktiež skončením platnosti ustanovenia § 131i zákona o pobyte cudzincov nebolo možné postupovať pri rozhodovaní v konaní o žiadosti, najmä v konaní pri obnovení prechodného pobytu na účel podnikania, keď nebolo možné uplatniť ods. 11 príslušného paragrafu.²¹

V roku 2023 bolo pre SR prioritou saturovanie nedostatku pracovnej sily v SR, na ktorý krajina dlhodobo orientuje svoje strategické dokumenty. Na riadenie migrácie v SR vplývala aj v roku 2023 vojna na Ukrajine a aj v tejto súvislosti bola počas celého roka v platnosti mimoriadna situácia (krízová situácia), ktorá bola vyhlásená dňa 26. februára 2022.²² Na migračný manažment krajiny mala výrazný dosah aj situácia tranzitujúcich neregulárnych migrantov po západobalkánskej trase, ktorá sa v roku 2023 najintenzívnejšie prejavovala v južných okresoch Slovenska vrátane mesta Veľký Krtíš, kde štát zriadil provizórny tábor (pozri podkapitolu 10.3.).²³ Provizórny tábor bol zriadený, nakoľko záchytné tábory ani oddelenia cudzineckej polície nemali dostatočné kapacity na úkony spojené so zotrvaním neregulárnych migrantov na území SR.²⁴

Strategické dokumenty a inštitucionálne zastrešenie

Politiky a opatrenia v oblasti migrácie a medzinárodnej ochrany ŠPTK ostali aj v roku 2023 v SR primárne v pôsobnosti troch ministerstiev: Ministerstva vnútra SR, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Ministerstvo vnútra SR je Riadiacim orgánom Fondov pre oblasť vnútorných záležitostí pre roky 2021 – 2027²⁵, ktoré zahŕňajú Fond pre azyl, migráciu a integráciu (AMIF)²⁶, Fond pre vnútornú bezpečnosť (ISF)²⁷ a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku (BMVI)²⁸. Rovnako zastáva funkciu Zodpovedného orgánu Fondov pre oblasť vnútorných záležitostí na roky 2014 – 2020. Po vypuknutí vojny na Ukrajine SR začala využívať núdzovú finančnú pomoc (EMAS) z AMIF a BMVI, ktorej čerpanie pokračovalo aj v roku 2023.²⁹

20 Informácie poskytli IOM Slovensko a ÚHCP P PZ.

21 Informácie poskytli IOM Slovensko a ÚHCP P PZ.

22 Informácie poskytlo MZVEZ SR.

23 Informácie poskytla IOM Slovensko.

24 Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

25 Na základe uznesenia vlády SR č. 329 zo dňa 27. 5. 2020.

26 Projekty v rámci AMIF sú zamerané na poskytovanie služieb cieľovým skupinám, ktorými sú žiadatelia o azyl, štátni príslušníci tretích krajín, ktorým bola udelená medzinárodná ochrana, ako aj neregulárni migranti. Medzi najčastejšie služby patrí sociálne a psychologické poradenstvo, integračné poradenstvo, kurzy slovenského jazyka, základná materiálna pomoc a doplnková zdravotná starostlivosť.

27 Projekty zamerané na financovanie aktivít v rámci vecnej príslušnosti služby hraničnej a cudzineckej polície predovšetkým v oblasti nútených návratov a ochrany vonkajších hraníc. V minulosti išlo napr. o projekty zamerané na refundáciu výdavkov spojených s realizáciou nútených návratov; odborným a jazykovým vzdelávaním policajtov služby hraničnej a cudzineckej polície; materiálno-technickým zabezpečením útvarov služby hraničnej a cudzineckej polície.

28 Projekty navrhované v rámci BMVI sú zamerané na podporu účinného európskeho integrovaného riadenia hraníc na vonkajších hraniciach prostredníctvom nákupu helikoptéry a podpory informačných systémov.

29 Európska migračná sieť (EMN), Organizácia systému migrácie a azylu v Slovenskej republike, 2024, <https://emn.sk/sk/publikacie/studie-a-policy-briefy-emn/item/738-organizacia-migracnej-a-azylovej-politiky-prehľad-2024.html>, citované 6. 5. 2024.

Strategickými dokumentmi, ktoré boli v roku 2023 v platnosti, sú:

- *Migračná politika SR s výhľadom do roku 2025* (2021), ku ktorej sa vytvorili akčné plány (napr. akčný plán ministerstva zdravotníctva³⁰ a ministerstva práce³¹, ktorý je aj verejne dostupný),
- *Plán obnovy: Komponent 10 – Lákanie a udržanie talentov a Komponent 9 – Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania výskumu, vývoja a inovácií* (2021),
- *Integračná politika SR* (2014),
- *Stratégia pracovnej mobility cudzincov v SR* (2018),
- *Stratégia hospodárskej politiky do roku 2030* (2018),
- *Národná stratégia európskeho integrovaného riadenia hraníc na roky 2023 až 2026* (2022), na základe ktorej v roku 2022 vznikol Riadiaci výbor pre implementáciu európskeho integrovaného riadenia hraníc (pozri kapitolu 9),
- *Celoštátna stratégia podpory a ochrany ľudských práv* (2015),
- *Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023*,
- *Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2024 – 2028* (2023).

Právny rámec migrácie štátnych príslušníkov tretích krajín do SR a podmienky ich pobytu, práce alebo medzinárodnej ochrany sú upravené predovšetkým v týchto zákonoch:

- zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov, ktorý okrem iného upravuje vstup cudzincov, ich pobyt a základné práva a povinnosti, či vyhostenie,
- zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti, ktorý reguluje zamestnávanie cudzincov a
- zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle, ktorý okrem iného upravuje konanie o azyle a postup pri poskytovaní dočasného útočiska.

Ďalšie zákony, ktoré súvisia s migráciou štátnych príslušníkov tretích krajín, sa zaoberajú napr. uznávaním odbornej kvalifikácie, udeľovaním občianstva, nelegálnou prácou a nelegálnym zamestnávaním, zdravotnou starostlivosťou, administratívnymi poplatkami a pod. V roku 2023 sa novelizoval zákon o azyle, zákon o službách zamestnanosti a zákon o správnych poplatkoch (pozri ďalšie kapitoly).

Po vypuknutí vojny na Ukrajine SR prijala viacero zákonov, tzv. Lex Ukrajina, ktoré platili aj v roku 2023, a ktoré upravujú právny status a inklúziu ľudí prichádzajúcich do SR z Ukrajiny (napr. poskytovanie dočasného útočiska aj bez rozhodnutia Rady EÚ, poskytovanie príspevku za ubytovanie odídencom, opatrenia v sociálnej oblasti ako poskytovanie dávky v hmotnej núdzi, príspevkov na dieťa, zriaďovanie tzv. detských skupín; uznávanie predchádzajúceho vzdelania, poskytovanie zdravotnej starostlivosti a prístup na trh práce).

30 Medzi úlohy *Akčného plánu migračnej politiky MZ SR* z roku 2022 patrí:

- legislatívna zmena formy preukazovania sa na neodkladnú zdravotnú starostlivosť a uhrádzanie tejto starostlivosti pre žiadateľov o azyl,
- príprava plánu včasnej reakcie verejného zdravotníctva pre prípad migračnej vlny, vytvorenie národného koordinačného mechanizmu pre oblasť zdravia migrantov v spolupráci s EUROHEALTHNET (<https://eurohealthnet.eu/about-us/membership/>) a LANCET Migration European Hub (<https://migrationhealth.org/regional-hubs/europe/about-us/>), kde má MZ SR zastúpenie, a
- implementovanie vzdelávacích stratégií pre rozvoj a posilnenie zdravotníckych služieb senzitivných k potrebám cudzincov žiadajúcich o medzinárodnú ochranu/cudzincov s udelenou medzinárodnou ochranou/migrantov.

31 Medzi úlohy *Akčného plánu migračnej politiky v podmienkach Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025* z roku 2022 (<https://www.employment.gov.sk/files/sk/uvodna-stranka/informacie-cudzincov/dokumenty/akcny-plan-mps-vr-sr-k-migracnej-politike-sr-st.pdf>) patrí:

- v oblasti legálnej migrácie a) realizácia legislatívnych zmien s cieľom uľahčenia prístupu kvalifikovanej a vysoko kvalifikovanej pracovnej sily z tretích krajín na slovenský trh práce v súlade s hospodárskymi záujmami SR, b) vykonávanie kontrol a preventívne pôsobenie v oblasti porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania cudzincov, ako aj pokračovanie v spolupráci zainteresovaných štátnych zložiek,
- v oblasti integrácie podpora cudzincov na lokálnej a regionálnej úrovni predovšetkým spoluprácou s lokálnymi aktérmi pri využívaní finančných prostriedkov z fondov EÚ a ďalších alternatívnych mimorozpočtových zdrojov,
- v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi podpora spolupráce relevantných národných a medzinárodných inštitúcií pri identifikovaní a riešení prípadov obchodovania s ľuďmi vrátane tých, kde sú obeťami maloleté osoby.

Kontingenčný plán SR pre riešenie mimoriadnej situácie pre obdobie október 2022 – marec 2023 (2022) bol s ohľadom na pretrvávajúcu potrebu aktualizovaný s platnosťou do konca roka 2023 pod názvom *Kontingenčný plán pre riešenie mimoriadnej situácie v súvislosti s hromadným príchodom obyvateľov Ukrajiny na územie Slovenskej republiky spôsobeným ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny na obdobie júl – december 2023* (2023) (pozri podkapitolu 5.2.).

Na medzinárodnej úrovni vznikol *Regionálny plán reakcie na utečencov pre situáciu na Ukrajine január – december 2023*³² [Ukraine Situation Regional Refugee Response Plan January – December 2023] (január 2023), ktorého koordinátorom bol UNHCR a jeho príprava a implementácia prebehli v spolupráci s ďalšími agentúrami OSN, SR a v krajine pôsobiace neziskový sektorom (pozri podkapitolu 5.5.).³³

2.2. Politický vývoj a (medzi)rezortná spolupráca

Politickí predstavitelia sa na Slovensku v roku 2023 vo verejnom priestore vyjadrovali predovšetkým k historickému nárastu neregulárnej migrácie do krajiny, pričom táto téma výrazne zarezonovala aj v kampani väčšiny politických strán pred predčasnými parlamentnými voľbami. Mimoriadne aktívne boli v sekuritizácii migrácie aktívne tie politické strany, ktoré hovorili o migrácii ako hrozbe pre domáce obyvateľstvo aj v rokoch 2015 a 2016. Medzi lídrov antimigračnej rétoriky sa zaradili politické strany Smer-SD, Hlas-SD, SME RODINA a extrémistické strany Republika a ĽSNS.³⁴

Ďalšími témami politického diskurzu boli integrácia odídencov na Slovensku a prebiehajúca diskusia o pripravovanom Pakte EÚ o migrácii a azyly, ako aj o riadení vonkajších hraníc EÚ.³⁵

SR mala vo svojej histórii od mája 2023 prvýkrát úradnícky kabinet na čele s premiérom Ľudovítom Ódorom, ktorý krajinu spravoval do predčasných parlamentných volieb 30. septembra 2023.³⁶ Úradnícka vláda sa vo svojich strednodobých prioritách zamerala na pomoc slabším, udržanie a prilákanie talentov (vrátane zostavenia analýzy *Magnet pre talent*), efektívne využívanie európskych peňazí a boj proti dezinformáciám, ktoré mali presah do oblasti medzinárodnej migrácie.³⁷

Predčasné parlamentné voľby vyhrala a vládu na ďalšie štvorročné obdobie zostavila strana SMER-SD pod vedením Roberta Fica, ktorý sa stal premiérom krajiny po štvrtýkrát. Koalícia troch politických strán SMER-SD, HLAS-SD a SNS prijala 13. novembra 2023 *Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na roky 2023 – 2027* pod názvom „*Lepšie, pokojnejšie a bezpečnejšie žiť*“, kde sa akcentujú opatrenia v legálnej migrácii (prijímanie jasných pravidiel pre získavanie pracovných povolení cudzincov, odbúravanie existujúcich prekážok v uznávaní kvalifikácií a iných administratívnych bariér), dostupnosť digitálnych služieb pre cudzincov okrem úradného aj v anglickom jazyku, zavedenie povinnej školskej dochádzky pre deti cudzincov a zlepšenie podmienok na vzdelávanie dospelých cudzincov vrátane výučby slovenského jazyka, pomoci pri uznávaní ich odborných kvalifikácií a ich ochrana pred zneužívaním na trhu práce. Na druhej

32 UNHCR, Operational Data Portal, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/97958>, citované 6. 5. 2024.

33 Európska migračná sieť (EMN), Organizácia systému migrácie a azyly v Slovenskej republike, 2024, <https://emn.sk/sk/publikacie/studie-a-policy-briefy-emn/item/738-organizacia-migracnej-a-azylovej-politiky-prehľad-2024.html>, citované 6. 5. 2024.

34 Štefančík, R. Sekuritizácia medzinárodnej migrácie pred parlamentnými voľbami 2023 (2023), https://www.researchgate.net/publication/376513188_Sekuritizacia_medzinarodnej_migracie_pred_parlamentnymi_volbami_2023, citované 6. 5. 2024.

35 Netriedený monitoring médií IOM za rok 2023.

36 Denník SME, <https://domov.sme.sk/t/9381/uradnicka-vlada>, citované 18. 7. 2024.

37 Denník SME, <https://domov.sme.sk/c/23180955/programove-vyhlasenie-vlady-ludovit-odor.html>, citované 18. 7. 2024.

strane sa programové vyhlásenie ostro vymedzuje proti potenciálnej nekontrolovanej masovej migrácii z iných kontinentov, voči ktorej chce prijať rôzne opatrenia.³⁸

(Medzi)rezortná spolupráca a koordinácia

V roku 2023 na Slovensku nenastali zásadné organizačné ani inštitucionálne zmeny kľúčových rezortov štátnej správy, ktoré by sa týkali oblasti migrácie vrátane medzinárodnej ochrany.³⁹ Odbor prevencie kriminality (OPK) MV prešiel z kancelárie ministra vnútra SR pod 1. štátnu tajomníčku MV SR a zároveň národnú koordinátorku pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi, pričom bolo od 1. decembra 2023 pod odbor začlenené dovtedy samostatne pôsobiace Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality (pozri podkapitolu 11.2.).

V oblasti migrácie a integrácie pokračovala spolupráca medzi príslušnými rezortmi a inštitúciami. Okrem priamej spolupráce prebiehala spolupráca aj prostredníctvom:

- *Riadiaceho výboru pre migráciu a integráciu cudzincov*, ktorý sa v roku 2022 aj v dôsledku vojny na Ukrajine reštrukturalizoval a premenoval na *Riadiaci výbor pre migráciu, integráciu a inklúziu cudzincov*⁴⁰, do ktorého boli zapojení okrem vládnych, medzinárodných a mimovládnych partnerov aj sociálni partneri (vrátane Asociácie priemyselných zväzov a dopravy)⁴¹. Cieľom bolo najmä odstrániť obsolentné ustanovenia štatútu, upraviť zoznam stálych a ad hoc členov a nominovať ich zástupcov, ako aj zjednodušiť flexibilitné vytváranie odborných pracovných skupín v závislosti od situácie.

V priebehu roka 2022 sa uskutočnili tri stretnutia riadiaceho výboru a to 16. marca, 20. júna a 21. decembra 2022. Výbor sa využíval ako platforma na výmenu informácií a diskusiu o otázkach súvisiacich s poskytovaním dočasného útočiska. V súvislosti s otázkou začleňovania odídencov na Slovensku to boli napr. oblasti vzdelávania detí odídencov, poskytovania zdravotnej starostlivosti a bývania – poskytovanie ubytovacieho príspevku. Účastníci rokovaní boli informovaní o i. aj o možnostiach využitia finančných prostriedkov z Plánu obnovy a odolnosti SR (komponent 10, ktorý sa zameriaval na integráciu cudzincov na Slovensku) a tiež o aktuálnej situácii v azylovom zariadení MV SR v Gabčíkove s cieľom koordinácie zabezpečenia potrieb osôb v tomto zariadení.⁴²

38 Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky 2023 – 2027, <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=535376>, citované 18. 7. 2024.

39 Európska migračná sieť (EMN), Organizácia systému migrácie a azyly v Slovenskej republike 2024, <https://emn.sk/sk/publikacie/studie-a-policy-briefy-emn/item/738-organizacia-migracnej-a-azylovej-politiky-prehľad-2024.html>, citované 6. 5. 2024.

40 Uznesenie vlády SR zo 16. 11. 2022, <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/20511/1>, citované 6. 5. 2024.

41 Novými stálymi členmi riadiaceho výboru sa stali: riaditeľ Inštitútu správnych a bezpečnostných analýz Ministerstva vnútra SR, generálny riaditeľ kancelárie ministra vnútra SR, riaditeľ odboru krízového manažmentu a bezpečnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, riaditeľ odboru medzinárodných vzťahov a európskych záležitostí Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, generálny riaditeľ sekcie bytovej politiky Ministerstva dopravy a výstavby SR, generálny riaditeľ kancelárie ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR a generálny riaditeľ kancelárie ministra zdravotníctva SR.

Stálym členom prestal/-a byť: generálna riaditeľka sekcie legislatívy a vonkajších vzťahov Ministerstva vnútra SR, generálny riaditeľ sekcie medzinárodných vzťahov Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, generálny riaditeľ sekcie verejnej diplomacie a služby občanom Ministerstva zahraničných vecí SR.

Novými ad hoc členmi riadiaceho výboru sa stali delegovaní zástupcovia: Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, Splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti, Ministerstva dopravy a výstavby SR, odboru Organizácie spojených národov a medzinárodných organizácií Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, konzulárneho odboru Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Centra právnej pomoci, Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM), mimovládnych a neziskových organizácií pre oblasť migrácie, integrácie a inklúzie cudzincov, akademickej obce, vedy a výskumu pre oblasť migrácie, integrácie a inklúzie cudzincov (došlo k tematickému rozšíreniu o oblasť inklúzie cudzincov), Asociácie priemyselných zväzov a dopravy a Slovenskej živnostenskej komory.

Ad hoc členmi už prestali byť delegovaní zástupcovia: Ministerstva školstva SR, Ministerstva zdravotníctva SR.

42 Informácie poskytol MÚ MV SR.

- *Stretnutia Medzirezortnej expertnej komisie pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov (MEKOMIC)*⁴³, ktorá v roku 2023 nezasadala, ale MPSVR SR (prostredníctvom OMVEZ) priebežne komunikovalo s členmi komisie prostredníctvom e-mailov, zdieľaním aktualít a relevantných informácií.⁴⁴
- *Stretnutia Sekcie krízového riadenia MV SR*, ktorá po vypuknutí vojny na Ukrajine pripravila kontingenčný plán pre riešenie mimoriadnej situácie v súvislosti s hromadným prílevom obyvateľov Ukrajiny na územie SR spôsobeným ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny, ktorého aktualizácia bola vládou SR schválená 28. júna 2023 na obdobie júl – december 2023.⁴⁵ V súčasnosti je kontingenčný plán priebežne prehodnocovaný na základe predpokladaných scenárov pripravovaných Európskou Komisiu.⁴⁶
- *Stretnutia Národného kontaktného bodu EMN*⁴⁷ v SR⁴⁸, ktorý v roku 2023 realizoval rôzne aktivity vrátane prípravy publikácií⁴⁹, predkladania a odpovedania na tzv. ad hoc otázky (angl. ad hoc queries), organizácie Vzdelávacieho seminára o migrácii a iných odborných stretnutí⁵⁰. Uvedené aktivity sa týkali migrácie ŠPTK a boli určené predovšetkým tvorcom politik, zástupcom verejnej správy, výskumných inštitúcií, akademického a mimovládneho sektora.⁵¹
- *Riadiaceho výboru pre implementáciu európskeho integrovaného riadenia hraníc*, ktorý vznikol koncom roka 2022, koordinoval plnenie úloh obsiahnutých v príslušnej národnej stratégii na roky 2023 až 2026. Riadiaci výbor je zložený zo subjektov podieľajúcich sa na napĺňaní cieľov národnej stratégie Ministerstva vnútra SR, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstva financií SR a Úradu na ochranu osobných údajov SR.⁵²

Na implementáciu Regionálneho plánu reakcie zriadil UNHCR na Slovensku v roku 2022 niekoľko tematických pracovných skupín a podskupín, ktorých sa zúčastňovali zástupcovia štátnych inštitúcií, mimovládnych a medzinárodných organizácií aj v roku 2023: *Koordináčne fórum pre utečencov (Refugee Coordination Forum)*, *Koordináčne fórum pre utečencov – Východ (Refugee Coordination Forum – East)*, *Pracovná skupina pre ochranu a začlenenie (Protection and Inclusion Working Group)* (v rámci nej *Pracovná skupina pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi – Anti-Trafficking Task Force*, *Pracovná podskupina na ochranu detí – Child Protection Sub-Working Group*, *Pracovná podskupina pre začlenenie (Inclusion Sub-Working Group)*, *Pracovná skupina pre finančnú podporu*

43 MEKOMIC je koordinácnym orgánom MPSVR SR pre oblasť migračnej a integračnej politiky a poradným orgánom ministra práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Členmi komisie MEKOMIC sú experti (ústredných) orgánov štátnej správy, ktorí implementujú ciele a opatrenia integračnej politiky. Na zasadnutia komisie MEKOMIC sú podľa potreby prizývané aj medzivládne a mimovládne organizácie.

44 Informácie poskytl MPSVR SR.

45 Cieľom kontingenčného plánu je zabezpečiť bezpečný a dôstojný vstup a pobyt pre ukrajinských utečencov a tiež štátnych príslušníkov tretích krajín na územie SR, prístup k materiálnej, právnej, psychosociálnej a zdravotnej podpore pre odíedencov, venovať zvýšenú pozornosť a ochranu osobám so špecifickými potrebami a ďalšie. Kontingenčný plán mapuje procesy, ktorými prechádzajú osoby na úteku pred vojnovým konfliktom, ako aj potrebnú pomoc, ktorá im bude poskytnutá od prekročenia hraníc až po ukončenie núdzového ubytovania. V kontingenčnom pláne boli zavedené nové inštitucionality, ako sú body prvého kontaktu v bezprostrednej blízkosti hraničných priechodov, kde sa poskytujú základné služby a triedenie utečencov podľa ich potrieb a záujmov, prípadne tranzitné centrá s núdzovým ubytovaním. Ak sa osoby nebudú zdržiavať na území SR, preprava mimo SR prebieha cez infopointy. Ak sa osoby rozhodnú zdržiavať sa na území SR, budú presmerované z bodu prvého kontaktu do tranzitného centra, kde získajú komplexné služby pred ďalším tranzitom/zdravotná starostlivosť, psychologická starostlivosť, žiadosť o udelenie štatútu dočasného útočisko, teplá strava, materiálna humanitárna pomoc, veterinárna starostlivosť, núdzové ubytovanie (do 24 hodín). Systém núdzového ubytovania zabezpečujú odbory krízového riadenia okresných úradov v súlade s koordináciou Sekcie krízového riadenia MV SR.

46 Európska migračná sieť (EMN), Organizácia systému migrácie a azylu v Slovenskej republike, 2024, <https://emn.sk/sk/publikacie/studie-a-policy-briefy-emn/item/723-organizacia-migracnej-a-azylovej-politiky-prehľad-2023.html>, citované 17. 7. 2024.

47 Európska migračná sieť (European Migration Network – EMN) poskytuje aktuálne, objektívne, spoľahlivé a porovnateľné informácie o migrácii a medzinárodnej ochrane na podporu tvorby politik EÚ a jej ČŠ. EMN realizuje svoje aktivity prostredníctvom národných kontaktných bodov v každom ČŠ EÚ okrem Dánska a pozorovateľských krajinách EMN v koordinácii s EK, konkrétne Generálnym riaditeľstvom EK pre migráciu a vnútorné záležitosti. Aktivity EMN sa zameriavajú na témy migrácie štátnych príslušníkov tretích krajín.

48 Národný kontaktný bod EMN v SR (EMN Slovensko) tvoria MV SR, MPSVR SR, ŠÚ SR a IOM Slovensko, ktorá má od roku 2009 funkciu koordinátora.

49 Národný kontaktný bod EMN v Slovenskej republike, Publikácie, <https://www.emn.sk/sk/publikacie.html>, citované 17. 7. 2024.

50 Národný kontaktný bod EMN v Slovenskej republike, Podujatia, <https://www.emn.sk/sk/podujatia-emn.html>, citované 17. 7. 2024.

51 Národný kontaktný bod EMN v Slovenskej republike, www.emn.sk, citované 17. 7. 2024.

52 Informácie poskytl ÚHCP P PZ.

(Cash Working Group), *Pracovná skupina pre zdravie (Health Working Group)* (v rámci nej *Pracovná podskupina pre duševné zdravie a psychosociálnu podporu – Mental Health and Psychosocial Support MHPSS Sub-Working Group*), *Pracovná skupina pre riadenie informácií (Information Management Working Group)*, *Pracovná skupina na ochranu pred sexuálnym vykorisťovaním a zneužívaním (Protection from Sexual Exploitation and Abuse (PSEA) Task Force)*.⁵³

2.3. Postoje verejnosti a migrácia v médiách

Od roku 2015 pokrývajú médiá na Slovensku tému medzinárodnej migrácie vo väčšej miere a aktívne o nej komunikujú.⁵⁴ Výraznými mediálnymi udalosťami, ktoré sa týkali migrácie a cudzincov, bola v roku 2023 vojna na Ukrajine a s ňou súvisiace masové vysídľovanie obyvateľstva vrátane cudzích štátnych príslušníkov žijúcich na území Ukrajiny, integrácia odíedencov na Slovensku, ako aj tranzit neregulárnych migrantov cez územie Slovenska po prekročení hranice s Maďarskom, ale aj predvolebná kampaň pred parlamentnými voľbami.⁵⁵

Eurobarometer z jesene 2023 ukázal, že takmer sedem z desiatich respondentov na Slovensku (69 %) podporuje myšlienku spoločnej európskej politiky v oblasti migrácie a 68 % podporuje spoločný európsky azylový systém. Zároveň sa tri štvrtiny respondentov (75 %) vyjadrili v prospech posilnenia vonkajších hraníc EÚ s navýšením počtu príslušníkov európskej pohraničnej a pobrežnej stráže.⁵⁶

Slovenská republika čelila aj v roku 2023 mnohým dezinformáciám a hoaxom týkajúcich sa migrantov a migrácie. Podobne ako v roku 2022, medzi hlavné témy dezinformačnej scény patrila vojna na Ukrajine a ľudia, ktorí pred ňou utekajú, ako aj situácia neregulárnych migrantov tranzitujúcich cez slovenské územie.⁵⁷ Z porovnávacieho prieskumu Globsec v ôsmich krajinách strednej a východnej Európy⁵⁸ vyplynulo, že Slovensko patrí k najmenej odolným krajinám voči domácej a zahraničnej dezinformačnej scéne a že 69 % opýtaných Slovákov si myslí, že utečencom z Ukrajiny je poskytovaná pomoc na úkor ľudí žijúcich na Slovensku.⁵⁹ Eurobarometer z jesene 2023 zistil, že len niečo viac ako polovica (54 %) slovenskej verejnosti si myslí, že slovenské médiá poskytujú dôveryhodné informácie, ktoré nepodliehajú politickému ani obchodnému tlaku.

2.4. Výskum a štatistiky o medzinárodnej migrácii na Slovensku

Výskumne sa v roku 2023 na Slovensku venovala migrácii štátnych príslušníkov tretích krajín pozornosť vo viacerých tematických oblastiach. Medzi výskumné publikácie alebo iné kratšie výstupy patrili napr. (v abecednom poradí):

- Integrácia žiadateľov o medzinárodnú ochranu na trh práce – príspevok SR (EMN Slovensko: <https://emn.sk/sk/publikacie/studie-a-policy-briefy-emn/item/735-integracia-ziadatelov-o-medzinarodnu-ochranu-na-trhu-prace.html>)

53 UNHCR, Operational Data Portal, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location/10785>, citované 17. 7. 2024.

54 Európska migračná sieť (EMN), Výročná správa EMN o migrácii a azyle v SR za roky 2015 – 2022, <https://www.emn.sk/sk/publikacie/vyrocné-spravy-emn-o-migracii-a-azyle.html>, citované 17. 7. 2024.

55 Netriedený monitoring médií IOM Slovensko za rok 2023.

56 Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku, News, https://slovakia.representation.ec.europa.eu/news/s-buducnostou-slovenska-mimo-eu-nesuhlasí-sedem-z-desiatich-opytanych-slovakov-sloveniek-2023-12-15_sk, citované 17. 7. 2024.

57 Informácie poskytla IOM Slovensko.

58 Bulharsko, Česko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Poľsko, Rumunsko a Slovensko

59 Globsec, Publications, <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/globsec-trends-2024-CEE-brave-new-region>, citované 17. 7. 2024.

- Magnet pre talent (Výskumná a inovačná autorita VAIA <https://vaia.gov.sk/sk/2023/09/14/slovensko-magnet-pre-talent/>)
- Odídenci z Ukrajiny na slovenskom pracovnom trhu rok od vypuknutia vojny (Inštitút sociálnej politiky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR <https://institutsocialnejpolitiky.sk/analyticke-komentare/index.html>)
- Organizácia systému migrácie a azylu v Slovenskej republike 2024 (EMN Slovensko: <https://emn.sk/sk/publikacie/studie-a-policy-briefy-emn/item/738-organizacia-migracnej-a-azylovej-politiky-prehľad-2024.html>)
- Osem prieskumov medzi vysídlenými ľuďmi z Ukrajiny na Slovensku na rôzne témy – Displacement Data Analysis on TCNs (IOM Slovensko: <https://dtm.iom.int/slovakia>)
- Pracovným migrantom z Ukrajiny sa na Slovensku darí lepšie ako odídencom (Inštitút sociálnej politiky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR: https://institutsocialnejpolitiky.sk/wp-content/uploads/2023/09/Veselkova_Habel_2023_Pracovnym_migrantom_z_UA_sa_na_SK_dari_lepsie_ako_odidencom-1.pdf?fbclid=IwAR1cU6dwVtdok_hzFBvElpOlfaM-8GR-xylMRjJvksqn1NAOrG-oDTKcUJA)
- Prieskum potrieb odídencom na Slovensku – Slovakia: MSNA Multi-Sector Needs Assessment 2023 (UNHCR: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/105616>)
- Sekuritizácia medzinárodnej migrácie pred parlamentnými voľbami 2023 (Radoslav Štefančík: https://www.researchgate.net/publication/376513188_Sekuritizacia_medzinarodnej_migracie_pred_parlamentnymi_voľbami_2023)
- Situačné analýzy prvého roka pomoci ľuďom z Ukrajiny v slovenských mestách (Mareena: <https://mareena.sk/materialy-na-stiahnutie>)
- Skúsenosti s implementáciou smernice o dočasnej ochrane: výzvy a príklady dobrej praxe v roku 2023 – príspevok SR (EMN Slovensko: <https://emn.sk/sk/publikacie/studie-a-policy-briefy-emn/item/743-skusenosti-s-implementaciou-smernice-o-docasnej-ochrane-vyzy-a-priklady-dobrej-praxe-v-roku-2023.html>)
- Sprievodca integráciou ľudí na úteku a cudzincov v mestách (Centrum pre výskum etnicity a kultúry CVEK: <https://cvek.sk/sprievodca-integraciou-ludi-na-uteku-a-cudzincov-v-mestach-2/>)
- Výročná správa o migrácii a azyle v Slovenskej republike za rok 2022 (EMN Slovensko: <https://emn.sk/sk/publikacie/vyrocne-spravy-emn-o-migracii-a-azyle/item/733-vyrocna-sprava-o-migracii-a-azyle-za-rok-2022.html>)

Štatistický úrad SR vydal v roku 2023 nasledovné publikácie, v ktorých prezentoval štatistiky zahraničnej migrácie:

- v edícii *My* v číslach *Zahraničné sťahovanie 2022*. Ide o publikáciu so základnými informáciami o výsledkoch zahraničnej migrácie v Slovenskej republike podľa európskych indikátorov. Publikácia poskytuje prehľad najmä o stavoch a tokoch migrantov a o udelení štátneho občianstva SR cudzincom a strate štátneho občianstva SR. Obsahom sú tabuľky, grafy, mapy a metodické vysvetlivky. Časť A obsahuje údaje za aktuálny referenčný rok 2022, časť B poskytuje 10-ročné časové rady.
- v edícii *Štatistika* v súvislostiach *Hlavné trendy vývoja migrácie v SR 2022*. Publikácia sa zaoberá analýzou migrácie v Slovenskej republike. Hodnotí tento demografický proces na základe vybraných údajov o migrácii z hľadiska minulého a súčasného vývoja. Súčasťou publikácie je aj regionálne a medzinárodné porovnanie.

V roku 2023 Štatistický úrad SR pokračoval v spracovaní výsledkov *Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021* formou analytických publikácií. V edícii *Štatistika* v súvislostiach boli vydané nasledovné publikácie:

- *Národná analytická správa*, ktorá obsahuje komplexný analytický pohľad na populáciu SR a podmienky jej bývania. Je inovatívnym produktom z viacerých hľadísk. Okrem opisu konceptu a pohľadu na stav a vývoj obyvateľov, domov, bytov a domácností obsahuje publikácia aj tematické analýzy, ako sú napr. druhy pobytov obyvateľov, obyvatelia v nekonvenčných obydliach, etnicita, religiozita, cudzinci na Slovensku, obyvatelia žijúci v zahraničí, analýza socio-ekonomického statusu, mobilita za prácou, ale aj ľudia bez domova.
- *Rodinné správanie populácie Slovenska* ako prierezovú analytickú publikáciu zameranú na aktuálne charakteristiky rodinného správania, premeny rodinného správania. Inovácie implementované do Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021 umožnili komplexnejší prístup k spracovaniu rodinnej problematiky zo štatistického pohľadu. Publikácia opisuje v prvých kapitolách faktory ovplyvňujúce rodinné správanie a vývoj rodinných štruktúr za posledných šesťdesiat rokov na základe údajov zo sčítaní obyvateľov, domov a bytov od roku 1961. Ďalšia kapitola detailne charakterizuje rodinné štruktúry k 1. januáru 2021 z hľadiska ich typov a vo vzťahu k národnosti, náboženskému vyznaniu, štátnemu občianstvu, vzdelaniu, zamestnaniu a. i.⁶⁰

So zisteniami z niektorých publikácií pracuje aj táto správa v jednotlivých tematických kapitolách.

60 Informácie poskytol ŠÚ SR.

Legálna migrácia

3.1. Štatistiky a trendy

Počet obyvateľov SR sa ku koncu roka 2023 medziročne znížil o vyše 4 000 osôb na 5 424 687 obyvateľov. Veľkosť populácie SR tak klesala tretí rok po sebe, kým predtým 75 rokov rástla. Vyplýva to z údajov ŠÚ SR, ktorý zaznamenal prudký pokles pôrodnosti v ostatných dvoch rokoch. Počet prisťahovaných stále prevyšoval vystahovaných z krajiny, no nedokázal eliminovať prirodzený úbytok obyvateľstva.⁶¹

Počet cudzincov z krajín EÚ a mimo EÚ žijúcich na Slovensku za posledných päť rokov stúpol na 311 406 (5,74 % obyvateľstva), pričom v roku 2022 ich počet narástol skokovo o dve percentá⁶² najmä v dôsledku núteného vysídľovania pre vojnu na Ukrajine. Napriek tomuto nárastu však Slovensko stále a dlhodobo patrí k európskym krajinám s najnižším počtom cudzincov (v roku 2022 ich na Slovensku žilo 5,13 %, v roku 2021 ich bolo 3,08 % a v roku 2020 tvorili len 2,75 % obyvateľstva).

Z 311 406 cudzincov s oprávneným pobytom na Slovensku v roku 2023 pochádzali viac ako tri štvrtiny (82,18 %) z krajín mimo EÚ. Štátni príslušníci tretích krajín tvorili 4,72 % celkovej populácie Slovenska v roku 2023. Medzi najpočetnejšie štátne príslušnosti z krajín mimo EÚ patrili tradične Ukrajina (176 522), Srbsko (19 045), Vietnam (9 082) a Rusko (8 434). V roku 2023 SR zaznamenala nárast cudzincov z Gruzínska (5 217) (pozri Tabuľku 1), ktorí si pobyt viazali najmä

na účel podnikania. Najviac cudzincov z krajín mimo EÚ (vyše jedna tretina) žila aj v roku 2023 v Bratislavskom kraji (pozri Tabuľku 2). Vietnamská komunita sa stala v júni 2023 uznesením vlády SR 14. oficiálne uznanou národnostnou menšinou na Slovensku.^{63, 64}

Najväčšou skupinou cudzincov na Slovensku sú štátni príslušníci Ukrajiny. Pred vojnou na Ukrajine tvorili Ukrajinci 1/3 (56 480 osôb) z celkového počtu cudzincov na Slovensku. Ku koncu roka 2022 ich počet vzrástol trojnásobne na 156 881, v roku 2023 ich počet stúpol len mierne na 176 522, čo znamená, že začali tvoriť viac ako 1/2 všetkých cudzincov žijúcich na Slovensku vrátane občanov EÚ (56 % v roku 2022 a 56,7 % v roku 2023).

Na Slovensku dlhodobo dominuje migrácia za prácou a podnikaním. Od vstupu SR do EÚ sa počet zahraničných pracovníkov zvýšil viac než 30-násobne z 3 351 pracovníkov v roku 2004 na 100 583 pracovníkov na konci roka 2023, z ktorých 68 691 pochádzalo z krajín mimo EÚ. Na konci roka 2023 pripadalo na 26 pracovníkov zo Slovenska jeden zahraničný pracovník, pričom rok predtým išlo o väčší pomer 28:1.⁶⁵

Zahraniční pracovníci z krajín mimo EÚ pochádzali najmä z Ukrajiny (39 307), Srbska (9 681), Indie (3 211), Gruzínska (1 640) a Ruska (1 430) (pozri Tabuľku 4). Približne tretina cudzincov pracovala v Bratislavskom kraji, nasledoval Trnavský a Nitriansky. Od roku 2016 na Slovensku stúpa počet pracujúcich cudzincov z krajín mimo EÚ medziročne o viac ako 10 000. Pandemické roky 2020 a 2021 prerušili tento rastúci trend, avšak vojna na Ukrajine v roku 2022 počet zamestnaných cudzincov zvýšila o takmer 20 000. V roku 2023 sa počet zahraničných pracovníkov zvýšil o takmer 12 000, z ktorých polovicu tvorili občania Ukrajiny. Pred pandémiou v roku 2020 pretrvával niekoľkoročný trend zvýšeného dopytu zamestnávateľov v SR po pracovnej sile zo zahraničia vrátane krajín mimo EÚ a po pandémii sa tento trend obnovil.⁶⁶

V roku 2023 došlo v porovnaní s predchádzajúcim obdobím roku 2022 v prípade prvých pobytov k dvojnásobnému poklesu počtu povolených tolerovaných pobytov, najmä v prípade štátnych príslušníkov z Ukrajiny na účel dočasné útočisko. V roku 2023 v porovnaní s predchádzajúcim obdobím roku 2022 bol vydaný približne rovnaký počet prvých pobytov (28 802 a to bez tolerovaných pobytov (29 434), z ktorých malo účel dočasné útočisko 29 308 ŠPTK). V roku 2022 to bolo 27 577 prvých pobytov bez tolerovaných pobytov (104 390), z ktorých malo účel dočasné útočisko 104 297 ŠPTK. V roku 2020 ovplyvnenom pandémiou ich bolo 18 251, teda o 7 % menej v porovnaní s rokom 2019, keď bol ich počet 28 836.⁶⁷ Väčšinu prvých povolení vydala SR aj v roku 2023 na platené činnosti (20 003), zvyšok tvorili povolenia na pobyt z rodinných dôvodov (3 863), z dôvodu vzdelávania a štúdia (4 212) a iným dôvodom vrátane tolerovaného pobytu (30 158) (pozri Tabuľku 3). Najvyšší podiel pri platených činnostiach v roku 2023 v porovnaní s predchádzajúcim obdobím roku 2022 mal opäť účel podnikanie (52 % podiel), s o niečo nižším podielom ako v roku 2022 (64 %). V tejto skupine pracovnej migrácie dominujú v roku 2023 opäť cudzinci z Ukrajiny, nasledujú Srbi, Gruzínci, Vietnamci a Macedónci. Uvedené potvr-

61 Štatistický úrad SR, Produkty, <https://tinyurl.com/4wetr9bu>, citované 17. 7. 2024.

62 Pred vojnou na Ukrajine žilo na Slovensku 167 519 cudzincov, po vypuknutí vojny 278 595 koncom roka 2022 a 311 406 koncom roka 2023.

63 Medzi 14 oficiálne uznaných národnostných menšín na Slovensku patrila v roku 2023 maďarská, rómska, česká, moravská, rusínska, poľská, ukrajinská, bulharská, srbská, nemecká, židovská, chorvátska, ruská a vietnamská menšina.

64 Vietnamci sú 14. oficiálne uznanou národnostnou menšinou v SR, <https://www.teraz.sk/slovensko/vietnamci-su-14-oficialne-uznanou-na/719704-clanok.html>, citované 17. 7. 2024.

65 Počet pracujúcich v SR za rok 2023 medziročne stúpol o šesťtisíc osôb (o 0,2 %) na 2 610 000 osôb, Štatistický úrad SR, Produkty, <https://tinyurl.com/5f7z9n3d>, citované 17. 7. 2024.

66 Európska migračná sieť (EMN), Výročné správy o migrácii a azyle v Slovenskej republike za roky 2019 – 2022, <https://www.emn.sk/sk/publikacie/vyroczne-spravy-emn-o-migracii-a-azyle.html>, 17. 7. 2024.

67 Behúňová, K., Oboňová, S. Výročná správa o migrácii a azyle v Slovenskej republike za rok 2020 (2021), <https://www.emn.sk/sk/publikacie/vyroczne-spravy-emn-o-migracii-a-azyle/item/641-vyročna-sprava-o-migracii-a-azyle-za-rok-2020.html>, citované 17. 7. 2024.

dzuje pokračovanie rastúceho trendu prvých pobytov na účel podnikania, ktoré sa začalo v roku 2019 (v roku 2019 medziročný nárast o 64 %). V roku 2020 bol spomedzi všetkých účelov zaznamenaný jediný medziročný nárast práve pri prvých povoleniach na účel podnikania, a to o 14 %. V roku 2021 predstavuje medziročný nárast prvých povolení na účel podnikania až o 180 %. Na porovnanie, v roku 2018 vydala SR spolu 20 989 prvých povolení na pobyt.⁶⁸ Počet nelegálne zamestnaných ŠPTK bol v roku 2023 na podobnej úrovni ako v predchádzajúcich dvoch rokoch (pozri podkapitolu 10.1.).

Cudzinci zamestnaní v SR v rokoch 2019 – 2023

	Stav k 31. 12. 2019	Stav k 31. 12. 2020	Stav k 31. 12. 2021	Stav k 31. 12. 2022	Stav k 31. 12. 2023	Najpočetnejšie štátne príslušnosti všetkých cudzincov 2023	Najpočetnejšie štátne príslušnos- ti tretích krajín 2023
Občania EÚ/EHP	32 114	29 937	29 595	31 122 (z toho ženy 9 138)	31 892 (z toho ženy 9 319)	1. Ukrajina (39 307) 2. Srbsko (9 681) 3. Rumunsko (7 068) 4. Česká republika (6 530) 5. Maďarsko (5 977)	1. Ukrajina (39 307) 2. Srbsko (9 681) 3. India (3 211) 4. Gruzínsko (1 640) 5. Rusko (1 430)
Štátni prís- lušníci tretích krajín	46 184	39 075	37 593	56 876 (z toho ženy 24 016)	68 691 (z toho ženy 28 881)		
Spolu	78 298	69 012	67 188	87 998 (z toho ženy 33 154)	100 583 (38 200)		

Zdroj: MPSVR SR.

3.2. Všeobecné legislatívne zmeny

V roku 2023 bola pripravená a predložená do medzirezortného pripomienkového konania novela zákona o pobyte cudzincov, ktorej cieľom bolo:

- v čl. I zosúladiť zákon o pobyte cudzincov s odporúčaniami Schengenskej hodnotiacej komisie z hodnotenia Slovenskej republiky v roku 2019,
- transponovať novú smernicu (EÚ) 2021/1883; táto bola vypracovaná z dôvodu potreby zatriaktivnenia modrej karty pre vysokokvalifikovaných zamestnancov,
- implementovať nariadenie (EÚ) 2018/1240 v platnom znení – systém ETIAS,
- novelizovať zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a zmena systému jednotného povolenia,
- zjednodušiť a zefektívniť postupy a odstrániť nedostatky vyplývajúce z praxe v súvislosti s problematikou pobytov a návratov cudzincov zdržiavajúcich sa na území SR.

Koncom roka 2023 SR schválila novelu zákona č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch, ktorý s účinnosťou od apríla 2024 upravil aj výšku správnych poplatkov pre žiadosti o pobyt, víza, pod-

68 Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

nikanie a iné oblasti, ktoré cudzinci riešia na Slovensku.⁶⁹

3.3. Pracovná migrácia

V roku 2023 bolo pre SR prioritou saturovanie nedostatku pracovnej sily v SR:

- Výskumná a inovačná autorita Úradu vlády SR konštatovala, že pre ďalší rozvoj Slovenska je domáci aj zahraničný talent kľúčový, inak čaká obyvateľov horšia kvalita života. Nedostatok talentu je hlavným dôvodom, ktorý slovenské firmy obmedzuje v raste a tvorbe inovácií. Na jeseň 2023 bola predstavená rozsiahla analýza s názvom *Magnet pre talent*⁷⁰, ktorú vypracovali odborníci pod vedením VAIA, a ktorá identifikovala štyri hlavné oblasti intervencií, ako tento cieľ naplniť, ako aj nástroje, akými je možné dosiahnuť zmenu. Stanovila za cieľ do roku 2030 zdvojnásobiť počet vysokokvalifikovaných cudzincov a udržať ich na Slovensku aspoň päť rokov.
- Podľa nového Programového vyhlásenia vlády SR na obdobie 2023 – 2027 z októbra 2023 SR „v záujme riešenia dostupnosti pracovnej sily v objektívne nedostatkových profesiách prijme jasné pravidlá pre získavanie pracovných povolení cudzincov, odbúravanie existujúcich prekážok v uznávaní kvalifikácií a iných administratívnych bariér“. Udržanie kvalifikovanej zahraničnej pracovnej sily a uľahčenie podmienok zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín sa v roku 2023 pretavilo do niekoľkých legislatívnych zmien.

S účinnosťou od 1. 1. 2023 zákonom č. 488/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v z. n. p. a ktorým sa menia dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „zákon č. 488/2022 Z. z.“) sa:

- uľahčilo zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín nadviazaním určenia zamestnaní s nedostatkom pracovnej sily na úroveň krajov s vypustením podmienky miery evidovanej nezamestnanosti nižšej ako 5 %,
- zaviedla možnosť zamestnávania štátneho príslušníka tretej krajiny počas obdobia rozhodovania o žiadosti o obnove prechodného pobytu na účel zamestnania a uľahčilo sa obnovenie prechodného pobytu na účel zamestnania vypustením požiadavky na prihladenie na situáciu na trhu práce,
- ustanovilo kratšie obdobie, po uplynutí ktorého môže štátny príslušník tretej krajiny, ktorý má udelený prechodný pobyt na účel zlúčenia rodiny, byť zamestnaný v SR bez potreby vydania príslušného potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta, ktoré zodpovedá vysokokvalifikovanému zamestnaniu, potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta a povolenia na zamestnanie,
- predĺžilo obdobie, počas ktorého sa štátny príslušník tretej krajiny môže zaškoľovať u zamestávateľa pred udelením prechodného pobytu na účel zamestnania zo 6 na 8 mesiacov,
- vypustila požiadavku na vykonanie testu trhu práce v prípade, ak štátny príslušník tretej krajiny žiada o obnovenie modrej karty alebo o obnovenie prechodného pobytu na účel zamestnania na to isté pracovné miesto u toho istého zamestávateľa,
- rozšírili kategórie štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí majú na účely zákona o službách zamestnanosti rovnaké právne postavenie ako občan Slovenskej republiky.⁷¹

69 Zákony pre ľudí, <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1995-145> a Migračné informačné centrum IOM, Pobyt, <https://www.mic.iom.sk/sk/pobyt2/zakladne-informacie/161-ake-vysoke-su-spravne-poplatky-pri-ziadosti-o.html>, citované 17. 7. 2024.

70 Výskumná a inovačná autorita, Aktuality, <https://vaia.gov.sk/sk/2023/09/14/slovensko-magnet-pre-talent/>, citované 18. 7. 2024.

71 Informácie poskytl MPSVR SR.

V roku 2023 naďalej platil § 72a zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti, t. j. prechodné ustanovenie počas trvania mimoriadnej situácie vyhlásenej v súvislosti s hromadným prílevom cudzincov na územie Slovenskej republiky spôsobeným ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny, ktorého platnosť inšpektori práce zohľadňujú pri výkone kontrol zákazu nelegálneho zamestnávania:

- Zamestnávateľ môže počas mimoriadnej situácie v súvislosti s konfliktom na Ukrajine a v období dvoch mesiacov po odvolaní mimoriadnej situácie v súvislosti s konfliktom na Ukrajine zamestnávať štátneho príslušníka tretej krajiny podľa § 23a ods. 1 písm. u) aj po uplynutí ôsmich týždňov na rovnakom pracovnom mieste až do skončenia konania o udelenie prechodného pobytu na účel zamestnania.
- Zamestnávateľ môže počas mimoriadnej situácie v súvislosti s konfliktom na Ukrajine a v období dvoch mesiacov po odvolaní mimoriadnej situácie v súvislosti s konfliktom na Ukrajine zamestnávať štátneho príslušníka tretej krajiny na rovnakom pracovnom mieste aj počas konania o obnovenie prechodného pobytu na účel zamestnania.⁷²

Vysokokvalifikovaní migranti a zamestnanci presunutí v rámci spoločnosti z krajín mimo EÚ

V súvislosti s transpozíciou smernice⁷³ sa vypracoval návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v z. n. p a ktorým sa menia a dopĺňajú ďalšie zákony, v rámci ktorého sa novelizuje zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v z. n. p., v ktorom sa navrhujú zmeny a doplnenia podmienok pri vydávaní a rušení potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta, ktoré zodpovedá vysokokvalifikovanému zamestnaniu, a to najmä zníženie mzdového prahu z 1,5-násobku na 1,2-násobok priemernej mesačnej mzdy zamestnanca v hospodárstve SR so zavedením výnimky z tohto mzdového prahu pre štátnych príslušníkov tretej krajiny, ktorí ukončili vysokoškolské (VŠ) vzdelanie najviac tri roky pred podaním žiadosti o vydanie modrej karty EÚ. Na výkon vysokokvalifikovaného zamestnania bude postačujúce VŠ vzdelanie 1. stupňa, pri vybraných zamestnaniach z oblasti IKT budú postačovať vyššie odborné zručnosti, ktoré sa budú preukazovať odbornou praxou vykonávanou vo vysokokvalifikovanom zamestnaní. Navrhuje sa vykonávanie dočasných pracovných činností bez potreby vydania potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta, ktoré zodpovedá vysokokvalifikovanému zamestnaniu v rámci krátkodobej mobility pre držiteľa modrej karty vydanéj v inom členskom štáte EÚ a upravujú sa podmienky zamestnávania v rámci dlhodobej mobility pre držiteľa modrej karty vydanéj v inom členskom štáte EÚ s cieľom jeho jednoduchšieho prístupu na trh práce v SR. Zároveň sa navrhuje rovnaké právne postavenie držiteľa modrej karty EÚ pre vedenie v evidencii uchádzačov o zamestnanie ako občana Slovenskej republiky v súvislosti s úpravou v smernici.

Legislatívny proces návrhu zákona nebol v roku 2023 ukončený.⁷⁴

⁷² Informácie poskytlo MPSVR SR.

⁷³ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1883 o podmienkach vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín na účely vysokokvalifikovaného zamestnania a o zrušení smernice Rady 2009/50/ES do národnej legislatívy.

⁷⁴ Informácie poskytlo MPSVR SR.

(Nízko)kvalifikovaní migranti

Prijatie nasledujúcej právnej úpravy vychádzalo z naliehavosti situácie v niektorých povolaniach, ktoré sú dlhodobo identifikované ako zamestnania s nedostatkom pracovnej sily, najmä v rozširujúcej sa automobilovej výrobe v SR.

Okrem už v roku 2022 zavedených národných víz na zamestnávanie ľudí z krajín mimo EÚ zjednodušeným postupom (fast track) boli v roku 2023 schválené dve ďalšie nariadenia vlády:

- Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 113/2023 Z. z. o záujme Slovenskej republiky udeliť národné vízum vybraným skupinám štátnych príslušníkov tretích krajín s účinnosťou od 6. apríla 2023, ktorým sa upravilo udeľovanie národného víza štátnym príslušníkom vybraných tretích krajín v zamestnaniach vodič autobusu v počte 150 národných víz, vodič ťažkého nákladného vozidla, kamióna (medzinárodná a vnútroštátna doprava) v počte 5 000 národných víz v roku 2023 a
- Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 383/2023 Z. z. o záujme Slovenskej republiky udeliť národné vízum vybraným skupinám štátnych príslušníkov tretích krajín vo vybraných zamestnaniach v oblasti priemyslu s účinnosťou od 3. októbra 2023, ktorým sa upravilo udeľovanie národného víza štátnym príslušníkom vybraných tretích krajín v zamestnaniach operátor zariadenia v hutníckom a zlievarenskom priemysle inde neuvedený, operátor stroja na výrobu výrobkov z gumy, montážny pracovník (operátor) v strojárskych výrobách, montážny pracovník v chemickej, gumárenskej a plastikárskej výrobe, montážny pracovník (operátor) elektronických zariadení, operátor vysokozdvížneho vozíka, zvarač kovov, nastavovač CNC strojov, obrábač kovov, stavebný a prevádzkový elektrikár alebo údržbár v počte 2 000 národných víz v kalendárnom roku.⁷⁵

Stážisti, au-pair a dobrovoľníci

SR v roku 2023 uľahčila uznávanie odborných stáží zo zahraničia. Novelizovala zákon č. 422/2015 o uznávaní dokladov o vzdelaní a o uznávaní odborných kvalifikácií⁷⁶ – novelizáciou sa zaviedlo nové ustanovenie (§ 16a) týkajúce sa uznávania odbornej stáže⁷⁷, podľa ktorého ak sa na výkon regulovaného povolania v Slovenskej republike vyžaduje absolvovanie odbornej stáže, príslušný orgán uzná odbornú stáž vykonanú v inom členskom štáte EÚ v súlade s usmernením vo veci organizovania a uznávania odbornej stáže a zohľadní odbornú stáž vykonanú v treťom štáte. Uznatie odbornej stáže nenahrádza vykonanie skúšky podľa osobitného predpisu 2a), ak absolvovanie tejto skúšky je podmienkou prístupu k regulovanému povolaniu.⁷⁸

Inovatívne spôsoby pracovnej mobility

SR bola v roku 2023 vybraná na realizáciu nového pilotného programu pracovnej mobility utečencov spolu so štyrmi ďalšími európskymi krajinami: Talianskom, Španielskom, Francúzskom a Nemeckom. Tento rozšírený projekt s názvom DT4E 2.0 prichádza po úspešnom programe Displaced Talent for Europe (DT4E), ktorý sa v roku 2023 implementoval v spolupráci s Medzinárodnou organizáciou pre migráciu (IOM) a umožnil pracovnú mobilitu utečencov v Belgicku, Írsku a Portugalsku.⁷⁹

⁷⁵ Informácie poskytlo MPSVR SR.

⁷⁶ Zákon č. 286/2023 Z. z.

⁷⁷ zadané podľa § 3 ods. 2 písm. f) zákona č. 422/2015 Z. z.

⁷⁸ Informácie poskytlo MŠVVŠ SR.

⁷⁹ Talent beyond boundaries, <https://www.talentbeyondboundaries.org/blog/bigyearahead2024>, citované 17. 7. 2024.

3.4. Študenti a výskumníci

V roku 2023 bola uznesením vlády SR č. 134/2023 schválená *Národná stratégia výskumu, vývoja a inovácií 2030 – Slovensko, ktoré si verí*. Materiál obsahuje opatrenie č. 2.2.1.5. Podporovanie medzinárodnej mobility výskumných pracovníkov, ktoré má za cieľ pritažnúť zahraničných výskumníkov na Slovensko cez krátkodobú a dlhodobú podporu medzinárodných mobilit v akademickom prostredí vo forme štipendií a s cieľom rozvoja medzinárodnej spolupráce medzi organizáciami z akademického a neakademického prostredia. Materiál obsahuje aj opatrenie č. 2.2.2.7. Podpora socio-kultúrnej integrácie zahraničných študentov vysokých škôl, vďaka ktorému bude možné na dlhšiu dobu udržať už prilákaný vysokokvalifikovaný talent.⁸⁰

V záujme zvýšenia atraktivity štipendijných programov financovaných z verejných zdrojov a prilákania viac medzinárodných talentov majú od 1. januára 2023⁸¹ štipendisti (študenti vysokých škôl, výskumní pracovníci a vysokoškolskí učitelia), ktorí prichádzajú do SR s podporou vybraných štipendijných programov financovaných z verejných zdrojov na dlhšie ako jeden mesiac, nárok na verejné zdravotné poistenie. Poistné na zdravotné poistenie sa hradí zo štátneho rozpočtu.⁸²

Vládne a iné štipendiá

V roku 2023 vláda SR financovala náklady na celkovo 394 štipendistov, z ktorých 142 pochádza z krajín zasiahnutých ozbrojeným konfliktom, resp. z krajín pôvodu nútenej migrácie. Štipendiá boli poskytnuté najmä študentom z Ukrajiny (celkovo 33 štipendistov, Afganistanu – 27 štipendistov, Sýrie – 23 štipendistov, Palestíny – 18 štipendistov, Libanonu – deväť štipendistov, Sudánu – osem štipendistov, Etiópie – osem štipendistov a i.).⁸³

V roku 2023 bol spustený prvý ročník štipendijnej schémy pre talentovaných štipendistov zo zahraničia: <https://scholarships.portalvs.sk/>. Takáto aktivita vyplynula z faktu nízkeho počtu zahraničných študentov na slovenských vysokých školách, ako aj nedostatkových povolaní na trhu práce.⁸⁴

3.5. Zlúčenie rodiny

Zákonom č. 488/2022 Z. z.⁸⁵ sa s účinnosťou od 1. januára 2023⁸⁶ skrátilo obdobie z 12 mesiacov na 9 mesiacov, po uplynutí ktorého môže štátny príslušník tretej krajiny, ktorý má udelený prechodný pobyt na účel zlúčenia rodiny, byť zamestnaný v SR bez vydania potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta, ktoré zodpovedá vysokokvalifikovanému zamestnaniu, potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta a povolenia na zamestnanie. Zmena súvisí s celkovou snahou SR uľahčovať podmienky vstupu na trh práce pre štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí prišli na územie SR za účelom zlúčenia rodiny.⁸⁷

80 Informácie poskytlo MŠVVŠ SR.

81 Zákon č. 518/2022, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

82 Informácie poskytla IOM Slovensko.

83 Informácie poskytlo MZVEZ SR.

84 Informácie poskytlo MŠVVŠ SR.

85 novela zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

86 konkrétne v § 22 ods. 9 písm. c) a § 23a ods. 1 písm. c)

87 Informácie poskytli MPSVR SR a ÚHCP P PZ.

3.6. Zamedzenie sociálnemu dampingu a znižovaniu pracovných štandardov

SR v roku 2023 spracovala a publikovala *Analýzu obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania*⁸⁸. Analýza má napomôcť skvalitňovaniu procesu odhaľovania a vyšetrovania trestného činu obchodovania s ľuďmi a poskytnúť prienik do problematiky obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania a porušovania ustanovení zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonníka práce v znení neskorších predpisov, v súvislosti so zlými pracovnými podmienkami a určením hranice medzi týmito fenoménmi.^{89 90}

3.7. Ďalšie opatrenia a aktivity týkajúce sa legálnej migrácie

3.7.1. Bilaterálne dohody súvisiace s pracovnou migráciou

S cieľom naplnenia *Zmluvy medzi SR a Kanadou o mobilite mladých* bola výmenou diplomatických nót potvrdená recipročná kvóta v počte 350 účastníkov pre žiadosti podané na rok 2024 (kvóta ostala rovnaká ako v rokoch 2022 a 2023).⁹¹

3.7.2. Sčítanie obyvateľov a cudzincov

Koncom roka 2023 Štatistický úrad SR zorganizoval pracovné stretnutie so zástupcami Ministerstva vnútra SR k problematike odhadu reálneho počtu cudzincov na území SR a možnosti využitia štatistickej metódy „Signs of Life“ (Stopy prítomnosti) na tento účel.

Štatistický úrad SR v roku 2023 pokračoval v spracovaní výsledkov *Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021* formou analytických publikácií (pozri podkapitolu 2.4).⁹²

3.8. Informácie o možnostiach a podmienkach legálnej migrácie

Informácie štátnym príslušníkom tretích krajín v roku 2023 poskytovali štátne inštitúcie (v prípade odídencom aj niektoré samosprávy), ako aj medzinárodné organizácie a občiansky sektor, ktorí rozširovali svoje služby a pobočky mimo hlavného mesta aj do slovenských regiónov. Aj v roku 2023 boli hlavným zdrojom informácií o možnostiach a podmienkach legálnej migrácie oddelenia cudzineckej polície. Na ilustráciu, na oddeleniach cudzineckej polície SR bolo v roku 2023 vybavených 94 224 klientov, ktorí sa objednali cez elektronický systém. Ide o nárast oproti predchádzajúcemu roku 2022, keď bolo vybavených 74 318 klientov.⁹³ Okrem oddelení cudzineckej polície v roku 2023 poskytovali odídencom informácie a ďalšie služby aj tzv. tranzitné centrá, ktoré štát zriadil po vypuknutí vojny na Ukrajine na viacerých miestach Slovenska. V roku 2023 z nich fungovali ešte tranzitné centrá v Bratislave, Michalovciach (zrušené k 1. júlu 2023) a Košiciach.⁹⁴

88 MV SR, <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenu-kriminality&subor=485885>, citované 17. 7. 2024.

89 Informácie poskytol OZVEZ KMV.

90 Ide tiež o plnenie úlohy č. 17 Akčného plánu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023 (tvorí časť B piateho Národného programu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023).

91 Informácie poskytlo MPSVR SR.

92 Informácie poskytlo ŠÚ SR.

93 Informácie poskytlo ÚHCP P PZ.

94 Informácie poskytla IOM Slovensko.

Medzinárodná ochrana

4.1. Štatistiky a trendy

V porovnaní s celoeurópskym priemerom SR dlhodobo zaznamenáva nízke počty žiadostí o azyl a udelených foriem medzinárodnej ochrany. Za posledných päť rokov sa tento trend nezmenil. Zo 416 žiadostí (377 prvých a 39 opakovaných žiadostí) patrilo 31 ľuďom, ktorí utiekli na územie SR z Ukrajiny. Väčšina konaní o azyl bola zastavená (pozri Tabuľku 13a a Tabuľku 13b). Ľudia utekajúci z Ukrajiny využívali na zotrvanie v krajine a prístup k službám dočasné útočisko, ktorému sa venuje táto správa v samostatnej kapitole (pozri kapitolu 5). Medzi najpočetnejšími žiadateľmi o azyl boli v roku 2023 štátni príslušníci Turecka (136), Bangladéša (61), Ukrajiny (32), Maroka (28), a Afganistanu (24). Maloletí bez sprievodu podali 15 žiadostí o azyl, pričom väčšina z nich pochádzala prevažne zo Sýrie, Ukrajiny, Afganistanu a Turecka (pozri Tabuľku 18).

Azyl v roku 2023 udelila SR spolu 37 osobám najmä z Afganistanu, ale aj Ruska či Kuby. Doplnkovú ochranu poskytla SR v tom istom období 43 osobám, z ktorých bola podobne ako v predchádzajúcich rokoch väčšina z Afganistanu a Ukrajiny. Negatívne rozhodnutia SR v roku 2023 vydala v 77 prípadoch. Nárast zastavených konaní (323) SR evidovala aj v roku 2023, prevažne z dôvodu svojvoľného opustenia územia SR pred vydaním rozhodnutia v samotnej veci. V roku 2023 SR udelila občianstvo 22 osobám s medzinárodnou ochranou (pozri Tabuľku 6).⁹⁵

95 MÚ MV SR, Štatistická správa Migračného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky – rok 2023, <http://www.minv.sk/?statistiky-20>, citované 27. 6. 2024.

V rokoch 2019 – 2023 SR nepresídlila ani nerelokovala na ani cez svoje územie žiadne osoby s potrebou medzinárodnej ochrany (pozri Tabuľku 14, 15, 16).

Žiadosti o azyl a medzinárodná ochrana v SR v rokoch 2019 – 2023

Ukazovateľ	2019	2020	2021	2022	2023
Žiadatelia o azyl (z toho prvé žiadosti)	232 (214)	282 (267)	370 (330)	547 (503)	416 (377)
Udelený azyl	9	11	29	23	37
Poskytnutá doplnková ochrana	19	27	13	48	43
Udelené štátne občianstvo osobám s medzinárodnou ochranou	9	14	10	27	22

Zdroj: MÚ MV SR (medzinárodná ochrana) a SVS MV SR (občianstvo).

4.2. Národné politiky a legislatíva

V roku 2023 nadobudli účinnosť dve novely zákona o azyle⁹⁶. Okrem iného sa nimi zrušili ustanovenia⁹⁷, ktoré umožňovali neudelenie azylu na účely zlúčenia rodiny alebo neposkytnutie doplnkovej ochrany na základe nesúhlasného stanoviska spravodajských služieb⁹⁸, keďže ich Ústavný súd SR označil za protiústavné. Cieľom legislatívnych úprav tak bolo poskytnúť žiadateľom o azyl dostatočné záruky možnosti preskúmania rozhodnutia Ministerstva vnútra SR a spravodlivého procesu v správnom súdnictve.

V čl. jeden sa s účinnosťou od 1. januára 2023 novelizoval zákon o zdravotnom poistení⁹⁹ tak, aby sa zjednodušil proces poskytovania a úhrady zdravotnej starostlivosti pre žiadateľov o udelenie azylu, žiadateľov o poskytnutie dočasného útočiska a osôb v programe asistovaných dobrovoľných návratov Zaviedlo sa, aby zdravotná starostlivosť žiadateľov o udelenie azylu, žiadateľov o poskytnutie dočasného útočiska a osôb v programe asistovaných dobrovoľných návratov bola zabezpečovaná prostredníctvom zdravotnej poisťovne s najväčším počtom poistencov (Všeobecná zdravotná poisťovňa VŠZP), ktorej následne náklady refunduje MZ SR (predtým za žiadateľa, ktorý nie je verejne zdravotne poistený, uhrádzalo neodkladnú zdravotnú starostlivosť Ministerstvo vnútra SR). Nejde o rozšírenie rozsahu nároku, iba o administratívnu zmenu pri realizácii úhrady, pričom zmena je v prospech nielen cieľovej skupiny, ale aj poskytovateľov zdravotnej starostlivosti.

96 Č. 518/2022 Z. z. a č. 180/2023 Z. z.
97 Tieto ustanovenia [§ 13 ods. 5 písm. c) a § 13c ods. 4 písm. d.)] automaticky stratili platnosť po uplynutí šiestich mesiacov od vyhlásenia predmetného nálezu v Zbierke zákonov.
98 T. j. ak zaslané stanovisko Slovenskej informačnej služby a Vojenského spravodajstva obsahovalo nesúhlas s udelením azylu, pričom sa posudzovala nebezpečnosť žiadateľa pre SR.
99 Zákon 580/2024 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/518/20231201>, citované 27. 6. 2024.

4.3. Prijímanie a starostlivosť o žiadateľov o azyl

Migračný úrad MV SR aj v roku 2023 zabezpečoval potreby žiadateľov o udelenie azylu, cudzincov, ktorým bola poskytnutá doplnková ochrana (do času odchodu do integrácie), a odídencom s poskytnutým dočasným útočiskom ubytovaných v azylových zariadeniach aj v spolupráci s mimovládnu organizáciou (Slovenská humanitná rada), vrátane napr. zabezpečenia stravy, zdravotnej starostlivosti, vreckového, zapojenia detí do školskej dochádzky, asistencie pri hľadaní zamestnania, výučby slovenčiny, poradenských služieb (právne, psychologické a sociálne poradenstvo) a voľnočasových aktivít.¹⁰⁰

V roku 2023 sa SR nezapojila do žiadnych európskych alebo bilaterálnych relokačných aktivít (pozri Tabuľku 14). Rovnako SR nerealizovala žiadny presídľovací alebo iný program prijímania utečencov z krajín mimo EÚ (pozri Tabuľku 15) ani špeciálny humanitárny transfer utečencov cez svoje územie (pozri Tabuľku 16).¹⁰¹

V roku 2022 SR pokračovala v realizácii transferov do štátov uplatňujúcich dublinské nariadenie, ak boli dožiadania SR daným členským štátom akceptované a rozhodnutia o odovzdaní do iného štátu boli vykonateľné v súlade s platnou slovenskou legislatívou. V roku 2023 došlo k prevzatíu osôb na územie SR na ďalšie konanie v 45 prípadoch a SR zo svojho územia odovzdala 164 osôb do členských štátov zodpovedných za posúdenie žiadosti o medzinárodnú ochranu.¹⁰²

Migračný úrad pokračoval v úzkej spolupráci s mimovládnymi organizáciami, a to najmä v rámci projektov financovaných z prostriedkov EÚ. V roku 2023 pokračovala mimovládna organizácia Slovenská humanitná rada v projekte *Efektívne služby žiadateľom o azyl v SR III*¹⁰³, ktorý bol opäťovne predĺžený o rok z októbra 2022 do konca októbra 2023. V rámci projektu sa poskytovali základné a doplnkové služby pre všetkých žiadateľov o azyl vrátane tých, ktorí sa nachádzali v azylových zariadeniach. Špecifická pozornosť sa venovala potrebám zraniteľných osôb. Medzi doplnkové služby patrila výučba slovenského jazyka, psychologické poradenstvo, sociálna práca, voľnočasové aktivity a pod. V októbri 2023 Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky ako riadiaci orgán programu Fondu pre azyl, migráciu a integráciu (AMIF) vyhlásilo výzvu s názvom Služby pre cieľovú skupinu v azylových zariadeniach (FVZ-2023-AMIF-SC1-A3-V2). Výzva bola zameraná na poskytovanie služieb žiadateľom o udelenie azylu, cudzincom žiadajúcim o dočasné útočisko a cudzincom s poskytnutým dočasným útočiskom (odídencom), ktorí sú evidovaní v azylových zariadeniach MV SR. Celková výška finančných prostriedkov pre túto výzvu bola 1 600 000 EUR. Ku koncu roka 2023 bola táto výzva v procese hodnotenia žiadostí o nenávratný finančný príspevok.¹⁰⁴

4.4. Súdne rozhodnutia na národnej a európskej úrovni

SR kontinuálne aplikuje judikatúru Súdneho dvora EÚ, ako aj Európskeho súdu pre ľudské práva pri svojej rozhodovacej činnosti pri udeľovaní medzinárodnej ochrany a národných ochranných statusov.¹⁰⁵

4.5. Spolupráca s krajinami EÚ a mimo EÚ

Spolupráca členských štátov EÚ

V roku 2023 sa migračný úrad zúčastňoval a pripravoval podklady na intenzívne rokovanie k legislatívnym návrhom reformy CEAS, ktoré sa uskutočnili s cieľom dosiahnuť pozíciu Rady aj k zvyšným trom legislatívnym návrhom Paktu (AMMR, APR, krízové nariadenie), aby bolo možné začať trialógy s Európskym parlamentom. Počas švédskeho predsedníctva Rady EÚ sa dosiahla politická dohoda medzi Európskym parlamentom a Radou k všetkým piatim legislatívnym návrhom Paktu v decembri 2023 (20. 12. 2023), čím sa zachovala možnosť splnenia záväzku zaviesť reformu CEAS do konca mandátu Európskeho parlamentu.

V roku 2023 sa z dôvodu nasadenia personálnych kapacít v oblasti riešenia odídencom z Ukrajiny uskutočnili len dve vyslania expertov do azylových podporných tímov EUAA. Obe vyslania prebehli v prijímacom centre Ter Apel v Holandsku.¹⁰⁶

Spolupráca s krajinami mimo EÚ

SR poskytla v roku 2023 viacerým štátom humanitárnu, finančnú a materiálnu pomoc pre potreby migrantov a utečencov. Podporila tiež aktivity zamerané na posilnenie azylového systému v Bosne a Hercegovine (pozri kapitolu 13).

O integrácii osôb s udelenou medzinárodnou ochranou a aktivitách na zvyšovanie povedomia o nútenej/neregulárnej migrácii sa dočítate v kapitole 7. Legislatívne zmeny, opatrenia a aktivity na riešenie situácie ľudí utekajúcich pred vojnou na Ukrajine rieši samostatná kapitola 5.

¹⁰⁰ Informácie poskytol MÚ MV SR.

¹⁰¹ SR vykonáva od roku 2009 v spolupráci s UNHCR a IOM špeciálny humanitárny transfer utečencov. Posledná trilaterálna Dohoda medzi vládou SR, UNHCR a IOM o humanitárnom transfere utečencov, ktorí potrebujú medzinárodnú ochranu cez SR, bola uzatvorená 18. 11. 2015.

¹⁰² Informácie poskytol MÚ MV SR.

¹⁰³ Kód projektu: SK 2019 AMIF SC1.1/1. Trvanie projektu: 1. 1. 2020 – 31. 10. 2022, predĺžený do 31. 10. 2023. Výška grantu: 1 587 106,95, v roku 2022 navýšená na 2 267 106,95 EUR. Financovanie: AMIF a štátny rozpočet SR.

¹⁰⁴ Informácie poskytol OZP SEP MV SR.

¹⁰⁵ Informácie poskytol MÚ MV SR.

¹⁰⁶ Informácie poskytol MÚ MV SR.

05

Dočasná ochrana a iné opatrenia v reakcii na príchod ľudí utekajúcich pred vojnou na Ukrajinu

5.1. Štatistiky

V roku 2023 sa počet prichádzajúcich osôb z Ukrajiny stabilizoval. Celkovo vstúpilo na územie SR z Ukrajiny 977 227 osôb, čo je o 112 897 osôb menej ako počas roka 2022 od začiatku vojny 24. 2. 2022 (pozri Tabuľku 21). Naopak v roku 2023 územie SR smerom na Ukrajinu opustilo 1 037 946 osôb (pozri Tabuľku 22).¹⁰⁷

V roku 2023 požiadalo o dočasné útočisko 30 180 osôb, čo je o vyše 100-tisíc menej v porovnaní s rokom 2022 (pozri Tabuľku 23) a k 31. 12. 2023¹⁰⁸ SR eviduje celkovo 114 152 cudzincov na platnom tolerovanom pobyte s účelom dočasné útočisko.¹⁰⁹

Občania Ukrajiny predstavovali najpočetnejšiu skupinu cudzincov na Slovensku aj pred začiatkom vojny na Ukrajine, čo sa v číslach prirodzene prejavuje vo všetkých oblastiach integrácie vrátane škôl a vzdelávania. Občania Ukrajiny (pozri Tabuľku 7) predstavujú v školskom systéme

¹⁰⁷ Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

¹⁰⁸ Od 1. 3. 2022.

¹⁰⁹ Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

SR absolútne najpočetnejšiu skupinu cudzincov vo všetkých stupňoch škôl (materské, základné, stredné). V roku 2021 bolo v školskom systéme v SR 8 595 cudzincov (vrátane občanov EÚ), pričom v roku 2022 bol počet cudzincov (vrátane občanov EÚ) 19 385, z čoho bolo 13 607 občanov Ukrajiny. V roku 2023 to bolo už 42 469 cudzincov (vrátane občanov EÚ), z ktorých viac ako 58 % pochádzalo z Ukrajiny.¹¹⁰

5.2. Politiky a legislatíva

V roku 2023 sa už v súvislosti so situáciou na Ukrajine neprijalo toľko opatrení ako v roku 2022. Aktivity v roku 2023 vychádzali najmä z opatrení prijatých v roku 2022, zároveň reflektovali vývoj situácie na Ukrajine a aj priority novej vlády SR v tejto oblasti. *Programové vyhlásenie vlády SR 2023 – 2027* v tejto súvislosti uvádza, že „vláda Slovenskej republiky bude pokračovať v podpore takých riešení konfliktu na Ukrajine, ktoré budú založené na princípoch medzinárodného práva, vrátane nezávislosti, zvrchovanosti a územnej celistvosti Ukrajiny v rámci jej medzinárodne uznaných hraníc a jej prirodzeného práva na sebaobranu. Aktuálna situácia na Ukrajine ukazuje, že vojenské riešenie konfliktu je v nedohľadne a vedie k obrovským ľudským tragédiám. Vláda podporí iniciatívy medzinárodného spoločenstva vedúce k prímeriu a mierovým iniciatívam, predovšetkým na pôde Európskej únie.“¹¹¹

Z konkrétnejších opatrení bol 28. júna 2023¹¹² schválený aktualizovaný *Kontingenčný plán pre riešenie mimoriadnej situácie v súvislosti s hromadným príchodom obyvateľov Ukrajiny na územie SR na obdobie júl – december 2023*.¹¹³ Plán sa zameriaval na zabezpečenie prístupu k materiálnej, právnej, psychosociálnej a zdravotnej podpore pre odídencov. Zvýšenú pozornosť venoval ochrane osôb so špecifickými potrebami (maloletí, zdravotne znevýhodnené osoby a pod.) a ich preprave po území SR. Plán pracoval s vysoko rizikovým scenárom identifikovaným na základe údajov poskytnutých Európskou komisiou.

5.3. Opatrenia v rámci implementácie smernice o dočasnom útočisku – prístup k právam

5.3.1. Poskytovanie dočasného útočiska v SR, registrácia a udeľovanie dokladov odídencom

V súlade s rozhodnutím Rady EÚ 2022/382 došlo k automatickému predĺženiu poskytovania dočasného útočiska do 4. marca 2024. Osobám, ktoré mali na doklade o tolerovanom pobyte s označením *dočasné útočisko* uvedený dátum platnosti do 4. marca 2023, platil tento doklad aj naďalej minimálne do 4. marca 2024 bez povinnosti vykonania ďalších administratívnych krokov. Doklad bolo možné aktualizovať online prostredníctvom elektronickej služby na webovej stránke MV SR.¹¹⁴

¹¹⁰ Informácie poskytol MŠVVM SR.

¹¹¹ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky 2023 – 2027, <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=535376>, citované 11. 6. 2024.

¹¹² Uznesenie vlády SR č. 346/2023.

¹¹³ Úrad vlády Slovenskej republiky, Rokovania vlády, <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/28566/1>, citované 12. 6. 2024.

¹¹⁴ Informácie poskytol MV SR, https://portal.minv.sk/wps/portal/domov/ecu/ecu_elektronicke_sluzby/ecu-overenie-potvrdenia/lut/p/a1/04_Sj-9CPykssy0xPLMnMz0vMAfGjzOJNDJxdPby8Dbzczd3MDQLDjIz8fdz8DAwMTIAKlpEV-Psamhk4hvqGODlahoZGJhSqN-EOP3O7o4eJuY-IBELIwNP-FycPF3NLXwMDTzPi9BvgAI4GhPSH60ehKsEAvGvmEAV4PMDWAEeRxbkhoaGRhheqYrKglAjzsjeAI/dl5/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/, citované 12. 6. 2024.

Vzhľadom na znižujúci sa počet prichádzajúcich utečencov z Ukrajiny a poklesom počtu žiadostí o dočasné útočisko pristúpila SR k racionalizácii využívania materiálnych a personálnych kapacít. Z tohto dôvodu od júna 2023 došlo k uzatvoreniu veľkokapacitného/tranzitného centra v Michalovciach (východné Slovensko na hraniciach s Ukrajinou) a agendu dočasného útočiska bolo možné vybaviť na všetkých oddeleniach cudzineckej polície. Otvorené ostalo len Asistenčné (veľkokapacitné) centrum v Bratislave, ktoré vybavovalo aj naďalej registráciu nových žiadateľov o dočasné útočisko a ďalšiu súvisiacu agendu.¹¹⁵

5.3.2. Prístup na trh práce

V roku 2023 nenastali žiadne legislatívne zmeny ohľadom prístupu odídencom na trh práce v SR.

Naďalej platilo, že osoby s udeleným dočasným útočiskom môžu v SR pracovať bez potreby ďalších povolení, nemôžu však podnikáť.

Podľa Inštitútu sociálnej politiky slovenský trh práce počas prvého roka od ruskej invázie do Ukrajiny absorboval 23 858 odídencom, k 18. februáru 2023 však stále pracovalo len 65,3 % z nich. Odídencom si teda po príchode na Slovensko dokázali nájsť prácu relatívne ľahko, ale časť z nich pracovala len krátkodobu. Väčšina odídencom vykonávala nízkokvalifikovanú prácu. Až 38 % pozícií obsadených odídencomi vyžadovalo len základné vzdelanie, hoci 93 % z pracujúcich odídencom, ktorí poskytli údaje o dosiahnutom vzdelaní, malo stredoškolské alebo vysokoškolské vzdelanie. Jedným z dôvodov, pre ktorý odídencom uprednostňovali akúkoľvek prácu pred prácou zodpovedajúcou ich kvalifikácii, bola pravdepodobne jazyková bariéra alebo bariéry súvisiace s uznávaním kvalifikácií. V top desiatke najobsadzovanejších pozícií totiž prevažovali manuálne povolania, ako napríklad montážny pracovník v strojárkej výrobe (14,5 % pozícií), pomocný pracovník v sklade (7,3 % pozícií) alebo upratovačka (6,2 % pozícií).¹¹⁶

Ešte v roku 2022 SR pripravila 12. revíziu Operačného programu ľudské zdroje, do ktorého bola začlenená nová prioritná os: CARE ESF/ERDF. Aktivity zaradené v tomto špecifickom celi reagovali na vývoj vo vybraných oblastiach spoločenského a hospodárskeho života spôsobeného vojnou na Ukrajinu. Plánované aktivity a ich rozsah vychádzali zo skutočných potrieb odídencom v aktuálnom čase. Pre oblasť integrácie na trh práce boli podporené aktivity zamerané na: zavedenie nástrojov pre lepšiu integráciu odídencom na trhu práce, podporu kapacít zabezpečujúcich pomoc osobám z Ukrajiny pri vstupe a integrácii v SR, posilnenie administratívnych kapacít zabezpečujúcich organizáciu prijímacích a integračných aktivít na národnej úrovni. Asistencia a pomoc sa utečencom z Ukrajiny poskytovala aj počas roka 2023. Prvé výzvy v rámci revízie CARE boli zverejnené v roku 2023.

Kontinuita podpory pre ŠPTK a migrantov z Ukrajiny má byť v nasledujúcom programovom období (2021 – 2027) zabezpečená prostredníctvom cieľa politiky štyri v Programe Slovensko, kde v rámci špecifického cieľa boli podporené aktivity na sociálne začlenenie migrantov, prístup k jazykovému vzdelávaniu, nadobúdaniu zručností a kompetencií, ako aj spoločenskému scitlivovaniu a vnímaniu migrácie a migrantov v rámci majoritnej populácie.¹¹⁷

¹¹⁵ Informácie poskytol MÚ MV SR.

¹¹⁶ Hábel, B., Veselková, M. Odídencom z Ukrajiny na slovenskom pracovnom trhu rok od vypuknutia vojny, Inštitút sociálnej politiky (2023), <https://institutsocialnejpolitiky.sk/analyticke-komentare/index.html>, citované 19. 7. 2024.

¹¹⁷ Informácie poskytl MPSVR SR.

Aj v roku 2023 pokračovali v gescii MPSVR SR dva národné projekty: „Pomáhame odídencom – poradenstvo“ a „Pomáhame odídencom“. Poradenské služby zahŕňali okrem poskytnutia základných informácií odídencom dôležitých pre hľadanie zamestnania aj individuálnu podporu pri kontakte s potenciálnymi zamestnávateľmi, prípadne s úradmi alebo ďalšími organizáciami. Poskytla sa im tiež podpora pri vypracovaní základných dokumentov v slovenskom jazyku potrebných pri hľadaní zamestnania (životopis, motivačný list).

Projekt „Pomáhame odídencom“ sa realizoval prostredníctvom štyroch hlavných opatrení:

- vzdelávanie (vrátane poskytovania finančných príspevkov na vzdelávacie kurzy),
- podpora mobility (vrátane poskytovania finančného príspevku na úhradu časti nákladov na cestovné),
- dobrovoľnícke činnosti (vrátane príspevku na vykonávanie aktivačných činností formou dobrovoľníckej služby),
- zapracovanie u zamestnávateľa (vrátane poskytovania finančného príspevku na mentorované zapracovanie zamestnávateľovi aj odídencomi, napr. MZ SR¹¹⁸).

5.3.3. Prístup k ubytovaniu

V roku 2023 nenastali zásadnejšie zmeny v oblasti prístupu odídencom k ubytovaniu.

Zostali v platnosti príspevky na ubytovanie, ktoré sa zaviedli v roku 2022 nariadeniami vlády¹¹⁹. SR vtedy zaviedla preplácanie príspevku za ubytovanie odídencom priamo poskytovateľom ubytovania, ktorí sú podnikateľskými subjektmi a zároveň sa ďalším nariadením vlády¹²⁰ zaviedol aj príspevok za ubytovanie odídenca aj pre fyzické a právnické osoby, ktoré nie sú podnikateľskými subjektmi.

Tieto príspevky zostali v platnosti aj v roku 2023 a ich platnosť sa predlžovala, až do konca marca 2024.

5.3.4. Prístup k zdravotnej starostlivosti

V priebehu roka 2023 došlo k významnej zmene v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti odídencom.

Od 1. januára 2023 MZ SR upravilo pre deti a adolescentov od narodenia do 18 rokov + 364 dní, ktorí majú poskytnuté dočasné útočisko v súvislosti s prebiehajúcim ozbrojeným konfliktom na Ukrajinu, rozsah zdravotnej starostlivosti¹²¹ a to tak, že zahŕňa rovnaký rozsah zdravotnej starostlivosti ako verejné zdravotné poistenie a zahŕňa preventívne prehliadky, urgentnú lekársku starostlivosť, liečebné procedúry a kúpeľnú starostlivosť.

¹¹⁸ MZ SR, <https://www.health.gov.sk/?UA-uznavanie-vzdelania>, citované 4. 12. 2023.

¹¹⁹ Nariadenie vlády SR č. 100/2022 Z. z. a následne 219/2022 Z. z. a 321/2022 Z. z. v znení nariadenia č. 415/2022 Z. z.

¹²⁰ Nariadenie vlády č. 99/2022 z 30. 3. 2022.

¹²¹ Podľa § 2, § 3, § 7 zákona č. 577/2004 o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti

Zároveň od 1. septembra 2023 MZ SR upravilo pre dospelé osoby, ktoré majú poskytnuté dočasné útočisko v súvislosti s prebiehajúcim ozbrojeným konfliktom na Ukrajine, rozsah zdravotnej starostlivosti¹²² a to tak, že rozsah zdravotnej starostlivosti pokrýva takmer rovnaký rozsah zdravotnej starostlivosti ako verejné zdravotné poistenie a zahŕňa preventívne prehliadky, neodkladnú lekársku starostlivosť a lekárske úkony.¹²³

5.3.5. Prístup k sociálnej podpore

V roku 2023 nenastali v oblasti prístupu k sociálnej podpore žiadne zmeny. Naďalej sa osobám, ktoré požiadali o dočasné útočisko, alebo ktorým bolo poskytnuté dočasné útočisko, umožnilo poskytovanie pomoci v hmotnej núdzi, a to za rovnakých podmienok ako občanom SR.¹²⁴

V tejto oblasti sa aj v roku 2023 pokračovalo v realizácii niektorých národných projektov, ktoré mali za cieľ pomôcť odídencom so zdravotným znevýhodnením, ako aj pomôcť im pri orientácii sa v systéme sociálnej podpory.

Riešenie potrieb odídencom so závažným zdravotným postihnutím, zefektívnenie poskytnutia adresnej a kontinuálnej pomoci týmto osobám, ako aj uľahčenie ich začlenenia do spoločnosti bolo umožnené prostredníctvom Národného projektu (NP) realizovaného v rámci Operačného programu ľudské zdroje (OPLZ) „Podpora pri riešení potrieb osôb so závažným zdravotným postihnutím v súvislosti s ozbrojeným konfliktom na Ukrajine“¹²⁵, ktorý poskytol finančný príspevok osobám s osobitnou ochranou za účelom riešenia potrieb vyplývajúcich z ich závažného zdravotného postihnutia. Išlo o osoby, ktoré odišli z Ukrajiny v súvislosti s ozbrojeným konfliktom a zdržiavali sa na území SR, pričom SR týmto osobám poskytla dočasné útočisko alebo im poskytovanie dočasného útočiska zaniklo z dôvodu podania žiadosti o azyl alebo o doplnkovú ochranu alebo z dôvodu získania prechodného pobytu. Príspevok poskytovaný v rámci tohto projektu bol zacielený na osoby žijúce v domácom prostredí, pričom mieru závažnosti zdravotného postihnutia posudzovali úrady práce na základe dotazníka, ktorý vychádza z nástroja WHODAS 2.0. ako štandardizovaného spôsobu posudzovania zdravia a zdravotného postihnutia.¹²⁶

Pomoc pri začleňovaní odídencom do spoločnosti sa realizovala aj prostredníctvom národného projektu realizovaného v rámci OPLZ „Poradenstvo v oblasti sociálnej pomoci a podpory utečencov“¹²⁷, ktorý prostredníctvom individuálneho poradenstva zabezpečil poskytnutie základných informácií, ktoré sú dôležité pre lepšiu orientáciu v poskytovaní pomoci v hmotnej núdzi, dotácií a štátnych sociálnych dávok a príspevkov občanom Ukrajiny, ktorí sú v ťažkej finančnej a sociálnej situácii. Okrem poradenstva mohli získať odídenec aj pomoc pri administratívnych úkonoch, napr. pomoc pri vyplňaní formulárov žiadostí o pomoc v hmotnej núdzi a štátne sociálne dávky a príspevky, formulára žiadosti o dotáciu na podporu humanitárnej pomoci pre osoby so zdravotným postihnutím a pod.¹²⁸

122 Podľa § 2, § 3, zákona č. 577/2004 o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti

123 Informácie poskytli MZ SR, MÚ MV SR a IOM.

124 Informácie poskytlo MPSVR SR.

125 ÚPSVR, www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/SSVaR/Opis_NP_ZZP_UA.pdf, citované 25. 1. 2024. Projekt sa realizoval od 1. 12. 2022 do 31. 12. 2023.

126 Informácie poskytlo MPSVR SR.

127 ÚPSVR, www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/SSVaR/NP_PPU_opis.pdf, citované 25. 1. 2024. Projekt sa realizoval od mája 2022 do decembra 2023.

128 Informácie poskytlo MPSVR SR.

V rámci 12. revízie Operačného programu ľudské zdroje, ktorú ešte v roku 2022 pripravilo MPSVR SR, bola začlenená nová prioritná os: CARE ESF/ERDF. Aktivity zaradené v tomto špecifickom ciele reagovali na vývoj vo vybraných oblastiach spoločenského a hospodárskeho života spôsobený vojnou na Ukrajine. Podpora v sociálnej oblasti sa realizovala aj v roku 2023 prostredníctvom aktivít zameraných na:

- zabezpečenie komplexnej starostlivosti a zvýšenie dostupnosti zariadení náhradnej starostlivosti pre deti z Ukrajiny,
- predchádzanie zlyhávania rodín odídencom v starostlivosti o deti a následnému vzniku, prehľbovaniu a opakovaniu sa krízových situácií dieťaťa,
- plynulú integráciu odídencom do hostiteľskej spoločnosti vrátane zdravotne ťažko postihnutých osôb.¹²⁹

5.3.6. Prístup k vzdelávaniu

Plnenie povinného predprimárneho vzdelávania pre päťročné deti s dočasným útočiskom, ako aj povinná školská dochádzka pre žiakov vo veku 6 až 16 rokov veku s dočasným útočiskom boli v roku 2023 v SR naďalej dobrovoľné.¹³⁰

Rovnako bolo naďalej možné v zmysle zákona č. 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti MPSVR SR v znení neskorších predpisov poskytovať dotáciu na podporu výchovy k stravovacím návykom dieťaťa a dotáciu na podporu výchovy k plneniu školských povinností dieťaťa na diéta, ktoré navštevuje materskú alebo základnú školu, a to s cieľom podpory plnenia školskej dochádzky detí a zníženia finančných výdavkov rodičov týchto detí. Podmienky poskytovania uvedených dotácií boli upravené už v roku 2022, aby mohli byť poskytované aj deťom z Ukrajiny.¹³¹

V priebehu roka 2023 sa vykonalo viacero opatrení s cieľom podporiť integráciu detí odídencom do škôl a podporu vzdelávacieho systému v tejto súvislosti, ako napr.:

- Prístup maloletých k vzdelávaniu podporil NP realizovaný v rámci OPLZ „Podpora začlenenia detí a žiakov v súvislosti s vojnovým konfliktom na Ukrajine“¹³², ktorý bol zameraný na zabezpečenie dostupnosti vzdelávania deťom a žiakom prostredníctvom poskytnutia príspevku na deti a žiakov – odídencom z Ukrajiny na vzdelávanie v materských, základných a stredných školách.¹³³
- V priebehu roka 2023 poskytlo MŠVVM SR samosprávnym krajom finančné prostriedky pre stredné školy v ich zriaďovateľskej pôsobnosti na podporu začlenenia detí a žiakov z Ukrajiny, ktorí sú v postavení žiadateľa o poskytnutie dočasného útočiska alebo ktorým bolo poskytnuté dočasné útočisko na území SR, a ktorí boli zaradení do škôl. Finančné prostriedky boli prideľované príslušným školám podľa počtu žiakov z Ukrajiny.¹³⁴

V oblasti vzdelávania dospelých nenastali v roku 2023 žiadne zmeny.

129 Informácie poskytlo MPSVR SR.

130 Informácie poskytlo MŠVVM SR.

131 Informácie poskytlo MPSVR SR.

132 MPSVR SR, Riadenie a implementácia programov EÚ, CARE-ESF - MPSVR SR, citované 25. 1. 2024. Projekt sa realizoval od 1. 1. 2023 do 31. 12. 2023.

133 Informácie poskytlo MPSVR SR.

134 Informácie poskytlo SK8.

5.3.7. Maloletí bez sprievodu

V oblasti starostlivosti o maloletých bez sprievodu s ohľadom na odídenecov z Ukrajiny nenastali v roku 2023 žiadne zmeny.

Podpora výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pre MBS z Ukrajiny v CDR bola aj v roku 2023 podporovaná prostredníctvom NP realizovaného v rámci OPLZ „Podpora výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pre maloletých bez sprievodu a deti z Ukrajiny a ich rodičov a iné osoby zodpovedné za starostlivosť o dieťa“¹³⁵. Vďaka projektu sa v štátnych a neštátnych CDR komplexne zabezpečila starostlivosť pre MBS, t. j. poskytované bývanie, stravovanie, obslužné činnosti, osobné vybavenie, zabezpečovaná zdravotná starostlivosť, ošetrovateľská starostlivosť (v prípade MBS so zdravotným znevýhodnením z Ukrajiny), povinná školská dochádzka, príprava na povolanie, výučba slovenského jazyka a pod., ako aj poskytovaná psychologická pomoc a psychologické a sociálne poradenstvo, pričom práca bola koncentrovaná na krízovú intervenciu, posttraumatickú pomoc a zlúčenie rodiny (so zachovaním všetkých opatrení proti obchodovaniu s deťmi).¹³⁶

S cieľom zabezpečiť informovanosť a vzdelávanie relevantných úradov na prácu s deťmi – odídenecami z Ukrajiny sa v rokoch 2022 – 2023 vďaka spolupráci s UNICEF realizovali vzdelávacie aktivity pre zamestnancov orgánov SPODaSK a CDR zamerané na:

- obchodovanie s ľuďmi (praktické nácviky metód na identifikáciu obetí, citlivú komunikáciu s deťmi) – aktivity sa zúčastnili exponované úrady práce na úseku hraníc s Ukrajinou a zamestnanci Ústredia práce zabezpečujúcich pohotovosť,
- odborné metódy práce využiteľné v práci s deťmi z Ukrajiny pre orgány SPODaSK, referátov poradensko-psychologických služieb, centier pre deti a rodiny a Ústredia práce.¹³⁷

V tejto oblasti (po vypuknutí konfliktu na Ukrajine) podpísali MPSVR SR a UNICEF ešte v máji 2022 Memorandum o spolupráci („Letter of Exchange“), kde sa deklarovala oblasť spolupráce týchto subjektov formou konkrétnej materiálnej podpory aktivít UNICEFom (nepriamu finančnú podporu poskytovanú priamo úradom práce, sociálnych vecí a rodiny, CDR alebo ministerstvu), s cieľom pomáhať pri výkone v oblasti práv a potrieb detí z Ukrajiny (detí, ktoré žijú na území SR s vlastným rodičom/rodičmi/iným zákonným zástupcom ustanoveným ukrajinskými úradmi, MBS z Ukrajiny a tzv. „neodlúčeným“ deťom, ktorých zákonný zástupca nie je na území SR, ale majú súdmi SR za opatrovníka v SR ustanovenú inú blízku osobu). Predmetom spolupráce podľa výmenného listu boli aj v roku 2023 napríklad:

- vyhľadanie, nábor, tréning a podpora tzv. „dočasných“ rodín pre MBS,
- okamžitá a dlhodobá psychologická podpora ukrajinských rodín s deťmi,
- budovanie kapacít personálu – komunikačné techniky s deťmi utečencami, základná psycho-sociálna podpora, vypracovanie relevantných inštrukcií/štandardov s cieľom jednotného prístupu,
- vytvorenie informačných materiálov pre deti, ženy/rodiny v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a práv detí,

¹³⁵ ÚPSVR, www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/SSVaR/Opis_NP_Podpora_vykonu_opatreni_SPODaSK_pre_MBS_a_deti_z_Ukrajiny_a_ich_rodicov_a_ine_osoby_zodpovedne_za_starostlivost_o_dietu.pdf, citované 25. 1. 2024. Projekt sa realizoval od 24. 2. 2022 do 31. 12. 2023.

¹³⁶ Informácie poskytlo MPSVR SR.

¹³⁷ Informácie poskytlo MPSVR SR.

- podpora tlmočenia a výdavkov za tlmočenie s cieľom zvýšiť dostupnosť služieb v CDR pre MBS,
- zabezpečenie IT na podporu inklúzie v CDR (na podporu kontaktu detí z Ukrajiny s rodinou na Ukrajine).¹³⁸

5.4. Opatrenia mimo rámca implementácie smernice o dočasnóm útočisku

Dôležitú úlohu pri práci s odídenecami z Ukrajiny od začiatku vojny zohrávajú samosprávy. Ich aktivity v tomto smere boli aj v roku 2023 podporené prostredníctvom NP realizovaného z OPLZ „Pomoc osobám z Ukrajiny pri ich vstupe a integrácii na území SR – samospráva“¹³⁹. Prostredníctvom samospráv sa poskytli informácie najmä v oblastiach týkajúcich sa zamestnávania, vzdelávania, zdravotnej starostlivosti, bývania, sociálneho zabezpečenia či uplatňovania právnych nárokov vo všeobecnosti. Zabezpečila sa materiálna a potravinová pomoc, prvotná psychologická a sociálna podpora a orientácia v oblasti podpory zdravia, bývania, sociálneho zabezpečenia, kultúry, športu či uplatňovania právnych nárokov vo všeobecnosti. Realizovali sa aj aktivity a programy na komunitnej úrovni, informačné a osvetové aktivity smerom k širokej verejnosti, inštruktáže, supervízie alebo podporné metodické činnosti.¹⁴⁰

K aktívnemu začleneniu odídenecov z Ukrajiny do spoločnosti, ako aj s pomocou pri predchádzaní krízových situácií a realizáciou prevencie formou monitoringu, zberu údajov, vyhľadávania prípadov, príkladov dobrej praxe, mentoringu a prezentácií v regiónoch, napomáhal aj v roku 2023 ďalší národný projekt „Predchádzanie vzniku krízových situácií počas mimoriadnej situácie v dôsledku vojnových udalostí na Ukrajine“¹⁴¹. Počas implementácie projektu prebehla spolupráca s poskytovateľmi sociálnych služieb, vyššími územnými celkami, lokálnou samosprávou, úradmi práce, obzvlášť s oddeleniami sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, s CDR a s poskytovateľmi ubytovania vo všetkých regiónoch. Ďalej sa spolupráca orientovala na služby komunitného charakteru. Aktivity týkajúce sa osvetu sa šírili prezenčnou formou priamo v teréne a to prostredníctvom realizačného tímu na celom území SR. Počas realizácie aktivít sa zbierali informácie, dáta a poznatky, ktoré boli základom na vytvorenie nástrojov, ktoré budú súčasťou metodického balíčka.¹⁴²

Opatrenia a aktivity na boj proti obchodovaniu s ľuďmi v kontexte vojny na Ukrajine sú bližšie opísané v podkapitole 11.3.

¹³⁸ Informácie poskytlo MPSVR SR.

¹³⁹ Implementačná agentúra MPSVR SR, <https://ia.gov.sk/np-pomoc-osobam-z-ukrajiny-pri-ich-vstupe-a-integracii-na-uzemi-sr-samosprava/zakladne-informacie/index.html?csrt=13736062179705595451>, citované 15. 2. 2023. Projekt sa realizoval od februára 2022 do decembra 2023.

¹⁴⁰ Informácie poskytlo MPSVR SR.

¹⁴¹ MPSVR SR, Pomoc pre odídenecov z Ukrajiny, <https://www.employment.gov.sk/sk/uvodna-stranka/koronavirus-pracovna-socialna-oblast/predchadzanie-krizovym-situaciám-vo-vztahu-k-občanom-ukrajiny-uzemi-sr/>, citované 25. 1. 2024. Projekt sa realizoval od júna 2022 do novembra 2023.

¹⁴² Informácie poskytlo MPSVR SR.

5.5. Spolupráca s medzinárodnými a mimovládnymi organizáciami

Aj v roku 2023 zohrávali v pomoci odídencom z Ukrajiny významnú úlohu medzinárodné a mimovládne organizácie, ktoré spolu so štátnymi aktérmi navzájom spolupracovali v rôznych oblastiach.

Príkladom takejto spolupráce štátnych orgánov, mimovládnych a medzinárodných organizácií bol aj na rok 2023 spracovaný spoločný *Regionálny akčný plán reakcie na hromadný príchod utečencov z Ukrajiny* (Regional Refugee Response Plan)¹⁴³, na ktorého tvorbe sa podieľalo v rámci regiónu až 28 organizácií (21 v roku 2022) vrátane 13 mimovládnych organizácií, dvoch organizácií vedených utečencami a sedem agentúr OSN. Cieľom plánu je podpora všetkých štátov susediacich s Ukrajinou vrátane SR pri prijímaní utečencov z Ukrajiny tak, aby mali prístup k bezpečiu a medzinárodnej ochrane. Plán zároveň slúži na zabezpečenie efektívnej koordinácie partnerov na úrovni regiónu a jednotlivých krajín. Pozornosť sa venuje prístupu ku kľúčovým službám, ako aj sociálnej kohézii, inklúzii a mierovému spolunaživaniam. V pláne sú pokryté všetky oblasti základných potrieb – materiálna podpora, zdravie, vzdelanie, živobytie a inklúzia, logistika a telekomunikácia. Na jeseň 2023 sa začali konzultácie a práca na obdobnom pláne pre rok 2024.

Na základe spolupráce medzinárodných (UNHCR, UNICEF) a mimovládnych organizácií (Slovenská humanitná rada, Liga za ľudské práva, Mareena, Nitrianska komunitná nadácia) sa aj v roku 2023 poskytla pomoc odídencom z Ukrajiny prostredníctvom tzv. Modrých bodov (Blue Dots)¹⁴⁴ v Bratislave, Dunajskej Strede, Košiciach, Michalovciach, Nitre a Trenčianskom kraji. Ide o centrá podpory, ktoré spájajú dôležité ochranné služby, ako aj spoľahlivé informácie pre odídencom, ako napr. právna pomoc a poradenstvo, poradenstvo v oblasti prístupu k verejným službám a ubytovaniu, psychosociálna podpora, podpora pri získavaní dokladov, dočasného útočiska a/alebo s požiadanim o azyl, registrácia na finančnú pomoc, materiálna pomoc, zdravotnícka prvá pomoc alebo pomoc so zlúčením rodiny.

Aj v roku 2023 pokračovala v poskytovaní podpory odídencom Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) prostredníctvom svojho Migračného informačného centra (MIC IOM), ktoré v roku 2023 pôsobilo vo všetkých ôsmichkrajských mestách SR. Odídencom bolo poskytované právne a pracovné poradenstvo, jazykové kurzy, preplácané rekvalifikačné kurzy alebo poskytované príspevky na uznávanie vzdelania.¹⁴⁵ Informácie dostávali ľudia prostredníctvom infolinky, webovej stránky, rôznych letákov a osobných stretnutí. IOM Slovensko pôsobila aj v oblasti asistovaných dobrovoľných návratov, prevencie obchodovania s ľuďmi a sexuálneho vykorisťovania a násilia, poskytovala materiálnu pomoc, podporu v oblasti zabezpečenia ubytovania a v oblasti starostlivosti o zdravie.

Liga za ľudské práva poskytovala informácie a právne poradenstvo odídencom aj v spolupráci s Medzinárodným záchranným výborom (IRC). Zorganizovali informačné stretnutia v mnohých mestách na Slovensku, ako napr. Bardejov, Humenné, Ilava, Michalovce, Modra, Prešov, Snina, Spišská Nová Ves, Trenčín a Trnava. Informácie sa šírili aj prostredníctvom infolinky, e-mailu, Facebooku, webinárov a pod.

Okrem aktivít opísaných vyššie poskytovali tieto mimovládne organizácie pomoc a poradenstvo odídencom z Ukrajiny v rámci svojich širších aktivít pre cudzincov, ktoré nadväzovali na ich aktivity v tejto oblasti aj pred vojnou. Poskytovali asistenciu prostredníctvom svojej terénnej práce, cez svoje webové stránky alebo infolinky.

Mimovládne organizácie mohli poskytovať služby odídencom aj vďaka NP realizovanému z OPLZ „Pomoc osobám z Ukrajiny pri ich vstupe a integrácii na území SR – MNO¹⁴⁶“. Takto sa poskytovali informácie, materiálna a potravinová pomoc, prvotná psychologická a sociálna podpora a orientácia v oblasti podpory zdravia.¹⁴⁷

¹⁴³ UNHCR, Operational Data Portal, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99247>, citované 26. 6. 2024.

¹⁴⁴ UNHCR, Slovakia, <https://help.unhcr.org/slovakia/sk/services/modre-body/>, citované 28. 6. 2024.

¹⁴⁵ Viac informácií aj v kapitole 7. Integrácia a inklúzia. Poskytovanie uvedenej pomoci je v kontexte širšej pomoci a podpory poskytovanej aj iným cudzincom v rámci činnosti MIC IOM.

¹⁴⁶ Nadácia otvorenej spoločnosti, https://eucare.osf.sk/?_gl=1*qx0ljx*_ga*MTI2NDQ3NzExNS4xNzA3MzAzMzE3*_ga_MV5J1NSC8P*MT-cwNzNmMzMxNy4xLjAuMTcwNzNmMzMxNy4wLjAuMA..*_ga_NNLGE7EPVX*MTcwNzNmMzMxNy4xLjAuMTcwNzNmMzMxNy4wLjAuMA, citované 15. 2. 2023. Projekt sa realizoval od februára 2022 do decembra 2023.

¹⁴⁷ Informácie poskytlo MPSVR SR.

Maloletí a ďalšie zraniteľné skupiny

6.1. Maloletí bez sprievodu

Štatistiky a trendy

Počet maloletých bez sprievodu v SR v priebehu rokov 2019 – 2022 postupne narastal, avšak v roku 2023 došlo k poklesu počtu MBS v SR. K najvýraznejšiemu nárastu prišlo medzi rokmi 2021 (183 MBS) a 2020 (79 MBS), pričom takýto veľký nárast nebol zaznamenaný ani v roku 2022, kde sa celkovo výrazne zvýšil počet cudzincov v SR v dôsledku vojny na Ukrajine. Počas roka 2022 bolo na území SR do zariadení SPODaSK umiestnených 270 nových maloletých bez sprievodu¹⁴⁸, pričom v roku 2023 prišlo naopak k poklesu na 179 nových MBS¹⁴⁹. Najpočetnejšia skupina MBS nepochádzala, ako to bolo v roku 2022, z Ukrajiny, tí tvorili v roku 2023 druhú najpočetnejšiu skupinu, ale podobne ako to bolo v rokoch pred vojnou, teda zo Sýrie. Ďalšie zastúpenie mali MBS z Afganistanu, Turecka a Egypta. Treba uviesť, že veľká väčšina z týchto MBS po čase odíde zo SR. V roku 2023 bolo zaznamenaných 170 takýchto odchodov, čo predstavuje skoro 95 % (pozri Tabuľku 17).¹⁵⁰

¹⁴⁸ Celkovo orgány SPODaSK v roku 2022 evidovali 290 MBS (z nich 43 dievčat).

¹⁴⁹ Celkovo orgány SPODaSK v roku 2023 evidovali 245 MBS (z nich 21 dievčat).

¹⁵⁰ Informácie poskytlo ÚPSVR.

O azyl v roku 2023 požiadalo 15 MBS, čo predstavuje len 6 % z celkového počtu novoumiestnených MBS do zariadenia SPODaSK (pozri Tabuľku 18). V porovnaní s rokom 2022 ide o nárast, keď o azyl požiadali len 3 % MBS (9 žiadostí). Celkovo je počet žiadostí o azyl z radov MBS nízky. V roku 2021 požiadalo o azyl 21 MBS, v roku 2020 to bolo deväť MBS a v roku 2019 to bolo 29 MBS.¹⁵¹

Politika, legislatíva a opatrenia

V oblasti maloletých bez sprievodu nenastali v roku 2023 žiadne legislatívne zmeny ani zmeny na úrovni politík.

Iné opatrenia

MIC IOM aj v roku 2023 pokračovalo v poradenstve pre MBS v CDR Medzilaborce. Služby zahŕňali najmä individuálne právne poradenstvo ohľadom možností, ktoré majú MBS – žiadosť o azyl alebo iné legálne možnosti zotrvania v SR, zlúčenie s rodinou, prípadne asistovaný dobrovoľný návrat. V tejto súvislosti sa zabezpečovali aj tlmočnícke služby a mediačné stretnutia. Naďalej sa poskytovali kurzy slovenského jazyka, organizovali poznávacie výlety a poskytovala pomoc s IT technológiami. IOM taktiež zorganizovalo pre zamestnancov CDR, kde sú umiestňovaní MBS, školenie, ktorého cieľom bolo zvýšiť povedomie v oblasti práce s touto obzvlášť zraniteľnou skupinou osôb (najlepší záujem dieťaťa, zraniteľnosť MBS, trauma-informovaný prístup atď.)¹⁵²

S cieľom zlepšovať a skvalitňovať spoluprácu medzi zodpovednými orgánmi v oblasti práce s MBS sa v roku 2023 organizovali pracovné porady a metodické dni pre zamestnancov orgánov sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately a Centier pre deti a rodiny.

V spolupráci s IOM Slovensko v rámci činnosti EMN Slovensko sa uskutočnilo stretnutie zástupcov zainteresovaných subjektov pomoci pod názvom „Sieťovanie a koordinácia aktivít subjektov pôsobiach v oblasti starostlivosti o MBS“. Prijali sa odporúčania smerujúce k skvalitneniu a zefektívneniu práce v štádiu identifikácie. V rámci spolupráce s IOM sa vypracovalo „Curriculum vzdelávania pre prácu s MBS“, pričom realizácia pripraveného vzdelávacieho programu sa uskutoční v roku 2024.¹⁵³

6.2. Ďalšie zraniteľné skupiny

V tejto oblasti nenastali v roku 2023 žiadne legislatívne zmeny ani zmeny na úrovni politík.¹⁵⁴

¹⁵¹ Informácie poskytlo ÚPSVR.

¹⁵² Informácie poskytla IOM Slovensko.

¹⁵³ Informácie poskytlo MPSVR SR.

¹⁵⁴ Informácie poskytol MÚ MV SR.

Integrácia a inklúzia

7.1. Integrácia štátnych príslušníkov tretích krajín

7.1.1. Politiky a legislatíva

V roku 2023 nenastali z legislatívneho hľadiska žiadne zmeny v oblasti integrácie a inklúzie. Neboli prijaté ani žiadne strategické politické dokumenty v tejto oblasti.

*Programové vyhlásenie vlády SR*¹⁵⁵ obsahuje zváženie zavedenia povinnej školskej dochádzky pre deti cudzincov a zlepšenie podmienok na vzdelávanie dospelých cudzincov, ktorého súčasťou bude možnosť pre cudzincov učiť sa slovenský jazyk ako druhý jazyk. Ďalej PVV uvádza, že riadenou migračnou politikou bude štát umožňovať život na Slovensku iba tým cudzincom, ktorí v najvyššej miere spĺňajú predovšetkým predpoklady bezpečnosti. Na druhej strane takýmto cudzincom poskytne pomocnú ruku pre bezproblémové kultúrne a profesijné začlenenie sa do života v Slovenskej republike vrátane pomoci pri uznávaní ich odborných kvalifikácií tak, aby boli čo najvyšším prínosom pre hospodárstvo a spoločnosť Slovenskej republiky.

¹⁵⁵ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky 2023 – 2027, <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=535376>, citované 5. 7. 2024.

7.1.2. Opatrenia na podporu integrácie

V roku 2023 sa zrealizovalo niekoľko zmien zameraných na podporu integrácie zavedených na štátnej úrovni.

Na základe zákona č. 182/2023 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon), bol 31. 3. 2023 schválený nový *Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie*, ktorý obsahuje po prvýkrát vzdelávacie štandardy pre vyučovanie slovenského jazyka ako druhého cudzieho jazyka.

Pri realizácii výchovno-vzdelávacieho procesu sa v zmysle nového programu berie ohľad na individuálne výchovno-vzdelávacie potreby žiaka – dieťaťa cudzinca a uplatňujú sa podporné opatrenia v rozsahu a intenzite, ktorá zodpovedá jeho potrebám. Podporné opatrenia môžu byť zamerané na:

- uplatňovanie personalizovaného a diferencovaného prístupu úpravou cieľov a obsahu výchovy a vzdelávania, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní, vrátane metód a foriem skúšania a hodnotenia,
- podporu na osvojovanie si štátneho (slovenského) jazyka a zároveň podporu na osvojovanie si vyučovacieho jazyka školy, pokiaľ ním je iný ako slovenský jazyk,
- využívanie kompenzačných a špeciálnych edukačných pomôcok,
- identifikáciu potrieb, prekážok a bariér vo výchove a vzdelávaní formou pedagogickej a orientačnej diagnostiky, monitoringu a hodnotenia rizík.¹⁵⁶

Dňa 1. septembra 2023 nadobudla účinnosť väčšina ustanovení novely školského zákona, t. j. zákona č. 182/2023 Z. z. Uvedenou novelou sa okrem iného:

- redefinoval koncept špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb (ŠVVP) detí a žiakov a zaviedol sa model nárokovateľných podporných opatrení vo výchove a vzdelávaní vrátane systému ich financovania. Podľa uvedeného sa dieťa alebo žiak, ktorý nemá zdravotné znevýhodnenie, nie je zo sociálne znevýhodneného prostredia, resp. nemá nadanie, ale potrebuje na plnohodnotné zaradenie sa v škole alebo školskom zariadení podporné opatrenie, stáva dieťaťom alebo žiakom so špeciálnou výchovno-vzdelávacou potrebou. Ustanovenia o podporných opatreniach sú účinné už od 30. mája 2023.
- koncept ŠVVP rozšíril o kategóriu detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorí potrebujú podporné opatrenia z dôvodu ťažkostí napr. v oblasti jazykových schopností, správania, kognitívnych schopností, motivácie, emocionality, tvorivosti a zručností. Takáto úprava pomôže deťom – cudzincom napríklad pri testovaní T9, ak je takému žiakovi priznané podporné opatrenie kvôli jeho jazykovým schopnostiam, pokladá sa za žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a má podľa § 12 vyhlášky č. 223/2022 Z. z. o základnej škole nárok na úpravy externého testovania napríklad v podobe predĺženia časového limitu pri riešení úloh, použitia kompenzačných pomôcok alebo zmeny znenia niektorých úloh. V praxi to znamená, že aj žiak – odídenec môže byť identifikovaný ako žiak so ŠVVP tým, že pre jeho jazykové schopnosti potrebuje podporné opatrenie.
- zaviedlo podporné opatrenie, ktorým je zabezpečenie poskytovania kurzu vyučovacieho jazyka školy alebo inej podpory pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka školy, pričom najmä toto

¹⁵⁶ Informácie poskytl MŠVVM SR.

podporné opatrenie je vhodné na kompenzáciu jazykových schopností alebo zručností žiakov alebo detí cudzincov.¹⁵⁷

Na projektovej úrovni, v rámci cieľa politiky 4 (sociálnejšia Európa) v *Programe Slovensko* na programové obdobie 2021 – 2027¹⁵⁸ bol pripravený obsah špecifického cieľa i) v priorite Aktívne začlenenie a dostupné služby zamerané na podporu integrácie štátnych príslušníkov tretích krajín vrátane migrantov. Cieľom je prispieť k lepšej integrácii migrantov do spoločnosti, sprístupniť im systém sociálnych služieb a umožniť nadobudnúť potrebné jazykové kompetencie, zručnosti a skúsenosti nevyhnutné aj na ich úspešnú integráciu na trh práce. Takisto je cieľom prispieť k scitlivovaniu domáceho obyvateľstva s migrantmi naprieč komunitami s využitím príkladov dobrej praxe.¹⁵⁹

Aj v roku 2023 sa podpora integrácie uskutočňovala najmä prostredníctvom projektových aktivít. Projekty boli zamerané na rôzne integračné oblasti, venovali sa buď priamej podpore migrantov napr. vo forme poradenstva, kurzov a pod., alebo prispievali k tvorbe politík, opatrení alebo k citlivej verejnej diskusii. Niektoré integračné aktivity organizácií boli k dispozícii výlučne ľuďom utekajúcim pred vojnou na Ukrajine, iné projekty poskytovali svoje služby všetkým cudzincom a tie sú aj primárnym zameraním tejto kapitoly (podrobnejšie informácie so zameraním na integračnú podporu odídcov z Ukrajiny sa nachádzajú v kapitole 5).

Právne a pracovné poradenstvo

Migračné informačné centrum IOM (MIC IOM) aj v roku 2023 poskytovalo nielen svoje poradenské služby v právnych, pracovných a sociokultúrnych otázkach, ale aj ďalšie služby na podporu integrácie, ako jazykové a odborné vzdelávanie cudzincov, zabezpečenie ochrany práv MBS a podpory ich integrácie. Rozvíjala sa aj spolupráca s komunitami migrantov. Aj v roku 2023 bola činnosť MIC IOM výrazne ovplyvnená nárastom počtu cudzincov v SR v dôsledku vojny na Ukrajine. Konzultácie o pobyte, rodine, zamestnaní, podnikaní, vzdelávaní či občianstve v SR poskytovalo MIC IOM aj naďalej osobne, telefonicky alebo e-mailom, pričom počet poskytnutých konzultácií medziročne narástol o 11 %. MIC IOM pôsobilo v roku 2023 vo všetkých krajinských mestách v SR, čím mohlo zabezpečiť dostupnosť poskytovanie poradenstva a služieb ešte širšej skupine cudzincov.¹⁶⁰

Všetky informácie pre cudzincov sú komplexne zhrnuté aj na webovej stránke MIC IOM v slovenskom, anglickom a ruskom jazyku, pričom vybrané informácie sú naďalej aj v ukrajinskom jazyku. V roku 2023 MIC IOM pokračovalo aj v organizovaní online webinárov na rôzne témy zamerané najmä na oblasti pracovného a rodinného práva.¹⁶¹

Aj v roku 2023 sa aktívne využívali webové aplikácie MIC IOM Visa Check¹⁶² a Work Permit Check¹⁶³, ktoré ponúkajú informácie pre cudzincov z ktorejkoľvek krajiny sveta, ktorí chcú prísť na Slovensko a chcú zistiť, či potrebujú víza na vstup do SR a aký druh pobytu si vyžaduje štúdium, práca či podnikanie na Slovensku.

¹⁵⁷ Informácie poskytlo MŠVVM SR.

¹⁵⁸ Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, Eurofondy, https://www.eurofondy.gov.sk/wp-content/uploads/2022/03/Program_Slovensko_SK_verzia-1.0-1.pdf, citované 11. 1. 2023.

¹⁵⁹ Informácie poskytlo MPSVR SR.

¹⁶⁰ Informácie poskytla IOM Slovensko. Štatistika odzrkadľuje aj počet poskytnutých konzultácií súvisiacich s vojnou na Ukrajine.

¹⁶¹ IOM Slovakia, IOM Slovakia - YouTube, citované 5. 7. 2024.

¹⁶² MIC IOM, Visa Check <https://mic.iom.sk/visacheck/en/home/>, citované 5. 7. 2024.

¹⁶³ MIC IOM, Work Check, <https://www.mic.iom.sk/workcheck/sk/domov/>, citované 5. 7. 2024.

MIC IOM pokračovalo aj v roku 2023 v poskytovaní konzultácií pri orientácii na trhu práce, príprave životopisu, príprave na pohovor, komunikácii so zamestnávateľmi, pri vyhľadávaní pracovných ponúk alebo sprostredkovaní zamestnania. Na zvýšenie šancí uplatniť sa na trhu práce MIC IOM ďalej poskytovalo finančnú podporu na rekvalifikačné kurzy pre klientov a príspevky na uznanie vzdelania.¹⁶⁴

Poskytovanie bezplatnej právnej pomoci migrantom (poradenstvo a aj zastupovanie) zabezpečovala aj Liga za ľudské práva (HRL) pro bono alebo v rámci svojho projektu zameraného na obeť nenávisťných trestných činov a potenciálne obeť takýchto činov. Projektové aktivity zahŕňali okrem iného aj informačné kampane na zvýšenie informovanosti, regionálne stretnutia so zástupcami samospráv, ako aj prípravu informačných letákov v siedmich jazykoch.¹⁶⁵

Najmä pracovnému poradenstvu sa v roku 2023 venovala tradične aj nezisková organizácia Mareena.¹⁶⁶

Jazykové vzdelávanie

MIC IOM pokračovalo v roku 2023 aj v poskytovaní kurzov slovenského jazyka v online aj prezenčnej forme. Tradične okrem Bratislavy a Košíc boli v roku 2023 jazykové kurzy dostupné aj v ďalších mestách, ako sú Trnava, Piešťany, Trenčín, Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Žilina a Prešov. Kurzy boli rozšírené aj na vyššie úrovne a to B1 a B2. MIC IOM poskytovalo aj špecializované kurzy pre ukrajinských odborníkov z oblasti medicíny. Zároveň prebiehali aj kurzy sociálnej a kultúrnej orientácie, ktoré sú zväčša súčasťou jazykových kurzov.

Jazykové kurzy a konverzácie zo slovenčiny v roku 2023 poskytovalo predovšetkým pre štátnych príslušníkov tretích krajín a ďalších cudzincov aj občianske združenie Mareena a to v Bratislave, Košiciach a Nitre na úrovni od začiatníkov až po pokročilých. Mareena pokračovala aj v kurzoch socio-kultúrnej orientácie a kurzoch zručností, ktorých cieľom je vytváranie komplexných vzdelávacích kurzov pre migrantky – matky v domácnosti s cieľom posilniť ich zamestnatelnosť a uľahčiť im vstup na trh práce.¹⁶⁷

Komunitné aktivity

Vyššie spomenuté organizácie pokračovali aj v roku 2023 v rozvíjaní komunitných aktivít.

V spolupráci s kultúrnymi mediátormi MIC IOM zorganizovalo podujatia, prostredníctvom ktorých podporili angažovanosť komunity a vytvorili priestor na vzájomné porozumenie medzi komunitami a miestnou spoločnosťou. V roku 2023 vzrástol počet takto zorganizovaných podujatí oproti roku 2022 o 110 %. Najviac aktivít sa uskutočnilo v spolupráci s ukrajinskou, ale aj s mongolskou, iránskou a kazašskou komunitou.¹⁶⁸

Komunitným aktivitám sa intenzívne venovala aj Mareena. Podujatia prebehli v rôznych častiach Slovenska aj v spolupráci s miestnymi samosprávami. Mareena okrem ukrajinskej spolupracovní-

¹⁶⁴ Informácie poskytla IOM Slovensko.

¹⁶⁵ HRL, Čo robíme <https://www.hrl.sk/sk/co-robime/projekty/aktualne-projekty/pomoc-obetiam-trestnych-cinov-z-nenavisti>, citované 5. 7. 2024.

¹⁶⁶ Informácie poskytla Mareena.

¹⁶⁷ Mareena, <https://mareena.sk/migra-moms>, citované 5. 7. 2024.

¹⁶⁸ Informácie poskytla IOM Slovensko.

vala s iránskou, indickou alebo mexickou komunitou. Mareena na túto tému v roku 2023 organizovala aj vzdelávacie aktivity a pokračovala v rozvíjaní svojho programu angažovanosti, teda programe individuálneho a komunitného dobrovoľníctva napomáhajúcemu v procese integrácie cudzincov a v práci s komunitami.¹⁶⁹

V roku 2023 Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK) vydalo príručku *Sprievodca integráciou ľudí na úteku a cudzincov v mestách*, ktorá je určená najmä samosprávam a ďalším aktérom, ktorí sa na lokálnej úrovni venujú téme začleňovania cudzincov, ale najmä ľudí na úteku (odídencov) do miestnych spoločenstiev. Publikácia uvádza množstvo krokov, návrhov a opatrení, ktoré je potrebné realizovať vo všetkých oblastiach integrácie.¹⁷⁰

7.1.3. Integrácia osôb s udelenou medzinárodnou ochranou

V oblasti integrácie osôb s udelenou medzinárodnou ochranou nenastali v roku 2023 žiadne legislatívne zmeny.

V roku 2023 pokračovali v tejto oblasti niektoré projektové aktivity.

Pokračovala implementácia projektu Slovenskej humanitnej rady *Rifugio*. Ich klientom – osobám s poskytnutým azylom alebo doplnkovou ochranou – sa zabezpečilo sociálne, pracovné a psychologické poradenstvo, právna a sociálna pomoc alebo asistencia pri hľadaní ubytovania, materiálna a finančná pomoc, ako aj výučba slovenského jazyka a školská integrácia.¹⁷¹

Aj v roku 2023 bol zaregistrovaný nárast počtu osôb s medzinárodnou ochranou využívajúcich služby projektu. Celkovo ich bolo 307 vrátane detí (239 v Bratislave, 68 v Košiciach). Projekt hneď na začiatku roka 2023 začal používať online interný systém na spravovanie vždy aktuálnych individuálnych profilov klientov a rýchly automatizovaný reporting, ktorý uľahčil každodenné fungovanie integračného projektu.

V rámci projektu sa zrealizovalo 14 rôznych integračných aktivít, 10 stretnutí zameraných na zvýšenie socio-kultúrnej orientácie na Slovensku, predstavitelia SHR sa v rámci projektu zúčastnili komunitných podujatí ako Trnavský rínek a Svetový deň utečencov v Bratislave a v Košiciach. Zároveň navštívili vzdelávacie inštitúcie, kde zvyšovali povedomie študentov o utečencoch na Slovensku a vo svete, aktívne sa zapájali do aktivít EUUAA v rámci Poradenského fóra pre občianske organizácie a svoju skúsenosť z realizácie aktivít priamo využívali na pomoc pri tvorbe edukačných modulov na tému inklúzie a psychosociálnej pomoci.

V auguste 2023 tím Rifugio navštívil niekoľko integračných centier v Prahe. Navštívili aj rôzne integračné centrá po celom Slovensku za účelom zdieľania osvedčených postupov.¹⁷²

V spolupráci s IKEA pokračovala HRL v roku 2023 v realizácii programu Skills for Employment na podporu pracovnej integrácie držiteľov medzinárodnej ochrany na Slovensku. Cieľom tejto iniciatívy je pomáhať ľuďom získať nové zručnosti a pracovné skúsenosti a s nimi aj lepšiu

¹⁶⁹ Informácie poskytla Mareena.

¹⁷⁰ CVEK, Publikácie, <https://cvek.sk/sprievodca-integraciou-ludi-na-uteku-a-cudzincov-v-mestach/>, citované 5. 7. 2024.

¹⁷¹ Projekt sa realizoval do 31. 10. 2023 a je financovaný z AMIF, <https://nasiutecenci.sk/rifugio/>, citované 5. 7. 2024.

¹⁷² Informácie poskytol MÚ MV SR.

šancu nájsť si prácu, či už konkrétne v obchodnom dome IKEA alebo v iných spoločnostiach na Slovensku. Účastníci zároveň môžu získať lepšiu príležitosť integrovať sa do svojej novej hostiteľskej komunity. Počas projektu 16 účastníčok a účastníkov absolvovalo vyše 400 hodín individuálnej výučby slovenčiny zameranej na prácu a prípravu na pohovor, bol zorganizovaný IKEA Training Day, na ktorom spoločnosť informovala o voľných pozíciách, firemných hodnotách a kultúre. Klienti sa stretli s odborníčkou na tému zamestnávania zo spoločnosti Profesia a získali informácie o hľadaní práce. Bol zorganizovaný online workshop, ktorého cieľom bolo informovať o pracovno-právnom minime a o základných právach a povinnostiach zamestnancov a zamestnávateľov na Slovensku. Takisto sa uskutočnilo školenie na tému „Spolu v slovenskom tíme“, kde sa diskutovalo o kultúrnych zvyklostiach, nepísaných pravidlách, efektívnej spolupráci a adaptácii na novom pracovisku. Projekt nadväzuje na globálny záväzok IKEA podporiť v 300 jednotkách IKEA v 30 krajinách viac než 2 500 utečencov.¹⁷³

7.2. Zvyšovanie povedomia o migrácii a nediskriminácia

Aj v roku 2023 v tejto oblasti pokračovali mnohé tradičné aktivity z predchádzajúcich rokov, ktoré sa rozšírili o začlenenie odídencov z Ukrajiny.

MÚ MV SR vyvíjal osvetové aktivity pre verejnosť v oblasti migrácie a azylu prostredníctvom prednášok na tému utečencov, azylu a migrácie na hudobnom festivale: Dobrý festival (Prešov) 9. – 10. 6. 2023. Aj v roku 2023 pokračovala spolupráca s Divadlom Nová scéna v Bratislave v súvislosti s divadelnou hrou podľa predlohy Janne Tellerovej „Domov, kde je ten Tvoj?“, po ktorej nasledovala diskusia s divákmi. Vo svojej činnosti MÚ MV SR spolupracuje aj s rezortnými školami – Akadémiou Policajného zboru a Strednou odbornou školou Policajného zboru.¹⁷⁴

V rámci svojich aktivít zorganizovala aj v roku 2023 Liga za ľudské práva Fórum Integrácie, kde sa diskutovalo o kľúčovej úlohe samospráv a medzinárodných organizácií pri poskytovaní, zabezpečovaní a financovaní pomoci ľuďom prichádzajúcim z Ukrajiny a všeobecne pri začleňovaní cudzincov do spoločnosti, ako aj o spolupráci štátnych inštitúcií s mimovládnyimi organizáciami pri vyšetřovaní vojnových zločinov spáchaných na Ukrajine.¹⁷⁵

Z ďalších podujatí roka 2023, ktorých cieľom bolo citlivo pristupovať k téme migrácie a azylu v SR, je možné spomenúť multižánrový a multikultúrny festival Nadácie Milana Šimečku *Fjúžn*, ktorý je každoročne zameraný na tému migrácie a cudzincov žijúcich na Slovensku. Hlavným motívom podujatia v roku 2023 bola téma „Porozumenie“.¹⁷⁶

Na základe spolupráce viacerých mimovládnych a medzinárodných organizácií pôsobiach v tejto oblasti a s podporou MV SR a Ministerstva kultúry SR sa v júni pri príležitosti Svetového dňa utečencov uskutočnil *Dáždnikový pochod* Starým Mestom v Bratislave a kultúrny program spojený s diskusiami, výstavou a mnohými inými aktivitami.¹⁷⁷

¹⁷³ Informácie poskytla HRL. Informácie dostupné aj na IKEA, <https://www.ikea.com/sk/sk/this-is-ikea/community-engagement/ikea-poma-ha-utecencom-s-uplatnenim-na-trhu-prace-pub2c2373f0>, citované 5. 7. 2024.

¹⁷⁴ Informácie poskytol MÚ MV SR.

¹⁷⁵ HRL, Čo robíme, <https://www.hrl.sk/sk/co-robime/vzdelavanie/forum-o-integracii-/forum-o-integracii-2023>, citované 5. 7. 2024.

¹⁷⁶ Festival Fjúžn, <https://festival.fjuzn.sk/index.php?lang=sk>, citované 5. 7. 2024.

¹⁷⁷ Facebook events, https://www.facebook.com/events/986860439164294/?_rdr alebo youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=3V54WBpbY2E>, citované 5. 7. 2024.

Aj v roku 2023 bol k dispozícii vzdelávací tréning pre učiteľov základných a stredných škôl Nadácie Milana Šimečku *Rozmanité školy* a *Stories that Move*. Ide o vzdelávacie nástroje a metódy, posilňujúce zručnosti pedagógov a prinášajúce inšpirácie – ako pracovať v triede s témami identity, diskriminácie, predsudkami a migrácie.¹⁷⁸

Organizácia Človek v ohrození aj v roku 2023 organizovala festival dokumentárneho filmu *Jeden svet*, ktorého súčasťou sú aj migračné témy. Súčasťou festivalu bol aj *Jeden svet na školách*, do ktorého sa zapojilo 84 škôl a 2 872 žiakov a žiačok. *Jeden svet v komunitách* zasa premietal dokumentárne filmy počas 159 komunitných udalostí naprieč Slovenskom.¹⁷⁹

Človek v ohrození zorganizoval v roku 2023 aj 2. ročník novinárskeho festivalu *Svet medzi riadkami*, ktorého súčasťou je aj podcast Svet medzi riadkami a mediálny špeciál Naša migrácia. V trávci podcastu Svet medzi riadkami sa rozoberajú aj migračné témy.¹⁸⁰

V roku 2023 Liga za ľudské práva obnovila svoj blog na portáli denníka SME, kde sa venuje okrem iného aj rôznym migračným témam.¹⁸¹

Zvyšovaniu povedomia o migrácii sa venoval aj EMN Slovensko. Počas roka 2023 zorganizoval viacero vzdelávacích aktivít na školách alebo univerzitách s použitím vzdelávacieho nástroja *Cieľ Európa (Destination Europe)*.¹⁸² Pomocou tohto nástroja sa účastníci môžu vcítiť do roly ministra, eurokomisára, starostu či zástupcu mimovládnej organizácie a zistiť, ako svojimi rozhodnutiami môžu ovplyvniť tvorbu migračných a integračných politík a tiež to, ako tieto rozhodnutia ovplyvnia životy migrantov.¹⁸³

Vzdelávací nástroj Cieľ Európa, ako aj EMN a všeobecne téma migrácie boli prezentované aj počas osláv Dňa Európy v Bratislave, ktoré organizuje Zastúpenie EK na Slovensku, Kancelária Európskeho parlamentu na Slovensku a Európska investičná banka.

S cieľom prezentovania tém migrácie spracovala EMN v roku 2023 videá a podcasty z 9. ročníka *Vzdelávacieho seminára EMN o migrácii: Ochrana migrantov v zraniteľných situáciách*.¹⁸⁴ Podcasty sú dostupné na podcastovom kanáli EMN Slovensko.¹⁸⁵

178 Nadácia Milana Šimečku, Programy, <https://nadaciamilanasimecku.sk/program/vediet-nestaci/>, citované 5. 7. 2024.

179 Človek v ohrození, Aktuality, <https://clovekvhrozeni.sk/co-sa-nam-podarilo-v-roku-2023/>, citované 5. 7. 2024.

180 Človek v ohrození, Aktuality, <https://clovekvhrozeni.sk/co-sa-nam-podarilo-v-roku-2023/>, citované 5. 7. 2024.

181 Denník SME, Blog, <https://blog.sme.sk/ligazaludskeprava>, citované 5. 7. 2024.

182 EMN Slovensko, Vzdelávanie o migrácii, <https://www.emn.sk/sk/vzdelavanie-o-migracii.html>, citované 5. 7. 2024.

183 EMN Slovensko, Novinky, <https://www.emn.sk/sk/novinky.html>, citované 5. 7. 2024.

184 EMN Conference, Previous Seminars, <https://www.emnconference.sk/previous-seminars/2023/2023-programme-and-participants.html>, citované 5. 7. 2024.

185 Podbean, EMN Slovakia, <https://emnslovakia.podbean.com/>, citované 5. 7. 2024.

Občianstvo a situácia osôb bez štátneho občianstva

8.1. Štatistiky a trendy

Viac ako dve tretiny všetkých cudzincov, ktorí na Slovensku každoročne získajú občianstvo, sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín. Za posledné viac ako päťročné obdobie sa počet udelených občianstiev SR osobám z krajín mimo EÚ kontinuálne zvyšoval¹⁸⁶, výnimku tvorilo pandemické obdobie roka 2021, keď SR udelila 480 takýchto občianstiev. V rokoch 2018 – 2022 získavalo občianstvo približne 400 – 600 štátnych príslušníkov tretích krajín ročne, v roku 2023 došlo k nárastu udelených občianstiev na 909. Najviac nových občanov SR pochádzalo tak ako v predchádzajúcom roku zo Srbska a Ukrajiny, v menšej miere získavali občianstvo podobne ako v roku 2022 aj ľudia z USA, Spojeného kráľovstva a Ruska (pozri Tabuľku 6 v prílohe).

Občianstvo SR nadobúdajú aj osoby z krajín mimo EÚ, ktorým bola udelená medzinárodná ochrana. V roku 2023 získalo občianstvo SR aj 22 osôb s udeleným azylom alebo poskytnutou doplnkovou ochranou, ktorí pochádzali najmä z Iraku, Iránu, Somálska, Ruska a Afganistanu.

186 Európska migračná sieť (EMN), Výročné správy o migrácii a azyle v Slovenskej republike za roky 2017 – 2022, <https://emn.sk/sk/publikacie/vyrocné-spravy-emn-o-migracii-a-azyle.html>, citované 11. 7. 2024.

Nadobudnutie občianstva SR v rokoch 2019 – 2023

Ukazovateľ	2019	2020	2021	2022	2023	Spolu
Občianstvo SR nadobudnuté štátnymi príslušníkmi tretích krajín	546	626	480	515	909	3 076
Občianstvo SR nadobudnuté všetkými cudzincami	913	916	707	797	1 102	4 435
Z toho občianstvo SR udele- né držiteľom medzinárodnej ochrany (azyl a doplnková ochrana)	9	14	10	27	22	78

Zdroj: MV SR.

Poznámka: Od roku 2020 zohľadňuje celkový počet situáciu po tzv. brexite. To znamená, že cel-
kový počet zahŕňa aj Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska.

8.2. Nadobudnutie a strata štátneho občianstva

V roku 2023 v SR nenastali žiadne zmeny v zákone o štátnom občianstve, ktorý bol naposledy
novelizovaný v apríli 2022. V roku 2023 nebola prijatá ani žiadna legislatíva, ktorá by sa týkala
situácie osôb bez štátneho občianstva.¹⁸⁷

187 Zákon č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov. Informácie poskytol OZVEZ KMV SR
(sprostredkované OSO SVS MV SR).

Hranice, víza a Schengen

9.1. Štatistiky a trendy

V roku 2023 došlo k určitému rastu v počte vydaných schengenských víz na 20 556, avšak čísla
(rovnako ako čísla z roku 2022 – 17 014 vydaných schengenských víz) nedosiahli stav spred pan-
demických čias (pozri Tabuľku 5). V období pred pandémiou, v roku 2019, totiž dosahoval počet
vydaných schengenských víz 29 148, pričom v nasledujúcom roku z dôvodu obmedzenej mo-
bility ľudí tento počet klesol na 7 240 vydaných schengenských víz a v roku 2021 to bolo 8 365
schengenských víz.¹⁸⁸

Podobný trend sa vplyvom pandémie prejavil aj na počte vydaných národných víz, keď ich počet
klesol z 5 640 vydaných národných víz v roku 2019 na 3 111 v roku 2020. Následné roky zazna-
menali mierny nárast či už v súvislosti s oslabovaním pandémie, ale aj zmenami v legislatíve SR.
V roku 2021 bolo vydaných 4 647 národných víz a v roku 2022 to už bolo 6 136 národných víz.
V roku 2022 SR začala vydávať národné víza pre vysokokvalifikovaných pracovníkov a vodičov
autobusov a kamiónov, čím sa počet národných víz zvýšil na stav presahujúci počet z roku 2019.
Rastúci trend pokračoval aj v roku 2023, keď boli kategórie osôb, ktorým sa národné vízum vydá-
va, rozšírené aj na manuálne profesie v oblasti priemyslu. Počet vydaných národných víz stúpol
v roku 2023 na 8 951 (pozri Tabuľku 5).¹⁸⁹

188 Informácie poskytli MZVEZ SR a MV SR.

189 Informácie poskytli MZVEZ SR a MV SR.

9.2. Politiky a opatrenia na kontrolu hraníc

V oblasti politík na kontrolu hraníc – vonkajších alebo vnútorných – nedošlo v SR v roku 2023 k žiadnym úpravám v politikách alebo v legislatíve.

V dôsledku zvýšeného tlaku neregulárnej migrácie boli v roku 2023 dočasne obnovené kontroly na vnútorných hraniciach v súlade s nariadením 2016/399 (Kódex schengenských hraníc)¹⁹⁰ a zákona o pobyte cudzincov¹⁹¹ nasledovne:

- nariadenie vlády SR č. 156 z 26. apríla 2023, ktorým sa dočasne obnovuje kontrola hraníc na všetkých vnútorných hraniciach SR (od 24. mája do 8. júna 2023),
- nariadenie vlády SR č. 388 zo 4. októbra 2023, ktorým sa dočasne obnovuje kontrola na vnútornej hranici SR s Maďarskom (od 5. októbra do 14. októbra 2023),
- nariadenie vlády SR č. 395 z 11. októbra 2023, ktorým sa predlžuje dočasné obnovenie kontroly na vnútornej hranici SR s Maďarskom (od 15. októbra do 3. novembra 2023),
- nariadenie vlády SR č. 426 z 2. novembra 2023, ktorým sa predlžuje dočasné obnovenie kontroly na vnútornej hranici SR s Maďarskom (od 4. novembra do 23. novembra 2023),
- nariadenie vlády SR č. 434 z 20. novembra 2023, ktorým sa dočasne obnovuje kontrola na vnútornej hranici SR s Maďarskom (od 24. novembra do 23. decembra 2023),
- nariadenie vlády SR č. 461 zo 6. decembra 2023, ktorým sa predlžuje dočasné obnovenie kontroly na vnútornej hranici SR s Maďarskom (od 24. decembra 2023 do 22. januára 2024).¹⁹²

V súlade s *Národnou stratégiou integrovaného riadenia hraníc na roky 2019 až 2022*¹⁹³ v roku 2023 pokračovala realizácia viacerých projektov¹⁹⁴ s cieľom zlepšiť technické vybavenie a automatizáciu hraničných kontrol. Konkrétnejšie išlo napr. o projekty zamerané na obstaranie ABC brány na automatizovaný výkon hraničnej kontroly občanov Európskej únie pri prekračovaní vonkajšej hranice SR na medzinárodnom Letisku M. R. Štefánika v Bratislave, výmenu technických zariadení na skúmanie dokladov, obnovu technického vybavenia pre druhú a tretiu líniu kontroly dokumentov, obmenu technického a hardvérového vybavenia v rámci Národného vízového informačného systému (NVIS) a Centrálnej lustračnej konzoly (CLK), ako aj modernizáciu a obmenu hardvéru národnej časti SIS II, ale aj nákup dopravných prostriedkov alebo termokamier na výkon hraničného dozoru a pod. V roku 2023 sa začala a zároveň aj ukončila implementácia projektov zameraných na digitalizáciu vízového prístupu týkajúceho sa zavedenia digitálnej pečate, obmena kamerového systému pre výkon hraničného dozoru na vonkajšej hranici EÚ, vývoj a implementácia systému vstup/výstup a nákup terénnych a cestných automobilov.¹⁹⁵

9.3. Vízová politika

Vláda SR schválila nariadenia č. 113/2023 Z. z. a č. 383/2023 Z. z. o záujme Slovenskej republiky udeliť národné vízum vybraným skupinám štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorým sa na miesto povolenia na pobyt začalo vydávať národné vízum. Išlo o pracovníkov v manuálnych povolaniach pre rozširujúci sa automobilový priemysel a vodičom autobusov a kamiónov z vybraných krajín.¹⁹⁶ Viac informácií sa nachádza v kapitole 3.

¹⁹⁰ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/399 z 9. marca 2016, ktorým sa ustanovuje kódex Únie o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice (Kódex schengenských hraníc).

¹⁹¹ Zákon č. 404/2011 o pobyte cudzincov.

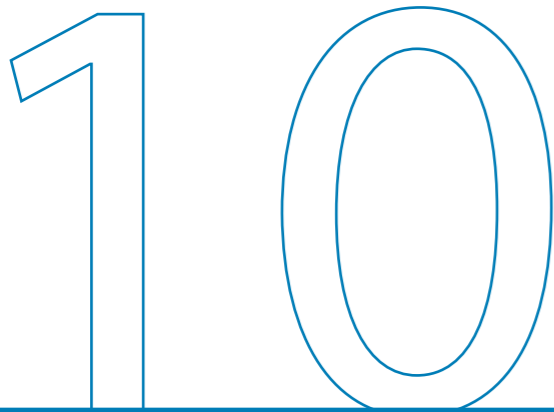
¹⁹² Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

¹⁹³ Behúňová, K., Mészáros, S., Oboňová, S. Výročná správa o migrácii a azyle v Slovenskej republike za rok 2019 (2020), <https://www.emn.sk/sk/publikacie/vyrocne-spravy-emn-o-migracii-a-azyle/item/563-vyrocná-správa-o-migrácii-a-azyle-za-rok-2019.html>, citované 11. 6. 2024.

¹⁹⁴ Všetky projekty sú financované z Fondu pre vnútornú bezpečnosť – Hranice a víza a boli implementované v rokoch 2020 – 2022.

¹⁹⁵ Informácie poskytol OZP MV SR.

¹⁹⁶ Informácie poskytol MPSVR SR.

Neregulárna migrácia vrátane prevádzactva

10.1. Štatistiky a trendy

V rokoch 2019 – 2021 zaznamenáva SR klesajúci trend v oblasti neregulárnej migrácie z 2 190 osôb v roku 2019 na 1 769 osôb v roku 2021. Výraznejší pokles bol zaznamenaný najmä v roku 2020 v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19 (1 295 osôb). V roku 2022 však prišlo k výraznému nárastu neregulárnej migrácie z dôvodu významného tlaku sekundárnej tranzitnej migrácie na trase zo západného Balkánu a z dôvodu dočasného obnovenia kontroly vnútorných hraníc Česka a Rakúska na ich úsekoch hraníc so SR v septembri 2022. V roku 2022 takto narástla neregulárna migrácia až na 11 791 osôb. Ešte výraznejší nárast nastal v roku 2023, keď opäť v dôsledku enormného nárastu sekundárnej tranzitnej migrácie, celková neregulárna migrácia vzrástla až na 47 610 osôb, z čoho až vyše 97 % podiel tvorila práve sekundárna tranzitná migrácia (pozri Tabuľku 8).¹⁹⁷

Pri neregulárnej migrácii SR rozlišuje dve migračné situácie, resp. kategórie štatistík: neoprávnený pobyt – zahŕňajúci sekundárnu tranzitnú migráciu (98,6 % podiel) a neoprávnené prekročenie vonkajšej štátnej hranice (1,4 % podiel). Pri oboch kategóriách SR eviduje medziročný nárast: neoprávnený pobyt o 317 % (nárast z 11 242 na 46 932) a neoprávnené prekročenie vonkaj-

šej štátnej hranice nárast o 23 % (nárast z 549 na 678). V kategórii neoprávnený pobyt (vrátane sekundárnej tranzitnej migrácie) mali najvýraznejšie zastúpenie občania Sýrie – až 95,7 %. V kategórii neoprávnené prekročenie vonkajšej štátnej hranice tvorili najvýznamnejšiu skupinu občania Ukrajiny až 95,6 %, pričom išlo najmä o mužov, ktorí sa takto snažili vyhnúť odvodu na základe vyhlásenej mobilizácie na Ukrajinu v dôsledku vojny. Na druhej strane poklesol počet zadržaných ŠPTK neukrajinského pôvodu, keďže zhoršená bezpečnostná situácia na Ukrajine mala odrádzajúci vplyv na využívanie Ukrajiny ako vstupnej krajiny do EÚ a využívaní tejto migračnej trasy (pozri Tabuľku 8).¹⁹⁸

10.2. Vývoj v oblasti politik a legislatívy na prevenciu a zabránenie neregulárnej migrácii

Z legislatívneho hľadiska nenastali v roku 2023 v tejto oblasti žiadne zmeny.

*Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky 2023 – 2027*¹⁹⁹ v tejto súvislosti uvádza, že príslušné orgány budú takisto v spolupráci s partnermi v zahraničí prísne sledovať a vyhodnocovať riziká v iných krajinách mimo Európskej únie, ktoré by mohli viesť k zintenzívneniu migračných tokov či k iným rizikám (pohyb nebezpečných osôb, prenos chorôb, doprava nebezpečných látok) pre územia štátov Európskej únie vrátane Slovenskej republiky. Takisto uvádza, že vláda bude požadovať rázny postup celej Európskej únie proti nelegálnej migrácii a osobitne proti tým prípadom, keď vonkajšie sily zneužívajú migráciu ako nástroj tlaku proti Európskej únii.

10.3. Prevencia neregulárnej migrácie

Monitorovanie a identifikácia neregulárnych migračných trás

V roku 2023 migranti vstupovali na územie SR cez vnútornú hranicu s Maďarskom s úmyslom pokračovať smerom do Nemecka cez Česko alebo Rakúsko, prípadne Poľsko po predchádzajúcom dvojnásobnom prekročení vonkajšej hranice Schengenu (prvýkrát cez východnú stredomorskú trasu a druhýkrát cez maďarský úsek vonkajšej hranice so Srbskom).

Zásadný vplyv na výber tranzitu cez územie SR mala taktika prevádzackých skupín (ktoré monitorujú situáciu na trase v tranzitných krajinách a tomu prispôbujú výber trasy a použité modus operandi) a ich výber najvhodnejšej a najmenej rizikovej trasy z Maďarska. Migranti (prevažne bez dokladov totožnosti, v 97 % prípadoch deklarovali sýrsku štátnu príslušnosť) na základe inštrukcií prevádzakov po vstupe na územie SR sami vyhľadávali políciu s vedomím, že im nehrozilo zaistenie ani administratívne vyhostenie. Zároveň získali potvrdenie o zotrvaní, ktoré aj keď nebolo dokladom o pobyte, umožňovalo im ďalší bezpečný presun do cieľovej krajiny bez hrozby návratu do Maďarska, domovských alebo tranzitných krajín mimo EÚ.²⁰⁰

V tejto súvislosti dochádzalo v priebehu roka 2023 so susednými členskými štátmi EÚ k výmene informácií na týždennej báze na úrovni analytických aj operatívnych útvarov. Intenzívna výmena informácií aktívne prebiehala aj v rámci formátov, akými sú analytické siete agentúry Frontex či

¹⁹⁷ Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

¹⁹⁸ Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

¹⁹⁹ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky 2023 – 2027, <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=535376>, citované 11. 6. 2024.

²⁰⁰ Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

siete Blueprint zriadenej v rámci EK (vrátane zintenzívnenej komunikácie a bilaterálnych online stretnutí s agentúrou Frontex a Generálnym riaditeľstvom pre vnútorné záležitosti).

SR poskytovala sieť Blueprint a Frontexu okrem štatistických aj analytické kvalitatívne informácie k tranzitnej migrácii (na týždennej, mesačnej a ad-hoc báze) aj v kontexte s poukázaním na určité nedostatky v ochrane vonkajšej Schengenskej hranice a absenciu komplexnejšej analýzy tranzitných migračných tokov vo vnútri Schengenu v analytických produktoch agentúr EÚ. Výsledky tohto úsilia boli neskôr pretavené do analytických produktov spracovaných týmito agentúrami.²⁰¹

Boj proti prevádzactvu

Enormný tlak neregulárnej migrácie v roku 2023 spôsobil nadmernú vyťaženosť vyšetrovateľov vecne príslušného útvaru ÚHCP P PZ. Z uvedeného dôvodu bolo koncom roka 2022 s pokračovaním v roku 2023 prijaté opatrenie na vysielanie do výjazdov k prípadom zadržaných neregulárnych migrantov s prevádzacom aj okresné a krajské kriminálne služby Policajného zboru, keď vecne príslušný útvar ÚHCP P PZ nebude mať k dispozícii voľné personálne kapacity na nasadenie.²⁰²

V roku 2023 bola SR členom spoločného vyšetrovacieho tímu zameraného na odhalenie a trestné stíhanie organizovanej skupiny prevádzactva pôsobiacej na trase západného Balkánu.²⁰³

Pokles tranzitnej migrácie zaznamenala SR až na jeseň 2023, na čom mali hlavný podiel rôzne opatrenia srbských orgánov vykonávané na srbsko-maďarskej hranici a tiež vykonávané a avizované viaceré opatrenia SR a ďalších členských štátov EÚ na vnútorných hraniciach.²⁰⁴

V roku 2023 bolo 2 462 neregulárnych migrantov zdokumentovaných vo vyšetrovacích spisoch ako prevádzaných, pričom skutky sa stali aj v predchádzajúcich rokoch. Ide o pokles oproti roku 2022, keď bolo zdokumentovaných 3 489 takýchto prípadov. Z uvedeného počtu bolo v roku 2023 zadržaných 1 686 migrantov, ktorí na územie SR vstúpili neoprávnene s pomocou prevádzáčov, pričom výrazne najpočetnejšou skupinou boli občania Sýrie (až 73 %) (pozri Tabuľku 9). Napriek nárastu neregulárnej migrácie v tejto kategórii došlo k poklesu, keďže modus operandi prekročenia slovensko-maďarskej hranice migrantmi sa od začiatku roka 2023 oproti predchádzajúcemu roku výrazne zmenil a spočíval najmä v prekračovaní hranice pešo (83,5 %). To znamená bez priamej účasti prevádzáčov. Z tohto dôvodu nebola naplnená skutková podstata trestného činu prevádzactva podľa § 355 Trestného zákona.²⁰⁵

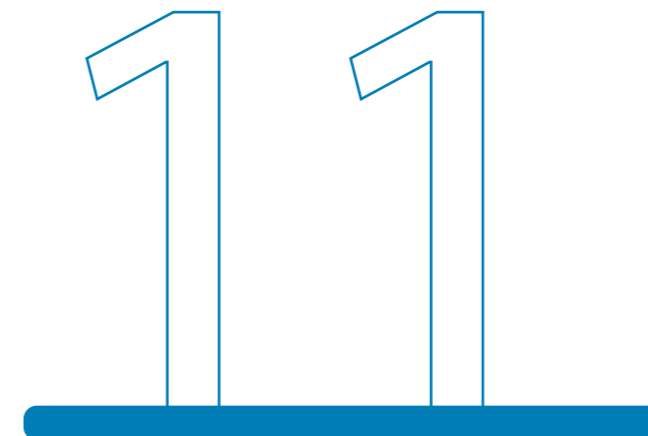
201 Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

202 Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

203 Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

204 Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

205 Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

Obchodovanie s ľuďmi

11.1. Štatistiky a trendy

Najčastejším účelom obchodovania s ľuďmi za posledných päť rokov ostáva sexuálne a pracovné vykorisťovanie.

Počet cudzincov, ktorí boli na Slovensku identifikovaní ako obeť obchodovania s ľuďmi, je dlhodobo veľmi nízky. V roku 2023, rovnako ako v predchádzajúcom roku, boli ako obeť identifikovaní traja cudzinci – vrátane jednej osoby z krajiny mimo EÚ (pozri Tabuľku 19) spomedzi celkovo 44 identifikovaných obetí, pričom žiaden prípad sa netýkal pokračujúcej vojny na Ukrajine ani neregulárnej migračnej trasy do EÚ cez Západný Balkán. Cudzinci mali byť vykorisťovaní v SR za účelom nútenej práce a núteného žobrania. Jedna zo zahraničných obetí, ktorá vstúpila do programu pomoci, bola aj formálne identifikovaná políciou. Počet obetí, ktoré sú vo formálnom postavení poškodených v trestných konaniach a zároveň sa im poskytuje pomoc, je dlhodobo veľmi nízky, ide len o niekoľko jednotlivcov ročne.

V súvislosti s trestným činom obchodovania s ľuďmi SR v roku 2023 vznesla obvinenie voči 18 páchateľom v rámci 12 prípadov a odsúdila 18 osôb za spáchanie tohto trestného činu (pozri Tabuľku 20).²⁰⁶ Vo väčšine prípadov sa v roku 2023 nábor obetí realizoval osobným kontaktom, tak ako aj v minulosti.

206 Informácie poskytl NJBPNM ÚHCP P PZ a OZVEZ KMV SR.

Bližšie informácie o trendoch a štatistikách sú dostupné v situačných správach Ministerstva vnútra SR. *Situačná správa pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v Slovenskej republike za rok 2023* opisuje aj konkrétne aktivity a opatrenia v boji proti obchodovaniu s ľuďmi.²⁰⁷

11.2. Politiky, legislatíva a medzinárodný monitoring

V októbri 2023 SR schválila *Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2024 – 2028*, ktorý sa prierezoovo dotýka aj témy migrácie a cudzincov. Obsahuje akčný plán s 19 opatreniami, ako aj implementačnú stratégiu.²⁰⁸ Program okrem iného rieši novú oblasť v kontexte SR – nastavenie systémových politík štátu na znižovanie dopytu po tovaroch a službách, pri ktorých mohli byť zneužití obeť obchodovania s ľuďmi.

Aktualizovaný kontingenčný plán SR v súvislosti s vojnou na Ukrajine²⁰⁹ platný do decembra 2023 mal ako jeden zo strategických cieľov venovať zvýšenú pozornosť a ochranu aj osobám so špecifickými potrebami, najmä maloletým bez sprievodu, osobám so zdravotným postihnutím a ženám, ktoré sú obeťami obchodovania s ľuďmi a/alebo sexuálne a rodovo podmieneného násillia (pozri podkapitolu 5.2).²¹⁰

SR v roku 2023 spracovala a publikovala *Analýzu obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania*, ktorá mala prispieť k definovaniu hranice medzi obchodovaním s ľuďmi za účelom nútenej práce a zlými pracovnými podmienkami.²¹¹

S účinnosťou od 1. februára 2023 sa dosiahlo zahrnutie informačných kancelárií pre obeť trestných činov do organizačnej štruktúry MV SR s cieľom zabezpečiť systémové služby pre obeť trestných činov vrátane obchodovania s ľuďmi. Zároveň bolo z rovnakého zákona vypustené Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality²¹², ktoré bolo od 1. decembra 2023 organizačne začlenené ako oddelenie pod odbor prevencie kriminality (OPK) MV SR. Samotný OPK bol vyčlenený z kancelárie ministra vnútra SR a zriadený ako samostatný odbor MV SR. Organizačne bolo OPK zaradené pod 1. štátnu tajomníčku MV SR a zároveň národnú koordinátorku pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi.^{213 214}

207 MV SR, Situačná správa pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v SR za rok 2023, 2024, <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality&subor=510446>, citované 8. 7. 2024.

208 Úrad vlády Slovenskej republiky, Rokovania vlády, <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/28861/1>, citované 8. 7. 2024.

209 Kontingenčný plán SR pre riešenie mimoriadnej situácie v súvislosti s hromadným prílevom obyvateľov Ukrajiny na územie SR spôsobených eskaláciou ozbrojeného konfliktu na území Ukrajiny pre obdobie október 2022 až marec 2023.

210 MV SR, Situačná správa pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v SR za rok 2023, 2024, <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality&subor=510446>, citované 8. 7. 2024.

211 MV SR, <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality&subor=485885>, citované 8. 7. 2024.

212 MV SR, <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality&subor=485885>, citované 8. 7. 2024).

213 MV SR, Situačná správa pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v SR za rok 2023, 2024, <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality&subor=510446>, citované 8. 7. 2024.

214 Obe zmeny nastali zákonom č. 458/2022, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov z 29. novembra 2022.

SR vo svojej poslednej *Situačnej správe pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v Slovenskej republike za rok 2023* uvádza najdôležitejšie výzvy, ktorým by sa mala venovať intenzívna pozornosť v ďalších rokoch:

- „Zjednotenie a formalizovanie postupov štruktúr zapojených do procesu referovania obeť v rámci Národného referenčného mechanizmu (NRM) pri zachovaní promptnosti postupovania na podporné systémy pri dôslednom uplatňovaní systému nediskriminácie. Zohľadnenie zmien v rámci európskeho referenčného mechanizmu s presahom do referenčného mechanizmu Slovenskej republiky.
- Harmonizovanie a formalizovanie postupov štruktúr zapojených do referovania obeť pri dôslednom uplatňovaní princípu nediskriminácie na podporné systémy.
- Úprava legislatívy za účelom adekvátneho a spravodlivého postihovania páchatel'ov zvýšením výšky trestnej sadzby základnej skutkovej podstaty a kvalifikovanej skutkovej podstaty trestného činu obchodovania s ľuďmi s cieľom minimalizácie ukladania podmienených trestov odňatia slobody prostredníctvom využívania možností mimoriadneho zníženia trestu odňatia slobody, ako aj vytvorenie možností efektívnej kompenzácie obeť.
- Prijatie legislatívnych opatrení zameraných na zníženie dopytu po službách obeť všetkých foriem vykorisťovania pri ich vedomom využívaní.
- Zlepšenie identifikácie obeť medzi cudzími štátnymi príslušníkmi, ktoré môžu byť zachytené na tranzite alebo sa nachádzajú na území SR v rôznych legálnych alebo nelegálnych situáciách.
- Dôsledné aplikovanie inštitútov trestného práva s cieľom uloženia adekvátneho trestu pre páchatel'a v primeranej výške.
- Hľadanie riešení na zamedzenie zastretia pracovnoprávneho vzťahu, ako aj riešení ako postihovať subjekty, ktoré vykonávajú sprostredkovanie zamestnania za úhradu a agentúr dočasného zamestnávania, pri úmyselnom zneužívaní klientov.“²¹⁵

Medzinárodný monitoring

SR zaslala Skupine expertov pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi (GRETA) v novembri 2023 svoje stanovisko, ktoré sa týkalo ich Dotazníka na hodnotenie vykonávania Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, a to v rámci štvrtého kola hodnotenia s tematickým zameraním: Riešenie zraniteľnosti voči obchodovaniu s ľuďmi. Na uvedené nadväzovala hodnotiacia návšteva skupiny expertov GRETA, ktorá sa mala realizovať v SR v dňoch 26. februára až 1. marca 2024.²¹⁶

Hodnotiacia *Správa o obchodovaní s ľuďmi* (TIP – Trafficking in Persons Report), ktorú každoročne vydáva Ministerstvo zahraničných vecí USA, ponechala SR v roku 2023 opäť v druhej skupine štátov v napĺňaní minimálnych štandardov eliminácie obchodovania s ľuďmi, kde bola zaradená v roku 2019. Dôvodom ostáva najmä nedostatočná identifikácia obeť a nízky počet odsúdených páchatel'ov trestného činu obchodovania s ľuďmi (často podmienenčne bez odňatia slobody), nízka miera využívania nástrojov pomoci obeť a ich kompenzácií, ako aj formálna identifikácia obeť výhradne v kompetencii polície.²¹⁷

215 MV SR, Situačná správa pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v SR za rok 2023, 2024, <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality&subor=510446>, citované 8. 7. 2024.

216 MV SR, Situačná správa pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v SR za rok 2023, 2024, <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality&subor=510446>, citované 8. 7. 2024.

217 US Department of State, Reports, <https://www.state.gov/reports/2023-trafficking-in-persons-report/slovakia/>, citované 8. 7. 2024.

11.3. Medziinštitucionálna a medzinárodná spolupráca

Na implementáciu Regionálneho plánu reakcie (Regional Response Plan) na vojnu na Ukrajine zriadil UNHCR na Slovensku v roku 2022 niekoľko tematických pracovných skupín a podskupín (pozri podkapitolu 2.2.) vrátane *Pracovnej skupiny pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi (Anti-Trafficking Task Force)*. Podskupinu aj v roku 2023 viedla IOM Slovensko a zúčastňovali sa jej zástupcovia štátnych inštitúcií, mimovládnych a medzinárodných organizácií.²¹⁸

Národný projekt ÚHCP P PZ v rámci Fondu pre vnútornú bezpečnosť s názvom *Boj proti obchodovaniu s ľuďmi a aplikácia nástrojov na jeho predchádzanie* s trvaním od roku 2019 bol ukončený koncom roka 2023. Cieľom projektu bolo zefektívniť boj proti organizovanej, najmä cezhraničnej trestnej činnosti, akou je obchodovanie s ľuďmi a zároveň presadzovať a podporovať spoluprácu medzi štátmi v záujme boja proti obchodovaniu s ľuďmi. Zrealizovali sa dve pracovno-koordináčnej stretnutia, na ktorých sa stretli príslušníci NJBPNM (ktorí ako jediní v rámci slovenského Policajného zboru majú kompetenciu vyšetrovať a objasňovať trestný čin obchodovania s ľuďmi) s príslušníkmi partnerských zložiek zo Srbska a Nemecka. Vybudovali sa dve špeciálne výsluchové miestnosti na oddeleniach NJBPNM v Bratislave a Humennom (technicky a architektonicky prispôsobené na výsluch obzvlášť zraniteľných obetí), prebehol nákup techniky pre operatívnu činnosť odhaľovania obchodovania s ľuďmi (foto-pasce, minikamery do auta, fotoaparáty, ďalekohľady na skryté pozorovanie, termovízia, notebooky) a uskutočnili sa jazykové kurzy pre príslušníkov NJBPNM.

V roku 2023 MV SR participovalo na výskumnom projekte *Komplexní přístup k prevenci a potírání obchodování s dětmi*. Projekt realizuje Ministerstvo vnútra Českej republiky a konzorcium inštitúcií ACCENDO – Centrum pre vedu a výzkum, z.ú. a Karlova univerzita. Cieľom projektu je zaistenie komplexného prístupu k prevencii a boj proti obchodovaniu s deťmi prostredníctvom odbornej štúdie a vytvoreniu metodiky identifikácie a poskytovania pomoci deťským obetiam, vzdelávacieho programu a typového preventívneho projektu.²¹⁹

Spolupráca medzi inštitúciami SR

Aj v roku 2023 vykonávala SR pravidelné kontroly podnikateľských subjektov na odhalenie prípadov nelegálnej práce, nelegálneho zamestnávania a identifikáciu potenciálnych obetí obchodovania s ľuďmi (pozri kapitolu 3). Kontroly vykonávali spoločne ÚHCP P PZ a inšpektoráty práce alebo orgány ÚPSVR, pričom počas nich nebola identifikovaná žiadna obeť obchodovania s ľuďmi.

SR v roku 2023 posilňovala svoje kapacity v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi aj nasledujúcimi seminármi a školeniami pre vybrané profesijné skupiny, ktoré prichádzajú do kontaktu s (potenciálnymi) obeťmi obchodovania s ľuďmi:

- V spolupráci s Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) sa uskutočnili dva medzinárodné workshopy. Prvý vo februári 2023 bol zameraný na odporúčania osobitného zástupcu a koordinátora OBSE pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi o potrebe posilniť prevenciu v prostredí masových migračných tokov a v kontexte humanitárnej krízy spôsobenej vojnou na Ukrajine. Druhý workshop v novembri 2023 sa zameriaval na bezpodmienečný prístup k službám pre obeť.

218 UNHCR, Open Data Portal, <https://data.unhcr.org/en/working-group/378?sv=54&geo=10785>, citované 8. 7. 2024.

219 MV SR, Situačná správa pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v SR za rok 2023, 2024, <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality&subor=510446>, citované 8. 7. 2024.

- NJBPNM ÚHCP P PZ realizovala vzdelávanie príslušníkov riaditeľstiev hraničnej a cudzineckej polície (RHCP) Bratislava, Banská Bystrica, Prešov a Sobrance (preškolených spolu 46 príslušníkov Policajného zboru), vzdelávanie pre kadetov na Akadémii Policajného zboru Bratislava (92 poslucháčov), online vzdelávanie o obchodovaní s ľuďmi s dôrazom na nútené sobášne pre zástupcov Úradu Splnomocnenca vlády pre rómske komunity a školenie pre pracovníkov MÚ MV SR (6 pracovníkov).
- RHCP Sobrance v roku 2023 vykonalo tri školenia o obchodovaní s ľuďmi, kde dve školenia prebehli v spolupráci s medzinárodnými organizáciami patriacimi pod OSN, a to s Medzinárodnou organizáciou pre migráciu (IOM) a Úradom Vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR). Tretie školenie vzniklo na základe rozkazu riaditeľa RHCP Sobrance, keď bolo na mesačných poradách preškolených 290 príslušníkov Policajného zboru.
- IC OPK MV SR realizovalo vzdelávanie konzulárnych pracovníkov na kvalifikovanú identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi a oboznámenie sa s národným referenčným mechanizmom, aby mohli poskytovať včasnú pomoc. Realizovalo tiež vzdelávanie pre hotelový personál, diagnostické centrum, inšpektorov práce a zamestnancov zariadení sociálnych služieb a vyššie územné celky na získanie základného minima v identifikácii obchodovania s ľuďmi, pomoci obetiam a národného referenčného mechanizmu.
- Zo strany MÚ MV SR bola v roku 2023 primárna pozornosť venovaná prevencii obchodovania s ľuďmi medzi žiadateľmi o azyl, ako aj vzdelávaniu pracovníkov úradu v danej téme. Na prelome rokov 2023/2024 prebiehal tréning všetkých rozhodovateľov k modulu „Obchodovanie s ľuďmi“ od Agentúry EÚ pre azyl (EUAA), ktorý sa špecializuje na problematiku obchodovania s ľuďmi medzi žiadateľmi o medzinárodnú ochranu. Ukončenie modulu a preškolenie všetkých rozhodovateľov bolo plánované na marec 2024.²²⁰

Školenia a tréningy v oblasti prevencie obchodovania s ľuďmi a vykorisťovania počas roka 2023 realizovali aj mimovládne organizácie a medzinárodné organizácie IOM a UNHCR. Z dôvodu vysokej miery zraniteľnosti ľudí prichádzajúcich z Ukrajiny boli cez MV SR a IOM Slovensko v téme opäť preškolení aj pracovníci prvého kontaktu, neziskové organizácie, dobrovoľníci, silové zložky a pod.²²¹ Mimovládna organizácia Slovenská katolícka charita zrealizovala 14 vzdelávaní pre (terénnych) sociálnych pracovníkov, asistentov sociálnej práce a dobrovoľníkov mimovládnych organizácií a oblastných charít.²²²

11.4. Poskytovanie informácií a pomoci

Na základe zmluvy s MV SR poskytovala aj v roku 2023 pomoc a podporu obetiam obchodovania s ľuďmi v rámci Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi Slovenská katolícka charita a Gréckokatolícka charita. Slovenská katolícka charita naďalej prevádzkovala bezplatnú telefonickú Národnú linku pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818. Informačnú linku o obchodovaní s ľuďmi a bezpečnom cestovaní prevádzkovala aj v roku 2023 IOM Slovensko, ktorej pracovníci odpovedali na telefonické a e-mailové dopyty o obchodovaní s ľuďmi, na žiadosti o preverenie pracovnej agentúry a na žiadosti o informácie o školeniach v prevencii obchodovania s ľuďmi. Organizácie vedeli poskytovať obetiam recepcnú aj reintegračnú pomoc.²²³

220 MV SR, Situačná správa pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v SR za rok 2023, 2024, <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality&subor=510446>, citované 8. 7. 2024.

221 Informácie poskytl IOM Slovensko.

222 MV SR, Situačná správa pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v SR za rok 2023, 2024, <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality&subor=510446>, citované 8. 7. 2024.

223 Informácie poskytl IOM Slovensko.

Okrem distribúcie rôznych materiálov a školení pre inštitúcie usporiadala IOM Slovensko v roku 2023 celkom 39 informačných podujatí pre spolu 823 ľudí z Ukrajiny. Tieto podujatia sa venovali téme bezpečného zamestnania, rozpoznávania potenciálne riskantných pracovných ponúk a prevencie obchodovania s ľuďmi. IOM Slovensko tiež aktualizovala webovú stránku *Bezpečné cestovanie a práca v zahraničí* o bezpečnej práci a prevencii obchodovania s ľuďmi, ktorá je dostupná v slovenskom, anglickom a ukrajinskom jazyku, ako aj aktualizáciu aplikácie SAFE v siedmich jazykoch.²²⁴

Na scitlivovanie verejnosti voči obchodovaniu s ľuďmi využila SR v októbri 2023 kampaň Blue Heart, ktorú pripravila v spolupráci s Úradom OSN pre drogy a kriminalitu (UNODC). Súčasťou spustenia kampane bola tlačová konferencia, nasvietenie Grasalkovičovho (Prezidentského) paláca v Bratislave a informačná kampaň na sociálnych sieťach IC OPK MV SR a MV SR počas celého mesiaca.²²⁵

Návraty a readmisie

12.1. Štatistiky a trendy

V roku 2023 pokračoval klesajúci trend nútených návratov. Zatiaľ čo v roku 2022 sa uskutočnilo 94 nútených návratov, v roku 2023 len 59 nútených návratov. Najvýraznejší pokles nastal medzi rokmi 2022 a 2021, keď v roku 2021 prebehlo ešte 298 nútených návratov. Tento pokles spôsobila najmä vojna na Ukrajine. V rokoch 2019 – 2021 predstavovala Ukrajina najčastejšiu krajinu návratu, zároveň občania Ukrajiny sa vyskytovali v top päť najpočetnejšej skupine štátnych príslušností v nútených návratoch. Po vypuknutí vojny na Ukrajine bol výkon nútených návratov na územie Ukrajiny takmer pozastavený. Ukrajinci sú vyhostovaní takmer výlučne na základe trestného rozkazu či iného meritórneho rozhodnutia súdu po vydaní trestu vyhostenia z dôvodu páchania trestnej činnosti na území SR. V prípade, že dôjde k výkonu núteného návratu a trvania zákazu vstupu na územie SR, je týmto osobám vstup na územie SR umožnený vo vymedzených prípadoch, po individuálnom posúdení prípadu príslušníkmi policajného zboru vykonávajúcich hraničnú kontrolu.²²⁶

Naopak k výraznejšiemu nárastu oproti roku 2022 došlo v oblasti dobrovoľných odchodov zo 139 v roku 2022 na 205 v roku 2023. Rastúci trend bol zaznamenaný už aj z roka 2021 na rok 2022, keď v roku 2021 bol zaznamenaných 72 dobrovoľných odchodov. V oblasti asistovaných dobrovoľných návratov došlo k poklesu z 90 v roku 2022 na 50 v roku 2023. Táto skutočnosť bola

²²⁴ IOM Slovensko, Safework, <https://bezpecnecestovanie.iom.sk/>, citované 8. 7. 2024.

²²⁵ Facebook, <https://www.facebook.com/obchodovaniesludmi/>, citované 8. 7. 2024.

²²⁶ Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

spôsobená najmä tým, že projekt asistovaných dobrovoľných návratov financovaný cez AMIF sa skončil v máji 2023. Zároveň bol rok 2023 druhým rokom, keď SR realizovala návraty aj prostredníctvom agentúry Frontex.

V porovnaní s predchádzajúcim rokom celkový počet návratov ostal na pomerne rovnakej úrovni, v roku 2022 sa uskutočnilo 233 návratov a v roku 2023 to bolo 264 návratov (pozri Tabuľku 12).²²⁷

12.2. Vývoj v oblasti politik a legislatívy

S účinnosťou od 15. septembra 2023 bola zrušená mimoriadna situácia, vyhlásená 11. marca 2020 v súvislosti s ochorením COVID-19. Po odvolaní mimoriadnej situácie sa začali určitým skupinám štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí neboli schopní odísť v stanovenej lehote, vydávať rozhodnutia o návrate. Cudzinci, ktorí boli predtým chránení počas mimoriadnej situácie, stratili svoju právnu ochranu a mohli podliehať rozhodnutiam o návrate.

12.3. Nútené návraty a readmisie

S cieľom zefektívnenia readmisného procesu sa v rámci elektronizácie spracovávanía žiadostí o readmisiu s krajinami, ktoré podpísali readmisnú dohodu s EÚ, SR v roku 2023 zapojila do RCMS (Readmission Case Management System – systém riadenia prípadov readmisie) s Gruzínskom.²²⁸

Podobne ako v predchádzajúcich rokoch, pokračovala aj v roku 2023 realizácia projektu ÚHCP P PZ v oblasti návratov – *Nútený návrat – AMIF III*²²⁹. Jeho hlavným cieľom bolo efektívne riadenie návratových operácií a zabezpečenie trvalo udržateľného, bezpečného a dôstojného návratu štátnych príslušníkov tretích krajín, s cieľom prispieť k účinnému riadeniu migračných tokov. Aktivity projektu mali najmä operačný charakter (napr. zabezpečenie prevozu, leteníek, ubytovania, náhradných cestovných dokladov, tlmočenie, znalecké skúmanie veku a i.).

Mimovládna organizácia Slovenská humanitná rada pokračovala aj v roku 2023 v implementácii projektu *KOMPAS III*²³⁰, ktorý bol primárne zameraný na zabezpečenie dôstojných životných podmienok osobám umiestneným v špecializovaných zariadeniach ÚHCP P PZ alebo do 60 dní od prepustenia z týchto zariadení s dôrazom na zraniteľné skupiny. V rámci projektových aktivít boli štátnym príslušníkom tretích krajín v ÚPZC poskytované sociálne aj psychologické poradenstvo, zabezpečované voľnočasové aktivity a vzdelávanie (výučba slovenského jazyka a kultúrnej orientácie), poskytovaná doplnková zdravotná starostlivosť a materiálna pomoc, ako aj tlmočenie a preklady. Štátnym príslušníkom tretích krajín prepusteným z ÚPZC po dobu 60 dní od prepustenia sa v rámci projektu poskytovala pomoc v rozsahu základnej starostlivosti (poskytnutie základných potrieb na dôstojný život, ako sú hygienické potreby, nevyhnutná zdravotná starostlivosť, príspevok na stravu, poskytnutie finančných prostriedkov na administratívne výdavky, zabezpečenie nízkoprahového ubytovania, cestovné, terénna sociálna starostlivosť), a to vždy na základe konzultácie a súhlasného stanoviska ÚPZC. Spomínané aktivity prispievajú k efektív-

nemu procesu návratu týchto osôb.²³¹

12.4. Asistované dobrovoľné návraty a reintegrácie

Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) v rámci projektu *Dobrovoľný návrat a reintegrácia v krajine pôvodu*²³² pokračovala čiastočne aj v roku 2023 v realizácii humánných, dôstojných a finančne efektívnych návratov neúspešných žiadateľov o azyl a cudzincov bez povolenia na pobyt do krajiny pôvodu. V rámci týchto aktivít sa poskytovali komplexné služby programu: informovanie cieľovej skupiny a spolupracujúcich inštitúcií o programe, pripravovanie a realizácia asistovaných dobrovoľných návratov do krajín pôvodu a poskytovanie reintegračnej pomoci migrantom po návrate. Projekt sa skončil k 31. 5. 2023 a následne sa asistované dobrovoľné návraty realizovali len na základe Zmluvy o spolupráci medzi Medzinárodnou organizáciou pre migráciu (IOM) a Ministerstvom vnútra SR o pomoci pri návrate neúspešných žiadateľov o azyl a nelegálnych migrantov do krajiny pôvodu z roku 1998.

Rovnako ako v roku 2022, aj v roku 2023 platilo, že cieľovou skupinou boli aj osoby – štátni príslušníci tretích krajín prichádzajúce z Ukrajiny a nachádzajúce sa na území SR legálne, ktoré mohli využiť služby programu.

Celkovo v roku 2023 sa 50 štátnych príslušníkov tretích krajín z nečlenských štátov EÚ vrátilo zo Slovenskej republiky do deväť krajín pôvodu s asistenciou IOM. Väčšina navrátilcov odišla do Turecka (35), Vietnamu (4), Tuniska (3), Maroka (2), Severného Macedónska (2). Asistované dobrovoľné návraty sa uskutočnili aj do Iraku (1), Egypta (1) a Libanonu (1). Jeden štátny príslušník tretej krajiny z Ruskej federácie, ktorý utiekol pred vojnou na Ukrajine, bol asistovaný pri návrate do svojej krajiny pôvodu.

IOM tiež pomáha s reintegráciou po návrate do krajiny pôvodu. V roku 2023 bola poskytnutá reintegračná pomoc po návrate zo Slovenskej republiky 10 navrátilcom z Vietnamu, Turecka a Líbye.²³³

²²⁷ Informácie poskytli ÚHCP P PZ a IOM Slovensko.

²²⁸ Informácie poskytol ÚHCP P PZ.

²²⁹ Projekt nadväzuje na Nútený návrat – AMIF II, ktorý sa realizoval v rokoch 2017 – 2019. Financoval sa z Národného programu AMIF a skončil sa 31. 10. 2023.

²³⁰ Projekt nadväzuje na KOMPAS II, ktorý sa realizoval od 1. 12. 2016 do 31. 12. 2019. Projekt KOMPAS III sa realizoval od 1. 1. 2020 a skončil sa 31. 10. 2023.

²³¹ Pracros Girmanová, A., Ulrichová, N. Opatrenia pre neregulárnych migrantov dlhodobo zotrvávajúcich v krajine: prax a výzvy – príspevok SR (2020) – štúdia EMN, IOM Slovensko, Bratislava.

²³² Projekt bol plynulým pokračovaním predchádzajúceho projektu Dobrovoľný návrat a reintegrácia v krajine pôvodu. Projekt je financovaný z AMIF a pôvodná plánovaná doba implementácie bola do 31. 12. 2021. Rozhodnutím MV SR bola predĺžená jeho realizácia do 31. 5. 2023.

²³³ Informácie poskytla IOM Slovensko.

Migrácia a rozvoj

SR za posledných päť rokov neprijala žiadne politiky ani legislatívu, ktorej špecifickým cieľom by bolo integrovať rozvojový aspekt migrácie do sektorálnych politík krajiny. Podľa údajov Svetovej banky dosiahli v roku 2023 remitencie (peňažné príspevky) migrantov žijúcich v Slovenskej republike zaslané na podporu svojich rodín a komunít v iných krajinách sveta takmer pol miliardy EUR, konkrétne 539 169 834 USD (pozri Tabuľku 24). Za posledných päť rokov ide o najvyšší objem takýchto remitencií, ktoré v rokoch 2020 – 2022 klesali najpravdepodobnejšie v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19.²³⁴

Osobné remitencie migrantov zaslaných zo SR do iných krajín v rokoch 2019 – 2023

Ukazovateľ	2019	2020	2021	2022	2023
Osobné remitencie v USD	511 269 955	410 588 884	441 006 641,3	366 554 014,6	539 169 833,8

Zdroj: Svetová banka.

SR aj v roku 2023 deklarovala záujem a smerovala svoje financovanie a aktivity v oblasti rozvoje a humanitárnej pomoci na riešenie príčin a vplyvu nútenej a/alebo neregulárnej migrácie vo svete, prehlbujúcej sa aj vplyvom vojenského konfliktu na Ukrajine a klimatickej zmeny, ako aj na poskytovanie podpory najzraniteľnejším skupinám obyvateľstva cez rôzne nástroje rozvoje spolupráce (napr. dotačné projekty, materiálna humanitárna pomoc, finančné príspevky, rozvoj azylového systému v tranzitných krajinách).

13.1. Rozvojová spolupráca

Zameranie dvojstrannej rozvojovej spolupráce SR na rok 2023²³⁵ identifikovalo ako jednu zo svojich najväčších výziev humanitárnu krízu spôsobenú vojenskou inváziou Ruskej federácie na Ukrajine a okolitých krajinách. SR v dokumente opäť potvrdila svoj cieľ riešiť príčiny nútenej migrácie čo najbližšie ku krajinám pôvodu žiadateľov o azyl tak, aby utečenci mohli nájsť ochranu čo najbližšie k svojmu domovu, a ako jej zdroj vyzdvihla okrem konfliktov aj zmenu klímy. Aj v roku 2023 bolo pre SR prioritou pokračovať v zavádzaní viacročných strategických partnerstiev na implementáciu rozvojových projektov, pričom sa počítalo so vznikom nového strategického partnerstva v Moldavsku (dovtedy len partnerstvo z roku 2022 v Keni).

SR mala za cieľ výraznejšie sa zapájať do realizácie nástrojov EÚ v oblasti rozvojovej spolupráce prostredníctvom delegovanej spolupráce a do koordinovaných iniciatív Team Europe. V rámci iniciatív Team Europe podpísala SAMRS v januári 2023 zmluvu s Európskou komisiou a rozvojovými agentúrami ČS EÚ (Francúzsko, Belgicko, Nemecko), ktoré sú implementačnými partnermi v rámci projektu *Investing in Young Businesses in Africa – Supporting Entrepreneurial Ecosystem Development (IYBA-SEED)*, čím sa SAMRS zaviazala k priamej implementácii projektových aktivít. Cieľom projektu IYBA SEED je zvýšiť kvalitu, atraktivitu a prístupnosť podnikateľského prostredia v štátoch subsaharskej Afriky. SR sa stala tiež členom základného zloženia skupiny krajín koordinujúcich program *Investing in Young Businesses in Africa (IYBA)*²³⁶. Pokračovalo aj úsilie zapájať do rozvojovej spolupráce podnikateľský sektor.

V roku 2023 bola predĺžená platnosť *Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023* o jeden rok, pričom nová strednodobá stratégia bude predložená vláde SR na schválenie v priebehu roku 2024. Zákon o rozvojovej spolupráci SR nenovalizovala.²³⁷

SR a Bosna a Hercegovina pokračovali v roku 2023 formou študijných návštev v partnerskom zdieľaní know-how z oblasti azylu a fungovania azylového systému, ktoré nadviazali v roku 2021 aj cez *Memorandum o spolupráci medzi Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky a Ministerstvom bezpečnosti Bosny a Hercegoviny zo 17. septembra 2021*. Ide o aktivitu, ktorú SR financuje z oficiálnej rozvojovej pomoci. Okrem pokračovania v nastavenej spolupráci a výmene skúseností v oblasti sociálnej práce mali spoločné aktivity presah aj na akademickú obec. Predmetom jednej zo študijných ciest v Bosne a Hercegovine, ktorej sa zúčastnili aj zástupcovia dvoch slovenských univerzít, bolo rozširovanie akademickej ponuky tých oblastí sociálnych štúdií, ktorých absolventi majú potenciál uplatniť sa v oblasti migrácie a azylu. Možnosť realizácie bilaterálneho projektu na tému sociálnej práce, ktorá by podporovala kapacity pracovníkov sociálnych služieb,

234 World Bank, Data, <https://data.worldbank.org/indicator/BM.TRF.PWKR.CD.DT?end=2023&locations=SK&start=2010>, citované 22. 6. 2024.

235 Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu, Zameranie dvojstrannej rozvojovej spolupráce SR na rok 2023, 2023, <https://slovakaid.sk/wp-content/uploads/2023/01/03-Zameranie-dvojstrannej-ODA-SR-2023.pdf>, citované 22. 6. 2024.

236 European Commission, Policies, https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/global-gateway/investing-young-businesses-africa_en, citované 22. 6. 2024.

237 Informácie poskytl MZVEZ SR.

je unikátna pre obe partnerské krajiny, a zároveň v sebe nesie potenciál rozšírenia pre zapojenie ďalších aktérov v nasledujúcich rokoch. Projekt je zároveň príležitosťou pre zástupcov SR získať skúsenosti z oblasti sociálnej práce v migrácii v iných podmienkach ako na Slovensku.²³⁸

V roku 2023 pokračovala aj spolupráca SAMRS s organizáciou Self-Help Africa pri realizácii segmentu KILIMO-VC programu AgriFI v rámci spoločného programovania EÚ s cieľom stabilizovať a posilňovať miestne komunity, ako aj prevencie migrácie vo východnej Afrike. Program prispieva k zníženiu potravinového deficitu a posilňuje konkurencieschopnosť poľnohospodárskeho sektora v Keni. Podporený komponent sa zameriava na zlepšenie integrácie hodnotového reťazca drobných farmárov a pastierov poskytnutím stimulov na investície do agropotravinárskeho sektora. Do konca roka 2023 bolo agropodnikom vyplatených 15,5 milióna eur z plánovaných 18,2 milióna eur. V roku 2024 bude vyplatená posledná splátka SR vo výške 312 500 eur.²³⁹

V roku 2023 vláda SR financovala náklady na celkovo 394 štípendistov, z ktorých 142 pochádza z krajín zasiahnutých ozbrojeným konfliktom, resp. z krajín pôvodu nútenej migrácie. Štípendiá boli poskytnuté najmä študentom z Ukrajiny (celkovo 33 štípendistov, Afganistanu – 27 štípendistov, Sýrie – 23 štípendistov, Palestíny – 18 štípendistov, Libanonu – deväť štípendistov, Sudánu – osem štípendistov, Etiópie – osem štípendistov a i.).²⁴⁰

13.2. Humanitárna pomoc

Slovenská republika bola aj v roku 2023 aktívnym prispievateľom do Zvereneckých fondov EÚ, ktoré boli vytvorené v reakcii na utečeneckú a migračnú situáciu v Európe v rokoch 2015 – 2016. V roku 2023 Slovenská republika, v zmysle splátkového kalendára, prispela do Nástroja EÚ pre utečencov v Turecku (FRiT) sumou 742 330 eur.

Hlavným bilaterálnym príjemcom oficiálnej humanitárnej pomoci Slovenskej republiky bola aj v roku 2023 Ukrajina. Hodnota pomoci od vypuknutia vojenského konfliktu vo februári 2022 dosiahla výšku takmer 16 mil. eur, z toho v roku 2023 sedem miliónov eur. Slovenská republika sa tak aj v uplynulom roku aktívne podieľala na riešení príčin a dôsledkov núteného vysídľovania, ktoré sa globálne prehlbuje aj vplyvom vojnového konfliktu na Ukrajine. SR pokračovala v poskytovaní materiálnej humanitárnej pomoci pre Ukrajinu s cieľom zabezpečiť základné životné potreby zraniteľných osôb postihnutých vojnovým konfliktom. Nad rámec toho v roku 2023 prebiehala implementácia deviatich humanitárnych projektov v celkovej hodnote vyše 2,3 mil. eur. Vďaka projektom SlovakAid boli ľuďom v núdzi zabezpečované urgentné potreby formou distribuovania potravinových a hygienických balíčkov, ako aj formou poskytovania potrebnej zdravotníckej starostlivosti a psychosociálnej podpory. Slovenská republika podporila Ukrajinu aj prostredníctvom viacerých medzinárodných humanitárnych organizácií (napr., IOM, UNHCR, WFP, UNICEF a i.), ako aj lokálnych mimovládnych organizácií, na ktorých aktivity na pomoc ľuďom zasiahnutých vojenským konfliktom na Ukrajine Slovenská republika od februára 2022 poskytla finančnú pomoc. Vďaka finančnej podpore Slovenskej republiky sa zabezpečili dodávky vody a hygienické potreby pre ľudí dočasne presídlených do krytov civilnej ochrany v Dnipre, rekonštrukcia detského domova v obci Seredné a zdravotníckeho zariadenia pre zdravotne znevýhodnené deti v meste Svaljava, bezpečnostné kurzy a evakuácie novinárov na Ukra-

jine, vybavenie kuchyne v rehabilitačnom centre v Berdyčeve, zakúpenie materiálu pre rehabilitačné a protetické centrum v Záporoží, vybudovanie krytu civilnej ochrany v meste Sumy, centra pre obete sexuálneho násillia a mnohé ďalšie. V rámci pomoci pri humanitárnom odmiňovaní postihnutých oblastí Ukrajiny bol finančne podporený nákup dvoch odmiňovacích systémov Božena 4+, ktoré budú pôsobiť v Chersonskej oblasti.

Rovnako ako v predchádzajúce roky, Slovenská republika aj v roku 2023 podporila prostredníctvom humanitárnej výzvy SAMRS realizáciu štyroch humanitárnych projektov v regióne Blízkeho a Stredného východu (Sýria, Irak a Libanon) v celkovej hodnote takmer jeden mil. eur, ktoré prostredníctvom intervencií realizovaných najmä v oblasti budovania vodnej infraštruktúry prispievajú k zlepšovaniu životných podmienok, rozvoju a mierovému spolunažívaniu komunit zasiahnutých ozbrojenými konfliktmi a nútenou migráciou.²⁴¹

²³⁸ Informácie poskytol MÚ MV SR.

²³⁹ Informácie poskytlo MZVEZ SR.

²⁴⁰ Informácie poskytlo MZVEZ SR.

²⁴¹ Informácie poskytlo MZVEZ SR.

Bibliografia

Publikácie a prieskumy

Behúňová, K., Oboňová, S. Výročná správa o migrácii a azyle v Slovenskej republike za rok 2020 (2021) – Výročná správa EMN, IOM Slovensko, Bratislava.

Oboňová, S., Ulrichová, N. Výročná správa o migrácii a azyle v Slovenskej republike za rok 2021 (2022) – Výročná správa EMN, IOM Slovensko, Bratislava.

Pracros Girmanová, A., Ulrichová, N. Opatrenia pre neregulárnych migrantov dlhodobo zotrvávajúcich v krajine: prax a výzvy – príspevok SR (2020) – štúdia EMN, IOM Slovensko, Bratislava.

Hábel, B., Veselková, M. Odídenci z Ukrajiny na slovenskom pracovnom trhu rok od vypuknutia vojny (2023), Inštitút sociálnej politiky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Bratislava.

Európska migračná sieť (EMN), Organizácia migračnej a azylovej politiky v Slovenskej republike (2024), IOM Slovensko, Bratislava.

U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report 2023 (2024).

Dokumenty a materiály

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie 2023 – 2027.

Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky, Úradom Vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre utečencov a Medzinárodnou organizáciou pre migráciu o humanitárnom transfere utečencov, ktorí potrebujú medzinárodnú ochranu cez Slovenskú republiku (aktuálna verzia).

Dotazník vyplnený migračným úradom Ministerstva vnútra SR.

Dotazník vyplnený Ministerstvom dopravy a výstavby SR.

Dotazník vyplnený Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Dotazník vyplnený Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR.

Dotazník vyplnený Ministerstvom zdravotníctva SR.

Dotazník vyplnený Štatistickým úradom SR.

Dotazník vyplnený Misiou IOM Slovensko.

Dotazník vyplnený Úradom hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru.

Dotazník vyplnený odborom zahraničných vecí a európskych záležitostí Kancelárie ministra vnútra SR.

Dotazník vyplnený odborom zahraničnej pomoci Sekcie európskych programov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

Kontingenčný plán SR pre riešenie mimoriadnej situácie pre obdobie júl – december 2023 (2023).

Monitoring médií IOM za rok 2023.

Národná stratégia európskeho integrovaného riadenia hraníc na roky 2023 až 2026 (2022).

Regionálny plán reakcie (Regional Response Plan) (2023).

Situačná správa pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v Slovenskej republike za rok 2023.

Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v Slovenskej republike za rok 2023.

Štatistická správa migračného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky – rok 2023.

Zameranie dvojstrannej rozvojovej spolupráce SR na rok 2023.

Legislatíva

Smernica Rady 2001/55/ES z 20. 7. 2001 o minimálnych štandardoch na poskytovanie dočasnej ochrany v prípade hromadného prílevu vysídlených osôb a o opatreniach na podporu rovnováhy úsilia medzi členskými štátmi pri prijímaní takýchto osôb a znášaní z toho vyplývajúcich dôsledkov.

Vykonávacie rozhodnutie Rady (EÚ) 2022/382 zo 4. marca 2022, ktorým sa konštatuje skutočnosť, že došlo k hromadnému prílevu vysídlených osôb z Ukrajiny v zmysle článku päť smernice 2001/55/ES, a zavádza sa dočasná ochrana.

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/399 z 9. marca 2016, ktorým sa ustanovuje kódex Únie o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice (Kódex schengenských hraníc).

Zákon č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Zákon č. 577/2004 o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti.

Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon).

Nariadenie vlády SR 100 z 30. marca 2022, 219 zo 16. júna 2022, 321 z 28. septembra 2022 o príspevku za poskytnutie ubytovania odídcovi v súvislosti so situáciou na Ukrajine v znení Nariadenia 415/2022 z 30. novembra 2022.

Internet

www.ambrela.org
www.clovekvohrozeni.sk
www.cvek.sk
www.dennikn.sk
www.easo.europa.eu
www.ec.europa.eu
www.emn.sk
www.emnconference.sk
www.employment.gov.sk
www.euaa.europa.eu
www.fjuzn.sk
www.frontex.europa.eu
www.health.gov.sk
www.hrl.sk
www.ikea.com
www.iom.sk
www.mic.iom.sk
www.minedu.sk
www.minv.sk
www.mzv.sk
www.nadaciamilanasimecku.sk
www.nasiutecenci.sk
www.nrsr.sk
www.rokovania.gov.sk
www.scitanie.sk
www.slovakaid.sk
www.slov-lex.sk
www.sme.sk
www.state.gov
www.statistics.sk
www.teraz.sk
www.unhcr.org
www.upsvar.sk
www.zakonypreludi.sk

Príloha: Národné štatistiky

Príloha obsahuje vybrané štatistiky z oblasti migrácie a medzinárodnej ochrany za rok 2023 vrátane tých, ktoré sa nezbierajú na úrovni EÚ v rámci Eurostatu²⁴² alebo agentúry Frontex²⁴³.

Národné štatistiky za Slovensko sú dostupné najmä v ročenkách ÚHCP P PZ²⁴⁴ (regulárna a neregulárna migrácia, návraty, dočasné útočisko), ročných štatistikách MÚ MV SR²⁴⁵ (medzinárodná ochrana vrátane maloletých bez sprievodu žiadajúcich o azyl, dočasné útočisko), štatistikách ÚPSVR²⁴⁶ (zamestnávanie cudzincov a maloletí bez sprievodu nežiadajúci o azyl), MZVEZ SR²⁴⁷ (víza), ŠÚ SR²⁴⁸ (demografické údaje a zahraničná migrácia), Sekcie verejnej správy MV SR²⁴⁹ (občianstvo) a MŠVVŠ SR²⁵⁰ (vzdelávanie detí cudzincov). Sumár základných štatistických údajov o migrácii na Slovensku za kalendárny rok z Eurostatu sa poskytuje v Prehľade EMN²⁵¹ o vývoji v oblasti migrácie a medzinárodnej ochrany (angl. Country Factsheet) alebo na webovej stránke Misie Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM) v SR²⁵².

Vysvetlenie symbolov (neplatí pre Tabuľku 9 v Prílohe):

(:) – údaj nie je k dispozícii (-) – jav sa nevyskytoval

242 Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics, citované 12. 2. 2024.
243 Frontex, Publications, <http://frontex.europa.eu/publications/>, citované 12. 2. 2024.
244 MV SR, <http://www.minv.sk/?rocenky> a MV SR, <https://www.minv.sk/?docasne-utocisko>, citované 12. 2. 2024.
245 MV SR, <http://www.minv.sk/?statistiky-20>, citované 12. 2. 2024.
246 ÚPSVR, Štatistiky, http://www.upsvar.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky.html?page_id=10803, citované 12. 2. 2024.
247 Štatistiky o počtoch vydaných víz sú k dispozícii iba na vyžiadanie.
248 ŠÚ SR, Štatistiky, https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/themes/demography/population/news/lut/p/b1/jdDRColwFABgZ-kF3HFb-c7ucRnMI5jTLdhMWEVJqUBS9fRbeZp27A9__wznlogLZprxXx_JWtU15fu-WbY2nue-7Eri_wqC9OHXnxqi5Szuw6UCgZEi9CIBHagxahnkqD-CEgyX95-DISfuVnyFa72nnsawccAEKx4IJQzoCxsSBojexgRe71YJoIWAqqgkm6mIJeBphnEcOg2A8Abg-GnvABA1fGYVsfUHY9oUudF89MV8IRj-l5AKltdl4/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/, citované 12. 2. 2024.
249 Štatistiky sú k dispozícii iba na vyžiadanie.
250 Štatistiky sú k dispozícii iba na vyžiadanie od ministerstva alebo priamo od Centra vedecko-technických informácií (CVTI) SR, ktoré dané štatistiky spracúva a zverejňuje na svojom webe https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-vysoke-skoly.html?page_id=9596, citované 12. 2. 2024.
251 EMN Slovensko, Publikácie, <https://emn.sk/sk/publikacie/vyroczne-spravy-emn-o-migracii-a-azyle.html>, citované 12. 2. 2024.
252 IOM Slovensko, Migrácia, <http://www.iom.sk/sk/migracia/migracia-na-slovensku>, citované 12. 2. 2024.

Tabuľka 1: Cudzinci s platným pobytom v SR v roku 2023 (podľa štátnej príslušnosti a druhu pobytu)

Ukazovateľ	Stav k 31. 12. 2023		Najpočetnejšie štátne príslušnosti
Počet cudzincov s platným pobytom	311 406		1. Ukrajina (176 522) 2. Srbsko (19 045) 3. Česko (12 684) 4. Maďarsko (9 631) 5. Vietnam (9 082)
Podiel cudzincov na celkovom počte obyvateľov*	5,74 %		
Počet štátnych prí- slušníkov tretích krajín s platným pobytom	255 898	prechodný pobyt: 109 043	1. Ukrajina (176 522) 2. Srbsko (19 045) 3. Vietnam (9 082) 4. Rusko (8 434) 5. Gruzínsko (5 217)
		trvalý pobyt: 32 632	
		tolerovaný pobyt: 114 223**	
Podiel štátnych prí- slušníkov tretích krajín na celkovom počte cudzincov	82,18 %		
Podiel štátnych prí- slušníkov tretích krajín na celkovom počte obyvateľov*	4,72 %		

Zdroj: ÚHCP P PZ a ŠÚ SR.
Poznámka:
* Celkový počet obyvateľov SR predstavuje počet osôb s trvalým pobytom na území SR bez ohľadu na štátne občianstvo. K 31. 12. 2023 bol celkový počet obyvateľov 5 424 687.
** Enormný nárast cudzincov na tolerovanom pobyte na území SR v porovnaní s rokom 2021 súvisí s udeľovaním dočasného útočiska po vypuknutí vojny na Ukrajine vo februári 2022 (predovšetkým štátnym príslušníkom Ukrajiny). Z 95 450 tolerovaných pobytov v roku 2022 sa len 60 netýkalo dočasného útočiska (53 – účel maloletý bez sprievodu a 7 – účel rešpektovania súkromného a rodinného života). V roku 2023 sa z vyššie uvedeného počtu 114 223 netýkalo dočasného útočiska 73 tolerovaných pobytov (66 – účel maloletý bez sprievodu a 7 – účel rešpektovania súkromného a rodinného života).

Tabuľka 2: Štátni príslušníci tretích krajín s platným pobytom v krajoch SR v roku 2023

Kraj	Stav platných pobytov k 31. 12. 2023	Z toho tolerovaný pobyt (dočasné útočisko)
Bratislavský kraj	92 808	42 421
Košický kraj	31 891	14 612
Nitriansky kraj	27 993	11 118
Trnavský kraj	27 578	10 096
Žilinský kraj	23 215	11 817
Prešovský kraj	20 957	8 884
Trenčiansky kraj	18 529	8 884
Banskobystrický kraj	12 927	6 318
Spolu	255 898	114 150

Zdroj: ÚHCP P PZ.

Tabuľka 3: Povolenia na pobyt vydané v SR štátnym príslušníkom tretích krajín v roku 2023 (podľa pohlavia a účelu pobytu²⁵³)

Pohlavie***	Spolu (z toho prvé povolenia)	Účel pobytu				Najpočetnejšie štátne príslušnosti – spolu a pre prvé povolenia
		Vytvorenie a opätovné zjednotenie rodiny ²⁵⁴ (rodinné dôvody)	Vzdelávanie a štúdium ²⁵⁵	Platené činnosti ²⁵⁶	Iné ²⁵⁷	
Muži	:	:	:	:	:	1. Ukrajina (60 416) 2. Srbsko (7 938) 3. Vietnam (4 250) 4. Rusko (3 434) 5. Gruzínsko (3 654)
Ženy	:	:	:	:	:	
Spolu* (z toho prvé povolenia**)	96 815 (58 236)	9 832 (3 863)	6 657 (4 212)	47 724 (20 003)	32 602 (30 158)	Prvé povolenia: 1. Ukrajina (36 229) 2. Srbsko (4 044) 3. Gruzínsko (2 946) 4. India (2 123) 5. Vietnam (1 587)

Zdroj: ÚHCP P PZ.
Vysvetlivky:
* Spolu povolenia na pobyt sa rozumejú všetky udelené, obnovené alebo predĺžené pobyty v danom roku.
** Prvým pobytom (údaje v zátvorke) sa rozumejú pobyty, ktoré boli udelené v danom roku na území SR úplne prvýkrát, alebo po dobe minimálne šesť mesiacov od skončenia predchádzajúceho pobytu.
*** Členenie podľa pohlavia SR nemá k dispozícii. Odhadom je z celkového počtu 96 815 pobytov 39 % žien a 61 % mužov. Pri prvých pobytach je pomer: 42 % žien a 58 % mužov.

253 Dôvody udelenia pobytu sú v súlade s príslušnou legislatívou EÚ [Nariadenie Komisie (EÚ) č. 216/2010 z 15. 3. 2010, ktorým sa vykonáva nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 862/2007 o štatistike Spoločenstva o migrácii a medzinárodnej ochrane, pokiaľ ide o vymedzenia kategórií dôvodov vydania povolení na pobyt]. Dôvody sú rozdelené do štyroch kategórií: 1. Vytvorenie a opätovné zjednotenie rodiny (rodinné dôvody), 2. Vzdelávanie a štúdium, 3. Platené činnosti a 4. Iné dôvody. Jednotlivé národné druhy a účely pobytov sú rozdelené do týchto štyroch kategórií.
254 Do kategórie vytvorenie a opätovné zjednotenie rodiny (rodinné dôvody) patria pobyty podľa zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov: 1. prechodný pobyt – osoba s dlhodobým pobytom v inom ČS EÚ v zmysle § 30 ods. 1 písm. e); zlúčenie rodiny; Slovák žijúci v zahraničí (ak cudzinec uvedie kategóriu rodina); 2. trvalý pobyt na päť rokov v zmysle § 43 ods. 1 písm. a) až d); rodinný príslušník občana EÚ; brexit na päť rokov (ak cudzinec uvedie kategóriu rodina) – evidujeme od roku 2020; 3. trvalý pobyt na neobmedzený čas v zmysle § 46 ods. 1 písm. a) a b); rodinný príslušník občana EÚ – trvalý; 4. dlhodobý pobyt v zmysle § 52 ods. 1 písm. a) – rodina; Slovák žijúci v zahraničí (ak cudzinec uvedie kategóriu rodina); § 52 ods. 1 písm. b) (ak cudzinec uvedie kategóriu rodina); brexit na neobmedzený čas (ak cudzinec uvedie kategóriu rodina) – evidujeme od roku 2020; 5. tolerovaný pobyt – ak si to vyžaduje rešpektovanie súkromného a rodinného života cudzinca a neohrozuje bezpečnosť štátu a verejný poriadok v zmysle § 58 ods. 1 písm. b).
255 Do kategórie vzdelávanie a štúdium patria pobyty podľa zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov: 1. prechodný pobyt na účel štúdia (štúdium – študent, štúdium – žiak); štúdium – študent/§ 24 ods.1 písm. b), štúdium – študent/§ 24 ods.1 písm. c), štúdium – študent/§ 34 ods. 1 písm. b), štúdium – žiak/§ 24 ods. 1 písm. a); osobitná činnosť – program vlády alebo EÚ (len s kategóriou štúdium); osobitná činnosť – medzinárodná zmluva (len s kategóriou štúdium); osobitná činnosť – stáž v rámci štúdia mimo SR; osobitná činnosť – dobrovoľnícka činnosť; na účel osoba s dlhodobým pobytom v inom ČS EÚ v zmysle § 30 ods. 1 písm. c) alebo v zmysle § 30 ods. 1 písm. d) (ak cudzinec uvedie kategóriu štúdium); Slovák žijúci v zahraničí (ak cudzinec uvedie kategóriu štúdium); 2. trvalý pobyt na päť rokov – brexit na päť rokov (ak cudzinec uvedie kategóriu štúdium) – evidujeme od roku 2020; 3. dlhodobý pobyt na neobmedzený čas v zmysle § 52 ods. 1 písm. a) – Slovák žijúci v zahraničí (ak cudzinec uvedie kategóriu štúdium); § 52 ods. 1 písm. a) – osobitná činnosť (ak cudzinec uvedie kategóriu štúdium), § 52 ods. 1 písm. b) (cudzinec uvedie kategóriu štúdium);

Tabuľka 4: Cudzinci zamestnaní v SR v roku 2023

	Stav k 31. 12. 2023 (z toho ženy)	Najpočetnejšie skupiny cudzincov podľa štátnej príslušnosti	Najpočetnejšie skupiny štátnych príslušníkov tretích krajín
Občania EÚ/EHP	31 892 (9 319)	1. Ukrajina (39 307) 2. Srbsko (9 681) 3. Rumunsko (7 068) 4. Česká republika (6 530) 5. Maďarsko (5 977)	1. Ukrajina (39 307) 2. Srbsko (9 681) 3. India (3 211) 4. Gruzínsko (1 640) 5. Rusko (1 430)
Štátni príslušníci tretích krajín	68 691 (28 881)		
Spolu	100 583 (38 200)		

Zdroj: ÚPSVR.

256 Do kategórie iné dôvody patria tieto pobyty podľa zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov, ktoré nepatria do žiadnej z predchádzajúcich troch kategórií: 1. prechodný pobyt na účel osobitná činnosť – zdravotná starostlivosť – poskytnutie zdravotnej starostlivosti a na sprevádzanie štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorému sa poskytuje zdravotná starostlivosť; Slovák žijúci v zahraničí (ak cudzinec uvedie kategóriu iné dôvody), osoba s dlhodobým pobytom v inom ČS EÚ v zmysle § 30 ods. 1 písm. d) (ak cudzinec uvedie kategóriu iné dôvody); 2. trvalý pobyt na päť rokov podľa § 43 ods. 1 písm. e) – ak je to v záujme Slovenskej republiky a podľa § 45a (ak cudzinec uvedie kategóriu iné dôvody); brexit na päť rokov (ak cudzinec uvedie kategóriu iné dôvody) – evidujeme od roku 2020; 3. trvalý pobyt na neobmedzený čas podľa § 46 ods. 2 – ak je to z dôvodu bezpečnostných záujmov Slovenskej republiky (ak cudzinec uvedie kategóriu iné dôvody); 4. dlhodobý pobyt na neobmedzený čas v zmysle § 52 ods. 1 písm. a) – Slovák žijúci v zahraničí (ak cudzinec uvedie kategóriu iné); § 52 ods. 1 písm. b) (ak cudzinec uvedie kategóriu iné); brexit na neobmedzený čas (ak cudzinec uvedie kategóriu iné dôvody) – evidujeme od roku 2020; 5. tolerovaný pobyt – ak ide o neplnoletú osobu nájdenú na území SR v zmysle § 58 ods. 1 písm. a) alebo ak ide o obeť obchodovania s ľuďmi, ktorá má najmenej 18 rokov v zmysle § 58 ods. 1 písmeno c), prípadne ide o obeť obchodovania s ľuďmi, ktorá má najmenej 18 rokov, kde sa za tolerovaný pobyt považuje obdobie najviac 90 dní v zmysle § 58 ods. 3, ďalej ak to vyplýva z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky v zmysle § 58 ods. 1 písm. d), taktiež ak ide o nelegálne zamestnanú osobu za osobitne vykorisťujúcich podmienok alebo o nelegálne zamestnanú maloletú osobu, ktorej prítomnosť je na území SR nevyhnutná na účely trestného konania v zmysle § 58 ods. 2; 6. doplnková ochrana; 7. azyl.
257 Do kategórie platené činnosti patria pobyty podľa zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov: 1. prechodný pobyt na účel podnikania; podnikanie – start-up; zamestnania v zmysle § 23 ods. 1 a 2, sezónne zamestnanie; osobitná činnosť – novinár; osobitná činnosť – lektorská činnosť; osobitná činnosť – umelecká činnosť; osobitná činnosť – športová činnosť; osobitná činnosť – medzinárodná zmluva (len s kategóriou platené); osobitná činnosť – program vlády alebo EÚ (len s kategóriou platené), na účely vnútropodnikového presunu (ICT – riadiaci pracovník, ICT – odborník, ICT – stážista); osoba s dlhodobým pobytom v inom členskom štáte v zmysle § 30 ods. 1 písm. a) a b) a aj v zmysle § 30 ods. 1 písm. d) (ak cudzinec uvedie kategóriu platené); plnenie služobných povinností civilnými zložkami ozbrojených síl v zmysle § 28; modrá karta EÚ; výskum a vývoj; výskum a vývoj/ § 34 ods. 1 písm. b); Slovák žijúci v zahraničí (ak cudzinec uvedie kategóriu platené); 2. trvalý pobyt na päť rokov v zmysle § 43 ods. 1 písm. e) – záujem SR; brexit na päť rokov (ak cudzinec uvedie kategóriu platené) – evidujeme od roku 2020; 3. trvalý pobyt na neobmedzený čas v zmysle § 46 ods. 1 písm. a) – záujem SR; 4. dlhodobé pobyty v zmysle § 52 ods. 1 písm. a) – zamestnanie; § 52 ods. 1 písm. a) – podnikanie; § 52 ods. 1 písm. a) – výskum a vývoj; § 52 ods. 1 písm. a) – Slovák žijúci v zahraničí (ak cudzinec uvedie kategóriu platené), § 52 ods. 1 písm. a) – osobitná činnosť (ak cudzinec uvedie kategóriu platené), § 52 ods. 1 písm. b) (ak cudzinec uvedie kategóriu platené); § 52 ods. 1 písm. b) (ak cudzinec uvedie kategóriu platené); § 52 ods. 1 písm. c) – držiteľ modrej karty EÚ; brexit na neobmedzený čas (ak cudzinec uvedie kategóriu platené) – evidujeme od roku 2020.

Tabuľka 5: Víza vydané Slovenskou republikou štátnym príslušníkom tretích krajín v roku 2023 (podľa druhu víza a predchádzajúceho pobytu)

Spolu	(Schengenské) krátkodobé víza (víza typu A a C a LTV víza)		Národné víza (víza typu D)*	
	predchádzajúci pobyt			
	vydané v tretej krajine	vydané pobývajúcim v inom ČŠ EÚ	vydané v tretej krajine	vydané pobývajúcim v inom ČŠ EÚ
20 556	10 912	693	8 725	226

Zdroj: MZVEZ SR (na základe podkladov Microcomp zo systému NVIS).
* Okrem uvedených víz MV SR udelilo 122 národných víz na území SR.
Vysvetlivky:
vízum typu A – letiskové tranzitné vízum,
vízum typu C – turistické vízum,
vízum typu D – národné vízum,
vízum LTV – vízum s obmedzenou územnou platnosťou.

Poznámka: Počty vydaných víz sa môžu líšiť od údajov uvedených v ročenke ÚHCP P PZ Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie cudzincov na Slovensku – rok 2023. Počet rozhodnutých víz v systéme v čase spracovania prehľadu sa nemusí premietnuť do počtu vytlačených, resp. vydaných víz.

Tabuľka 6: Nadobudnuté občianstvo SR v roku 2023 (podľa pohlavia a predchádzajúceho štátneho občianstva)

Pohlavie	Nadobudnuté občianstvo SR cudzincami	Najpočetnejšie skupiny cudzincov podľa predchádzajúcej štátnej príslušnosti	Nadobudnuté občianstvo SR štátnymi príslušníkmi tretích krajín	Najpočetnejšie skupiny štátnych príslušníkov tretích krajín podľa predchádzajúcej štátnej príslušnosti
Muži	553	1. Srbsko (409) 2. Ukrajina (141) 3. Česko (80) 4. USA (36) 5. Nemecko (32)	458	1. Srbsko (409) 2. Ukrajina (141) 3. USA (36) 4. Spojené kráľovstvo (29) 5. Rusko (24)
Ženy	549		451	
Spolu	1 102		909	

Zdroj: MV SR.
Poznámka: Občianstvo SR sa zvyčajne získava naturalizáciou.

Tabuľka 7: Cudzinci v školskom systéme v SR k 15. 9. 2023 (školský rok 2022/2023) – materské, základné a stredné školy

Ukazovateľ	Spolu	Z toho štátni príslušníci tretích krajín	Najpočetnejšie skupiny štátnych príslušníkov tretích krajín
Cudzinci v materských školách	2 840	2 408	1. Ukrajina (1 935) 2. Vietnam (133) 3. Rusko (84) 4. Srbsko (56) 5. Spojené kráľovstvo (23)
Cudzinci na základných školách	12 721	11 299	1. Ukrajina (9 024) 2. Rusko (474) 3. Vietnam (358) 4. Srbsko (292) 5. Kórejská rep. (207)
Cudzinci v špeciálnych materských a základných školách	200	169	1. Ukrajina (131) 2. Rusko (17) 3. Srbsko (7) 4. Vietnam/Taiwan/USA
Cudzinci na stredných školách	4 796	4 261	1. Ukrajina (3 271) 2. Rusko (323) 3. Srbsko (162) 4. Kórejská rep. (79) 5. Kazachstan (75)
Cudzinci na vysokých školách	21 912	15 590	1. Ukrajina (10 466) 2. Rusko (1 251) 3. Srbsko (544) 4. Nórsko (444) 5. Bielorusko (426)
Cudzinci spolu	42 469	33 727	1. Ukrajina (24 827) 2. Rusko (2 149) 3. Srbsko (1 056) 4. Vietnam (599) 5. Nórsko (444)

Zdroj: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR.

Tabuľka 8: Neregulárna migrácia v SR v roku 2023

Ukazovateľ	Počet prípadov	Najpočetnejšie skupiny osôb z krajín mimo EÚ podľa štátnej príslušnosti
Zaznamenané neoprávnené prekročenie štátnej hranice	678	1. Ukrajina (648) 2. India (3) 3. Bolívia/Rusko/Sýria (2) 4. Bielorus./Komory/ 5. Turecko/Pakistan (1)
Zaznamenaný neoprávnený pobyt	46 932	1. Sýria (44 927) 2. Turecko (1 013) 3. Afganistan (158) 4. Irak (97) 5. Bangladéš (85)
Spolu	47 610	1. Sýria (44 929) 2. Turecko (1 014) 3. Ukrajina (703) 4. Afganistan (158) 5. Irak (97)

Zdroj: ÚHCP P PZ.

Tabuľka 9: Prevádzané osoby v SR v roku 2023²⁵⁸

Ukazovateľ	Muži	Ženy	Spolu	Najpočetnejšie skupiny osôb podľa štátnej príslušnosti
Štátni príslušníci tretích krajín identifikovaní ako prevádzané osoby	:	:	2 462/1 686*	1. Sýria (1 234) 2. Nezistená (446) 3. Turecko (422) 4. Srbsko (200) 5. Afganistan (39)

Zdroj: ÚHCP P PZ.
* 2 462 neregulárnych migrantov bolo zdokumentovaných vo vyšetrovacích spisoch v roku 2023, pričom skutky sa stali aj v predchádzajúcich rokoch. Z uvedeného počtu bolo v roku 2023 zadržaných 1 686 migrantov, ktorí na územie SR vstúpili neoprávnene s pomocou prevádzáčov.
Vysvetlivky:
(:) Údaj nie je k dispozícii (v dokumentovaných prípadoch NJBPNM ÚHCP P PZ sa zaznamenáva len štátna príslušnosť neregulárnych migrantov a súvislosť s trestným činom, pre ktorý bolo proti prevádzáčom vznesené obvinenie).

258 Podľa § 355 a § 356 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona sa prevádzáčstvo definuje takto:
„§ 355 – Kto pre osobu, ktorá nie je štátnym občanom SR alebo osobou s trvalým pobytom na území SR, organizuje nedovolené prekročenie štátnej hranice SR alebo prechod cez jej územie, alebo také konanie umožní, alebo v ňom pomáha, prípadne za finančnú alebo inú materiálnu výhodu.
§ 356 – Kto v úmysle získať pre seba alebo iného priamo či nepriamo finančnú výhodu alebo inú materiálnu výhodu osobe, ktorá nie je občanom SR alebo občanom iného členského štátu Európskej únie, alebo občanom zmluvného štátu Dohody o EHP, alebo nemá trvalý pobyt na ich území, umožní alebo pomáha zotrvať, alebo sa nedovolené zamestnať na území SR, iného členského štátu Európskej únie alebo zmluvného štátu Dohody o EHP, potrestá sa odňatím slobody na dva až osem rokov.“

Tabuľka 10: Prevádzачi v SR – vybrané ukazovatele v roku 2023

Ukazovateľ	Prevádzачi		
	zadržaní ako podozriví/obvinení	najpočetnejšia štátna príslušnosť (podozriví/obvinení)	odsúdení
Spolu ²⁵⁹	250*/196**	1. Nezistená (56) 2. Sýria (26/27) 3. Slovenská republika (25/26)	200***

Zdroj: MV SR (zadržaní ako podozriví), Generálna prokuratúra SR (obvinení) a MS SR (odsúdení).
* Celkový počet osôb, ktoré boli podozrivé z trestného činu prevádzáčstva.
** Z celkového počtu 196 obvinených osôb bolo 169 obvinených za nelegálne prekročenie štátnej hranice, 23 za účelové manželstvo, tri za nelegálnu prácu a jeden za nedovolené zotrvanie na území SR/EÚ.
*** 181 osôb bolo odsúdených podľa § 355 a 19 osôb (z toho 2 právnické osoby) podľa § 356 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

Tabuľka 11: Zaistení štátni príslušníci tretích krajín v SR v roku 2023*

	ÚPZC Sečovce	ÚPZC Medveďov	Spolu	Najpočetnejšie skupiny osôb podľa štátnej príslušnosti
Počet umiestnených ŠPTK počas roka 2023	348	462	810	1. Turecko (232) 2. Sýria (197) 3. Irak (73) 4. Maroko (42) 5. Bangladéš (37)

Zdroj: ÚHCP P PZ.
Vysvetlivka: Zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín SR umiestňuje do útvarov policajného zaistenia pre cudzincov (ÚPZC).

259 Číslo zahŕňa odsúdených podľa § 355, § 356 nového Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. a § 171a starého Trestného zákona č. 140/1961 Zb. (podľa povahy trestného činu).

Tabuľka 12: Štátni príslušníci tretích krajín vrátení zo SR v roku 2023 (podľa druhu návratu, štátnej príslušnosti a krajiny návratu)

Ukazovateľ	Vrátení v rámci opatrení núteného návratu*				Vrátení dobrovoľne (vrátane AVR)**				Vrátení dobrovoľne v rámci programu AVRR				Osoby s poskytnutou reintegračnou pomocou v rámci programu AVRR			
	Spolu	M	Ž	z nich ML	Spolu	M	Ž	z nich ML	Spolu	M	Ž	z nich ML	Spolu	M	Ž	z nich ML
Spolu	59	54	5	0	205***	186	19	11	50	45	5	3	10	6	4	4
Najpočetnejšie skupiny podľa štátnej príslušnosti	1. Ukrajina (21) 2. Maroko (14) 3. Srbsko/Turecko/Bielorusko (4) 4. Gruzínsko (3) 5. Bolívia/Irak(3)				1. Turecko (130) 2. Srbsko (16) 3. Gruzínsko (10) 4. Maroko (7) 5. Albánsko/Vietnam (5)				1. Turecko (35) 2. Vietnam (4) 3. Tunisko (3) 4. Maroko/Severné Macedónsko (2) 5.Egypt/Irak/Libanon/Rusko (1)				1. Turecko (5) 2. Vietnam (4) 3. Líbya (1) 4. - 5. -			
Najčastejšie krajiny návratu	1. Ukrajina 2. Maroko 3. Bielorusko/Srbsko 4. Turecko /Gruzínsko 5. Bolívia /Irak				1. Turecko 2. Srbsko 3. Gruzínsko 4. Maroko 5. Albánsko/Vietnam											

Zdroj: ÚHCP P PZ²⁶⁰ a IOM Slovensko²⁶¹.
* Nútený návrat – v tejto kategórii sú zahrnuté prípady výkonu rozhodnutia o administratívnom alebo súdnom vyhostení prostredníctvom eskorty útvarom PZ: a) cez vonkajšiu pozemnú hranicu, b) cez vnútornú pozemnú hranicu alebo c) letecky do tretej krajiny.
** Vrátení dobrovoľne (vrátane AVR) – v tejto kategórii je zahrnuté: a) dobrovoľné splnenie povinnosti vycestovať z územia SR v lehote stanovenej na tento účel vo vydanom rozhodnutí o AV z dôvodu zistenia neoprávneného pobytu vo vnútrozemí (splnenie povinnosti bolo zaznamenané na hraničnom priechode na vonkajšej hranici) alebo b) opustenie územia SR pri zistení neoprávneného pobytu na hraničnom priechode pri výstupe cudzinca v smere zo SR, za ktoré bolo cudzincovi vydané rozhodnutie o AV. V tejto kategórii sú zahrnuté aj osoby, ktorých návrat sa realizoval prostredníctvom IOM cez program AVRR a Frontexu po vydanom rozhodnutí o vyhostení. Jedna osoba je zahrnutá len jedenkrát (tzn. jednej osobe je vydané len jedno rozhodnutie o vyhostení).
*** V počte 205 sú zahrnutí 114 dobrovoľne vrátení v rámci spolupráce s agentúrou Frontex, 50 dobrovoľných návratov cez program IOM AVRR a 41 dobrovoľných odchodov.
Vysvetlivky: AVR – asistované dobrovoľné návraty, AVRR – Program asistovaných dobrovoľných návratov a reintegrácií IOM, M – muži, ML – maľoletí, Ž – ženy

Tabuľka 13a: Žiadatelia o azyl a osoby s udelenou medzinárodnou ochranou v SR v roku 2023 – vybrané ukazovatele

Ukazovateľ	Spolu	Muži	Ženy	Z toho maloletí	Najpočetnejšie štátne príslušnosti***
Žiadosti o azyl (z toho prvé žiadosti)	416 (377)	341 (305)	75 (72)	101 (83)	1. Turecko (139) 2. Bangladéš (61) 3. Ukrajina (32) 4. Maroko (28) 5. Afganistan (24)
Udelený azyl	37	18	19	18	1. Afganistan (17) 2. Rusko (9) 3. Kuba (5) 4. Bielorusko/Irán/ Ma-roko/Nigéria/ Srbsko/ Ukrajina (1) 5. –
Poskytnutá doplnková ochrana*	43	28	15	17	1. Ukrajina (22) 2. Afganistan (7) 3. Sýria (5) 4. Rusko (4) 5. Pakistan (2)
Negatívne rozhodnutia**	77	60	17	14	1. Bangladéš (13) 2. Maroko/Turecko (9) 3. Rusko/Pakistan (8) 4. Tunisko (4) 5.Česko/India/Ukrajina (3)
Zastavené konania***	323	244	79	70	1. Turecko (153) 2. Bangladéš (46) 3. Afganistan (20) 4. Pakistan (14) 5. Maroko (13)

Zdroj: MÚ MV SR.
Poznámka: Ide o rozhodnutia v I. stupni správneho konania. Spracovanie štatistík je od roku 2022 prispôsobené zmenám vyplývajúcim z novely zákona o azyle.
Vysvetlivky:
* Doplnková ochrana – ochrana pred vážnym bezpráviem v krajine pôvodu.
** Negatívne rozhodnutia – zahŕňa rozhodnutia o neudelení azylu, neposkytnutej doplnkovej ochrane a o zamietnutí žiadostiach o udelenie azylu ako (i) zjavne neopodstatnených alebo (ii) neprípustných. Štatistiky nezahŕňajú rozhodnutia o zamietnutí žiadostiach o udelenie azylu ako neprípustných, ak je na konanie o udelení azylu príslušný iný štát, tzv. dublinské prípady.
*** Zastavené konania – zastavenie konania podľa § 19 zákona č. 480/2022 o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

260 ÚHCP P PZ spracoval štatistiku návratov na základe údajov poskytnutých Eurostatu za rok 2022. ÚHCP P PZ pri spracovaní údajov postupoval podľa článku 7 ods. 1 nariadenia (ES) č. 862/2007 o štatistike Spoločenstva o migrácii a medzinárodnej ochrane a podľa aktuálnych odborných inštrukcií Eurostatu [Technical Guidelines for the Data Collection – Enforcement of Immigration Legislation (EIL) Statistics].
261 IOM Slovensko vedie štatistiku asistovaných dobrovoľných návratov a reintegrácií, ktoré na rozdiel od údajov uvedených vyššie uvádza na svojej webovej stránke ako počty prípadov AVR a počty reintegračných prípadov. Jeden prípad sa môže týkať viacerých osôb.

Tabuľka a graf 13b: Počet osôb, ktoré požiadali o azyl na území SR v roku 2023 v súvislosti s vojnou na Ukrajine

Štátne príslušnosti	Muži	Ženy	Maloletí	Spolu
Ukrajina	8	6	12	26
Rusko	2	1	2	5
Iné tretie krajiny	0	0	0	0
Spolu	10	7	14	31

Zdroj: MÚ MV SR.

Tabuľka 14: Štátni príslušníci tretích krajín relokovaní do SR v roku 2023 (podľa pohlavia, krajiny pôvodu a členského štátu EÚ)

Ukazovateľ	Spolu	Muži	Ženy	Maloletí	Krajina pôvodu relokovanych ŠPTK	Realizované relokácie z ČŠ EÚ
Spolu	0	0	0	0	–	–

Zdroj: MÚ MV SR.

Tabuľka 15: Štátni príslušníci tretích krajín presídlení do SR v roku 2023 (podľa pohlavia a pôvodnej hostiteľskej krajiny)

Ukazovateľ	Spolu	Muži	Ženy	Pôvodná hostiteľská krajina
Spolu	0	0	0	–

Zdroj: MÚ MV SR.

Tabuľka 16: Štátni príslušníci tretích krajín presídlení cez SR do tretích krajín v roku 2023 (podľa pohlavia a pôvodnej hostiteľskej krajiny)

Ukazovateľ	Spolu	Muži	Ženy	Pôvodná hostiteľská krajina	Cieľová krajina
Spolu	0	0	0	–	–

Zdroj: MÚ MV SR a IOM Slovensko.

Poznámka: SR cez svoje územie realizuje presídľovacie aktivity do iných tretích krajín (pozri podkapitolu 4.3). Program Humanitárny transfer utečencov cez územie SR vyplýva z trojstrannej dohody medzi vládou SR, UNHCR a IOM.

Tabuľka 17: Maloletí bez sprievodu v zariadeniach* SR v roku 2023

	Muži	Ženy	Spolu	Najpočetnejšie skupiny osôb podľa štátnej príslušnosti	Opustenie zariadenia
Maloletí bez sprievodu umiestnení do zariadenia	172	7	179	1. Sýria (98) 2. Ukrajina (32) 3. Turecko (19) 4. Afganistan (8) 5. Egypt (6)	170
Celkový počet maloletých bez sprievodu v zariadeniach	224	21	245	1. Sýria (119) 2. Ukrajina (62) 3. Turecko (20) 4. Afganistan (11) 5. Egypt (6)	235

Zdroj: ÚPSVR
Poznámka: * V roku 2023 boli maloletí bez sprievodu – občania krajín mimo EÚ – umiestnení v Centre pre deti a rodiny (CDR) v Medzilaborciach.

Tabuľka 18: Maloletí bez sprievodu v SR podľa právneho postavenia a pohlavia v roku 2023*

Ukazovateľ	Muži	Ženy	Spolu	Najpočetnejšie skupiny osôb štátnej príslušnosti**
Maloletí bez sprievodu nežiadajúci o azyl	209	21	230	1. Sýria (117) 2. Ukrajina (62) 3. Turecko (15) 4. Egypt (6) 5. Afganistan (6)
Maloletí bez sprievodu žiadajúci o azyl	14	1	15	1. Turecko (9) 2. Afganistan (3) 3. Sýria/Tunis/Ukrajina
Spolu	222	22	245	1. Sýria (118) 2. Ukrajina (63) 3. Turecko (24) 4. Afganistan (9) 5. Egypt (6)

Zdroj: MÚ MV SR (žiadajúci o azyl) a ÚPSVR (nežiadajúci o azyl).

Poznámky:
* Maloletí bez sprievodu v starostlivosti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.
** Ak je počet maloletých bez sprievodu nízky, neuvádzame na ich ochranu konkrétne čísla.

Tabuľka 19: Obete obchodovania s ľuďmi z krajín mimo EÚ v SR – vybrané ukazovatele v roku 2023*

Ukazovateľ		Spolu	Muži	Ženy
Štátni príslušníci tretích krajín identifikovaní ako obeť obchodovania s ľuďmi [angl. identified victims] ²⁶² alebo o ktorých sa predpokladá, že sú obeť obchodovania s ľuďmi [angl. presumed victims] ²⁶³ Predpokladané obeť sú uvádzané v zátvorke „()“.		1 (0)	0 (0)	1 (0)
Vek	18 rokov a viac	1 (0)	0 (0)	1 (0)
	Menej ako 18 rokov	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Forma vykorisťovania ²⁶⁴	Sexuálne vykorisťovanie	0 (0)	0 (0)	0 (0)
	Pracovné vykorisťovanie	0 (0)	0 (0)	0 (0)
	Iné	1 (0)	0 (0)	1 (0)
Najčastejšia štátna príslušnosť obchodovaných osôb		Dôverný údaj	Dôverný údaj	Dôverný údaj
Udelený tolerovaný pobyt**		0	0	0
Smernica 2004/81/ES		0	0	0
Iné		0	0	0
Požiadané povolenia na pobyt		0	0	0
Smernica 2004/81/ES		0	0	0
Iné (napr. humanitárne dôvody a pod.)		0	0	0
Udelené povolenia na pobyt		0	0	0
Smernica 2004/81/ES		0	0	0
Iné (napr. humanitárne dôvody a pod.)		0	0	0

Zdroj: ÚHCP P PZ (pobyty) a IC OPK MV SR.
* Ak je počet nízky, neuvádzame ho ani ďalšie vybrané údaje o daných obetiach z dôvodu ochrany zraniteľných osôb. Konkrétny počet je nahradený formuláciou „Dôverný údaj“.
** ÚHCP P PZ neeviduje žiaden tolerovaný pobyt, ktorý by bol v roku 2023 udelený alebo predĺžený v zmysle § 58 ods. 1 písm. c) zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov.

262 Identifikované obeť sú osoby, ktoré boli formálne identifikované príslušnými orgánmi (t. j. osobou alebo orgánom na národnej úrovni, ktorý je oprávnený formálne identifikovať obeť obchodovania s ľuďmi). V národnom referenčnom mechanizme SR sa uvádza, že formálne identifikovať obeť môžu v SR iba orgány činné v trestnom konaní.
263 Predpokladané obeť sú osoby, ktoré spĺňajú definíciu obetí obchodovania s ľuďmi podľa smernice 2011/36/EÚ, ale neboli formálne identifikované príslušnými orgánmi (t. j. osobou alebo orgánom na národnej úrovni, ktorý je oprávnený formálne identifikovať obeť obchodovania s ľuďmi).
264 Každá obeť môže byť spájaná s viacerými formami vykorisťovania, preto štatistiky obsiahnuté v tejto sekcii nemusia byť v súlade s celkovými štatistikami uvádzanými vyššie.

Tabuľka 20: Obchodníci s ľuďmi v SR – vybrané ukazovatele v roku 2023

Ukazovateľ	Obchodníci s ľuďmi			
	Obvinení		Odsúdení	
Spolu	18*	9 mužov	18**	10 mužov
		9 žien		8 žien

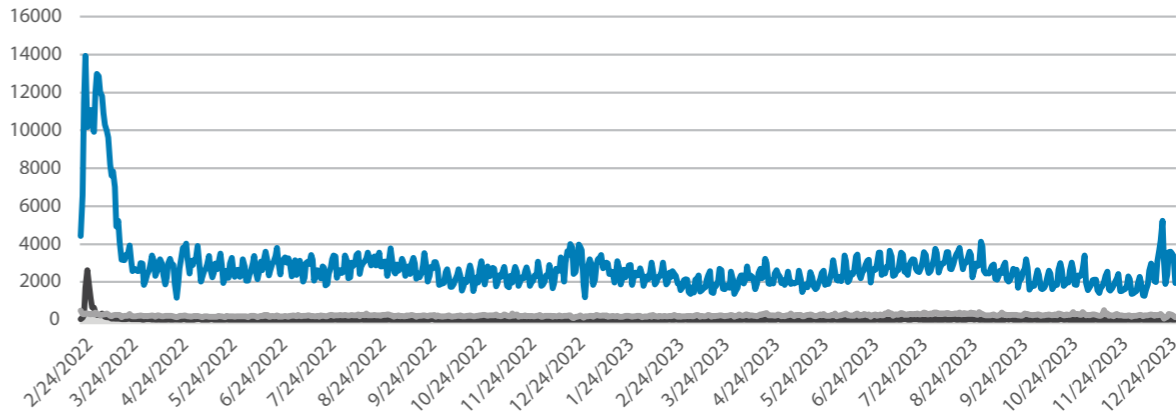
Zdroj: ÚHCP P PZ (obvinení) a MS SR (odsúdení).
* Počet právoplatne skončených konaní.
** Podľa § 179 Trestného zákona.

Tabuľka a graf 21: Počet osôb, ktoré vstúpili na územie SR z Ukrajiny od vypuknutia vojny na Ukrajine (24. 2. 2022 – 31. 12. 2023)

Ukazovateľ	Štátne príslušnosti			
	Ukrajina	Ostatní štátni príslušníci tretích krajín	Občania EÚ	Spolu
Počet osôb (24. 2. 2022 – 31. 12. 2023)	1 880 707	24 529	162 115	2 067 351
Počet osôb (1. 1. 2023 – 31. 12. 2023)	876 510	7 092	93 625	977 227

Zdroj: ÚHCP P PZ.

Toky cestujúcich na pozemnej hranici SR s UKR na vstupe do SR (24. 2. 2022 – 31. 12. 2023) (denne od 00:00 do 23:59)

Zdroj: ÚHCP P PZ.

Tabuľka 22: Počet osôb, ktoré opustili územie SR smerom na Ukrajinu od vypuknutia vojny na Ukrajine (24. 2. 2022 – 31. 12. 2023)

Ukazovateľ	Štátne príslušnosti			
	Ukrajina	Ostatní štátni príslušníci tretích krajín	Občania EÚ	Spolu
Počet osôb (24. 2. 2022 – 31. 12. 2023)	1 736 895	11 508	165 132	1 913 535
Počet osôb (1. 1. 2023 – 31. 12. 2023)	936 483	6 184	95 279	1 037 946

Zdroj: ÚHCP P PZ.

Tabuľka 24: Osobné remitencie migrantov zaslaných zo SR do iných krajín v roku 2023

Ukazovateľ	2023
Osobné remitencie v USD	539 169 833,8

Zdroj: Svetová banka.

Tabuľka 23: Počet osôb, ktoré požiadali o dočasné útočisko na území SR v súvislosti s vojnou na Ukrajine (1. 3. 2022 – 31. 12. 2023)

Štátne príslušnosti	Dospelí		Maloletí		Počet žiadostí od 1. 3. do 31. 12. 2022*	Dospelí		Maloletí		Počet žiadostí od 1. 1. do 31. 12. 2023*
	M	Ž	M	Ž		M	Ž	M	Ž	
Ukrajina	24 680	65 794	22 453	21 071	133 998	9 671	14 214	3 564	2 570	30 019
Rusko	140	208	17	25	390	37	54	4	1	96
Iné krajiny	260	108	25	14	407	37	23	4	1	65
Spolu	25 080	66 110	22 495	21 110	134 795	9 745	14 291	3 572	2572	30 180
	91 226		43 605			24 036		6 144		
Spolu počet žiadostí (1. 3. 2022 – 31. 12. 2023)	164 975									

Zdroj: ÚHCP P PZ.

* Stav podľa reportu z IS MIGRA dňa 25. 3. 2024. Uvedená štatistika je pohyblivá, aktualizuje sa na dennej báze aj spätne z dôvodu neustálej kontroly a opráv vykonávaných v zdrojovom IS. Preto môžu nastať v neskôr zverejňovaných počtoch žiadostí za rok 2023 mierne zmeny.

Národný kontaktný bod Európskej migračnej siete v SR
Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM)
Úrad v Slovenskej republike
Grösslingová 35, 811 09 Bratislava, Slovenská republika
www.iom.sk, www.emn.sk

ISBN: 978-80-8255-007-1